5. 7. 431

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

STANISLAI
SANTINELLI

CONGREGATIONIS SOMASCHÆ
In Veneto Gymnaſio Eloquentiæ
Profeſſoris

DE ROMANORUM VETERUM NOBILITATE DISSERTATIO.

VENETIIS, M. DCCXVII.
Apud Jo: Baptiſtam Recurti.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

Ad Senatores Præſtantiſſimos, Rei litterariæ Triumviros

HIERONYMUM VENERIUM
EQUITEM

FRANCISCUM SUPERANTIUM

LAURENTIUM THEUPOLUM
EQUITEM

D. M. Procuratores, Patavini Licei Moderatores Ampliſſimos.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE ROMANORUM VETERUM NOBILITATE DISSERTATIO.

CAPUT I.

Scribendæ diſſertationis occaſio. Ejuſdem nuncupatio Rei Litterariæ Triumviris. Dicendorum propoſitio.

REm haud ita magni inter antiquas momenti, eamdemque jam occupatam, de Veterum Romanorum Nobilitate ipſe non aliade cauſa iterum aggreſſus ſum, Viri Ampliſſimi, rei litterariæ Moderatores, niſi ut octavam Juvenalis Satyram, quam in Veneto hoc gymnaſio explanandam ſusceperam, illuſtrarem prius aliqua priſcorum morum notitia, ne rhetoricum artificium, carminis præſtantiam, ibique latentis phi-

loſophiæ placita depromenti digredi aliò opus eſſet . Id ſtatim ſignificandum vobis duxi , ne aut ad hæc ſcribenda me gloriæ ſpe abreptum , exiſtimetis , aut vos ad nova , magnaque legenda vocatos , hac ad vos miſſa diſſertatione . Levia igitur , inquitis , & aliena donas . Levia fateor , ſi cum cæteris comparentur , quæ antiquitatis ſtudioſos ſolent tenere , aliena autem , nego . Sicut enim , quæ aliorum fuerant , emptis ſibi veſtibus, aliquid aſſuendo , aliquid abſcindendo , novam ſibi , & quæ eorum propria ſit , tenuiores homines concinnant; ita ipſe quoque iis plurima demendo, quæ infinitæ eruditionis vir Tiraquellus ad priſci , noſtrique ævi nobilitatem ſpectantia non Juriſconſultis tantùm ſuis , ſed philologis etiam ſcripſit , multa iis addendo , quæ curſim nimium clariſſima litteratorum capita Sigonius, & Lipſius tradidere , aliique antiquarum rerum non indocti inveſtigatores , hanc alienis , meiſque obſervationibus compactam diſſertationem confeci . Tenuem autem , & nullius pretii , quod mea , ut aliquo pretio eſſet , veſtram facturus , mittere ad vos decrevi . Quamquam , quæcumque ſit , veſtra nunquam non fuit , cum a me ſit , cujus nihil

hil eſt, quin veſtrum dici omni jure debeat, ingenium, quod excitatis, ſtudia, quæ fovetis, ipſe hic publicè docendi locus, qui omnibus quidem, qui illum ante me obtinuerunt, honeſtiſſimus, mihi verò veſtro tantorum virorum judicio, ac beneficio multo honeſtior, quam cæteris. Ut igitur, quæ vobis ex prædiis veſtris afferuntur, ruſticana munera primos arborum veſtrarum fructus minime temnitis; ita hoc quoque leve donum ne dedignemini, ingenii, quod beneficiis veſtris alitur, opus; atque ſicut illa, quamvis palato nota, guſtatis tamen, & fortaſſe jucundiùs; ita hæc quoque? quamvis ex aliis auctoribus notiſſima, legere tamen velitis, & legatis patientiùs. Quicquid credidi ad veterum, præcipuè Romanorum nobilitatem pertinere, hoc ſyntagmate complexus ſum. De nomine, de nobilitatis natura, ejuſque generibus, quorum fuerit, quibus inſignibus oſtentaretur, breviter diſſerentem audietis.

Digitized by Google

CAPUT II.

Etymon. Nobilis de quacumque re: verbum medium: ſæpius ad laudem ſumitur: fit hominum proprium, & ad genus refertur. Generoſus idem ac nobilis. Alia ſynonima.

Nobilis a verbo Noſco proficiſci, idemque ſibi velle, ac notus, ſeu noſcibilis, dignuſque qui omnibus cognitus ſit, cum patet ex Feſto Pompejo, ac Nonio Marcello, tum maxime ex auctorum uſu. Virgilius: (*a*)

> *Eſt locus Italiæ medio ſub montibus altis*
> Nobilis —

quod Servius interpretatur *notus*, mentem poëtæ aſſequutus ex ſequentibus, ſubjicit enim poëta

> — *& fama multis memoratus in oris*
> *Amſancti valles.*

Livius (*b*) de pugna inter Horatios, & Curiatios: *neque ferme res antiqua alia eſt* nobilior, *tamen in re tam clara nominum error manet, utrius populi Horatii, utrius Curiatii fuerint.* Idem: (*c*) *inter hos viros* nobiles

(a) 7.*Æn.* (b) *l.*1.*c.*24. (c) *l.*40.*c.*45.

Digitized by Google

biles *inimicitiæ erant*. Apud eumdem de his cum M. Æmilio Lepido inimicitiis Fulvius libro ſuperiore: (*a*) *quum ſint* nobiliſſimæ *ſibi cum Conſule inimicitiæ*. Ita enim legendum contendit ex manuſcriptorum fide Gronovius, (*b*) ubi editi vulgo habent, *notiſſimæ*. Vellejus: (*c*) *tum Cimbri, & Teutoni tranſcendere Rhenum multis mox noſtris ſuiſque cladibus* nobiles. A nobili autem *nobilitas fit, & nobilito*, quorum prius notitiam, ſeu ipſum eſſe notum, alterum notum facere ſignificat. Cicero: (*d*) *in eo ipſo, in quo prædicationem*, nobilitatemque *deſpiciunt, prædicari de ſe, ac nominari volunt*. Idem: (*e*) *quid poetæ? nonne poſt mortem* nobilitari *volunt? Sed quid poetas? Artifices poſt mortem* nobilitari *volunt*. Contraria ſunt his *Ignobilis*, & *Ignobilitas* contraria pariter ſignificatione, ut notitiam utrumque neget. Plautus: (*f*)

> *Peregrina facies videtur hominis atque* ignobilis.

Cicero: (*g*) *Utebatur Medico* ignobili, *ſed ſpectato homine*

(a) *L.39.c.4.* (b) *ad Liv. l.c.* (c) *l.2.*
(d) *Pro Arch.c.26. juxta ſectionem Nizolianam.*
(e) *Tuſcul.1.c.34.* (f) *Pſeudo.4.ſce.2.*
(g) *pro Cluent.c.47.*

Digitized by Google

homine Cleophanto . Cum itaque nulla res eſſe nota non poſſit , præterea etiam quidlibet & magnis bonis innoteſcat , & magnis malis ; illud ſequitur primum , ut *nobilis* , & quæ ab eo ſunt , de nulla re propriè dici nequeant, deinde & illud, ut ſingula ſint verba media, & quæ in utramque partem , ſeu ad laudem , ſeu ad vituperationem uſurpentur . Si cui otium eſt, legat apud Tiraquellum (*a*) longam ſatis rerum animatarum non modo , ſed & anima carentium ſeriem , quibus ab auctoribus , in quorum lectione abunde ſe verſatum oſtendit , nobilitas tribuitur, quæque *nobiles* , ac *nobilitatæ* appellantur . Quod verò in malam quoque partem hæc nomina accipi ſoleant , ut aliquod afferamus teſtimonium , patet ex Tullio , cujus eſt illud (*b*) etiam a Nonio citatum , cum nobile idem eſſe , ac notum confirmat : *teſtis eſt Phalaris* , *cujus eſt præter cæteros* nobilitata *crudelitas* , idem alibi : (*c*) *Nico ille* nobiliſſimus *pirata* . Quintus etiam Cicero: (*d*) *non erit difficile certamen cum iis competitoribus* , *qui nequaquam*

(a) *Tract. de Nob. c. 2. n. 28.* (b) *Of. 2. c. 26.*
(c) *In ver. l. 5. c. 29.*
(d) *De petit. Conſul. c. 3.*

quam ſunt tam genere inſignes, quàm vitiis nobiles. Seneca: (*a*)

— *ſcelere Lemnon* nobilem.

Verùm eo fortaſſe, quod illa tantum cognoſcere, aut oculis, aut ſermonibus uſurpando, cupimus, quæ bono aliquo præſtant, factum eſt, ut *nobilis* in laude ſæpius, & contrarium dumtaxat in vituperatione poneretur, idemque fere eſſet *nobilis*, ac *fama dignus*, *& multorum ſermone celebratus*, ſecus verò *ignobilis*. Ita Horatius (*b*)

— *par* nobile *fratrum*.

quod Acron interpretatur *notum*, *famoſum*. Idem alibi (*c*) quamquam ironicè, ſed ironia planius facit ſerio, & propriè loquenti ad laudem dici:

——————— *in Accj*

Nobilibus *trimetris*.

Tullius citra ironiam: (*d*) *ſibi ipſe* (L. Craſſus) *peperit maximam laudem in illa accuſatione* nobili, *& glorioſa*. Idem autem ad vituperationem contrario utitur: (*e*) *multa dixi in* ignobilem *regem*. Quamquam verò ſic quoque accepta hæc vox, dubium eſt ne-

(a) *Agamn.a.*3. (b) 2.*Sat.*3. (c) *In Art.*
(d) *Of.*2.*c.*47. (e) *L.*2.*ad Quint. epiſt.*12.

nemini, quin de omnibus rebus & poſſit dici, & ſoleat; ſæpius tamen hominibus tribuitur, ut velut illorum tantummodo propriam conſuetudo fecerit. Hinc autem altera preſſior ejuſdem vocis oritur ſignificatio. Quoniam enim inter ea, quibus homo cum præſtat, innoteſcere aliis, & notior ſolet eſſe, quam cæteri, generis præſtantia dubio procul recenſenda eſt; hinc factum, ut jam *nobilis* ille audiat, *qui generis & natalium excellit gloria*, & ea propriè videatur ſignificatio ſubeſſe nobilitati, quæ *excellentiam & præſtantiam generis* ſignat. Nos quoque ita hîc *nobilem*, *& nobilitatem* accipimus, cum de iis acturos nos eſſe, pollicemur. Dici autem nobilem, qui habet generis dignitatem, eo quod hinc notior ſit, quam cœteri, confirmat tum locus Senecæ, (*a*) ubi virtuti Stoicè tribuens nobilitatem: *qui imagines*, ait, *in atrio exponunt*, noti *magis*, *quàm* nobiles *ſunt*; tum conſuetudo loquendi cum *ignoti nobilibus* opponuntur. Svetonius: (*b*) ignotiſſimum *quæſturæ candidatum* nobiliſſimis *antepoſuit*. Præterea etiam *notus* aliquan-

(a) 3.*Benef.* c.28. (b) *Tib.c.*42.

quando pro *nobili* dictum eſt. Tacitus: (*a*) notos *quoque equites Romanos operas arenæ promittere* ſubegit. Erit igitur nobilitas id, quod Græcis εὐγένεια. Contrarium tamen ſenſiſſe videtur Tullius, cum ſcribit Appio: (*b*) *nihil errabis ſi paulo diligentius* (*ut quid ſit* εὐγένεια, *quid ſit* nobilitas *intelligas*) *Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis*. Sed hìc ſententiam Stoici Philoſophi, hujus enim ſectæ Athenodorus erat, probat Cicero, ut Appii detrahat nobilitati, ſuæque ignobilitati ab ejus contumeliis caveat. Nobilis autem Græcis eſt εὐγενὴς, quod *bono genere* dixeris, quomodo loquutus Plautus: (*c*) *qui* bono *ſunt* genere *nati*, *ſi ſunt ingenio malo*, *ſuapte culpa degeneres abeunt genus ingenio improbant*. Tullius etiam: (*d*) *ſi tibi hoc ſumis*, *niſi qui patricius ſit*, *neminem* bono *eſſe* genere *natum*, *facis*, *ut rurſus plebs in Aventinum ſevocanda eſſe videatur*. Nobilis etiam reſpondet Græco illi εὐπάτωρ, ſeu εὐπατὴρ, quod eſſet *bono patre*, aut *bonis parentibus*, ut loquitur Cicero: (*e*) *qui cum eſſet* bonis pa-

(a) *Ann.l.14.c.14.* (b) *2.Epiſt.fam.epiſt.7.*
(c) *Merc.a.5.ſc.4.* (d) *Pro Mur.c.15.*
(e) *Tuſc.5.c.58.*

Digitized by Google

parentibus, *atque honeſto loco natus* . Quoniam verò Sigonius (*a*), ac Lipſius (*b*) nobilitatem Romanorum non *ex genere* æſtimant, ſed *ab imaginibus* ; ne credas, eos cenſuiſſe, nobilitatem ullam fuiſſe apud Romanos, quæ *bonum genus*, *bonoſque parentes* minime ſignificaret. At cum Romanorum alii genere patricii eſſent, alii plebeji, viri hi præclariſſimi id docent, *bonum genus* non patriciorum aut plebejorum fuiſse, ſed eorum, qui imagines majorum haberent. Ita ego intelligendos eos puto, qui nobilitatem ajunt *non eſſe ex genere*, *ſed ab imaginibus*. Quæ omnia ſuo loco clariora fient. Etenim tantum abeſt, ut Romanorum etiam, ſicut cœterarum gentium nobilitas dignitatem generis minime diceret, ut auctores Romani ipſum *generis* nomen ad ſignificandam nobilitatem ſæpiſſime uſurpent. Ovidius: (*c*)

> *Nam* genus, *& proavos, & quæ non fecimus ipſi,*
> *Vix ea noſtra puto*.

Horatius: (*d*)

Et

(a) *De Nom.Rom.c.6. item de jure Civ. l.2. c.20.*
(b) *Elect.l.1.c.29.* (c) *Metam.13.*
(d) *L.2. Sat.5.*

Et genus, *& virtus, niſi cum re, vilior alga*.

Seneca (*a*)

— *Nobiles non ſunt mihi*
Avi, nec altis inclitum titulis genus,
Sed clara virtus. Qui genus *jactat ſuum*
Aliena laudat.

Sed ne alia, quæ innumera ſunt, perſequar, Cicero pro Murena (*b*) ſexies pauciſſimis verſibus nomen *generis* aſſumit ad ſignificandam nobilitatem. Optimè igitur Nonius Marcellus: *nobilis*, ait, *ad* dignitatem generis *refertur*. Hinc *nobilis*, & *generoſus* a Latinis ſcriptoribus aut confunduntur, aut ita inter ſe diſtinguuntur, ut latius *nobilis* pateat, quam *generoſus*. Virgilius (*c*) *generoſum* ſumit certe pro eo, qui generis dignitate excellit:

Mæonia generoſe *domo* —

Horatius: (*d*)

Sed fulgente trahit conſtrictos gloria curru
Non minus ignotos generoſis.

Manifeſtiùs alter Satyricus hujus vocis uſum vulgarem oſtendit, cum illum improbat: (*e*)

Quis

(a) *Herc. Fur. a. 2. ſc. 3.* (b) *A c. 15.*
(c) *Æneid.* 10. (d) *L. p. Sat. 6.*
(e) *Juven. Sat. 8.*

— *Quis enim* generoſum *dixerit hunc, qui*
Indignus genere, *& præclaro nomine tantum*
Inſignis?

Addo etiam pulcherrimum locum ex Caſſiodoro (*a*), ut intelligas nullo non tempore Latium ita loquutum: *Doctrina ſiquidem quos ab imperitis diſcernit, ſapientibus amica ſocietate conjungit, cui perfacile eſt ornare* generoſum, *quæ etiam ex obſcuro* nobilem *facit*. Optimè ideo utrumque nobilem, & generoſum, alterum cum altero confundit Ovidius, (*b*) ubi alloquens Fabios, eos modo *generoſam domum*, modo *nobilitatem* appellat:

Quo ruitis generoſa domus? *male creditis hoſti.*
Simplex nobilitas *perfida tela cave:*

Nec non, ubi Ulyſſes (*c*) ſibi *nobilitatem* a matre additam, primum ait, deinde ſe appellat ortu materno *generoſiorem*.

Eſt quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas;

De-

(a) *Var. l.9. epiſt.* 8. (b) *Faſt.* 2.
(c) *Metam.* 13.

Deinde:

Sed neque materno quod ſim generoſior
ortu.

Ita pariter Græci aliquando εὐγενὴς, quod eſt *nobilis* & γενναῖος confundunt, quod aliquibus eſt *generoſus*. Sed Græcis hoc diſcrimen propriè eſt inter εὐγενῆ, & γενναῖον, ut habemus ab Ariſtotele, (*a*) quod εὐγενὴς, qui illuſtri eſt genere, γενναῖος, qui ab illo non degenerat, appellatur. Apud Romanos etiam aliquid interfuiſſe inter *nobilem*, & *generoſum*, conſtat ex Tullio, qui genus a nobilitate diſtinguit, quemadmodum pro Roſcio Amerino: (*b*) *genere* & nobilitate *facile princeps*. Clarius Juvenalis (*c*):

— Nobilis, & generoſus
Adpoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.

Nuſquam tamen apud Latinos ita diſtinctum invenies nobilem a generoſo, ut nobilis ſit, qui bono genere, & præſtanti; generoſus, qui ab eo non deſciſcit. Græco enim illi γενναῖος ſub hac acceptione unum verbum, quod reſponderet, Latinis nequaquam fuit, quod miror, doctiſſimos viros Barbarum, Muretum, Sigonium, Majoragium in vertendo Ariſtotelis loco non ad-

B ver-

(a) *Rhet.2.c.18.* (b) *c.15.* (c) *Sat.7.*

vertiſſe. En autem diſcrimen inter duo illa nomina ex antiquis Grammaticis: (*a*) *Nobilem dicimus nobilitate rerum, generoſum autem eum, qui græce γενναῖος appellatur*. Quod ſi hìc pro γενναῖος, quam lectionem ipſe ſollicitare neceſſariis deſtitutus adminiculis minime auſim, recte legit Tiraquellus (*b*) εὐγενὴς, clarius liquet, generoſitatem apud Latinos idem ſibi velle, ac bonitatem, ſeu dignitatem generis. Dubium tamen omne tollit vetus gloſſarium, quod alii citant: *Generoſus* εὐγενὴς; ὁ ἀπὸ γένους. Allatam a Frontone horum verborum differentiam fulcimus ex Ovidio: (*c*)

O qui nominibus cum ſis generoſus *avitis,*
Exſuperas morum nobilitate *genus*,

Item ex Livio: (*d*) *Vectius Meſſius ex Volſcis nobilior vir factis, quam genere*. Quare *nobilis* ex quacumque virtutis, & rerum dignitate, generoſus ex ſolius generis dignitate dicitur, ſi ſtrictim accipienda hæc nomina ſint, quamquam laxius nobilem dicere ex dignitate generis frequentiſſimum eſt, & fortaſſis uſitatius. Generoſum vero etiam ex morum dignitate, & ex virtute dici aliquan-

(a) *Corn. Front. de dif. verb.* (b) *c.2. n.* 47.
(c) *Triſt.* 4. *el.*4. (d) *l.*4. *c.*28.

quando, licet afferat Tiraquellus (*a*), neſcio, an continuo affirmandum ſit. Duplex enim locus, quem affert ipſe, non ſatis mihi eſt ad id firmandum validus. Alter eſt Salluſtii, (*b*) apud quem Marius: *fortiſſimum quemque generoſiſſimum eſſe*; alter Juvenalis (*c*): *Quis generoſa putet, niſi fortia?* Sed prioris ſententia eſt, *fortiſſimum quemque eſſe optimo genere*; alterius, *optimo genere ſolummodo eſſe fortia*. Nempe uterque, quod illis ita e re ſua viſum, nobilitatem omnem evertere, nihil faciendam generis præſtantiam, & omnia virtuti tribuenda eſſe, contendunt. Pro his ſtabit & Seneca, (*d*) cum ait: *Quis eſt ergo generoſus? ad virtutem bene a natura compoſitus*. Sed hanc Stoicorum ſententiam alibi refellemus. Fateor tamen; *generoſum* aliquando ſumi pro eo, qui magno, & elato animo eſt, quæ ſignificatio ex priori certe eſt orta. Qui enim ſunt excellenti genere, hi magno, & excelſo præditi animo eſſe ſolent. Cicero: (*e*) *cum de Imperio certamen eſſet cum rege* generoſo, *& potenti*. Nepos de Attico: (*f*) *qua ex re in pueritia nobilis in-*

(a) *c.2.n.49.* (b) *Jugurt.* (c) *Sat.8.*
(d) *Epiſt.44.* (e) *Of.3.c.86.* (f) *in Vit.*

ter æquales ferebatur, *clariuſque explendeſcebat*, *quam* generoſi *condiſcipuli animo æquo ferre poſſent*. Sed non eſt tanti his diutius immorari. Sicut vero *generoſus*, hoc eſt, qui genere præſtat, *nobilis* etiam dicitur, quia facile & civibus ſuis, & cæteris omnibus innoteſcit, ſic etiam aliis nominibus appellatur, omnibus fere id proprie ſignificantibus, quod vel luce, vel loco omnium oculis proditur. Dicitur itaque *claro* genere, *ſplendido*, *illuſtri*, præterea *alto*, *ſublimi*, *ſummo*. Contra ignobiles etiam *ignoti*, *obſcuri*, *humiles*, *infimi*, *imi* appellantur.

CAPUT III.

Nobilium, & *Nobiliorum Familiæ*. *Nobiliſſimi dignitas*.

NObilis, Nobilior, Nobiliſſimus aliquando ad genus minime referuntur, quod nimirum priora duo abierint in cognomina familiarum Romanarum, poſtremum in titulum præclariſſimæ dignitatis. De Nobili, ac Nobilioris apud Romanos cognomine aſſerui ex mente Tiraquelli (*a*), quamvis, ut dubium eſt

(*a*) *c.37. num.83.*

eſt nemini de Nobiliore, quod cognomen erat Fulviæ gentis, teſte Livio, aliiſque Latinis Scriptoribus, quibus crebro memorantur Marci, & Quinti Fulvii Nobiliores; ita non æque videatur mihi certum de Nobili. Sane quæ a Tiraquello afferuntur, indubitatam fidem non faciunt. *Volcatium illum* Nobilem, quem memorat ex Plinio (*a*), *Volcatium nobilem* video dici in optimæ notæ editionibus. *Valerium* verò *Nobilem tribunum militum*, quem citat ex Julio Frontino (*b*), ſi ita melius, *quam Valerium nobilem*, vel *nobilem tribunum militum* legendum eſt, cum unus e gente Valeria ſic nuncupatus inveniatur, crediderim ita potius appellatum agnomine ipſi peculiari, quam quod familiæ eſſet, quæ iſtiuſmodi cognomine donaretur. Cœterum quod affert ex hiſtoria Machabæorum (*c*) de *Antiocbo Eupatore*, quo nomine ſceleſtiſſimi parentis filius ſuorum adulatione, ut notant ſacri interpretes, vocatus eſt, illud non magis dixerim gentis cognomen, quam Ptolomeorum fuerit Soter, aut Philadelphius. Manifeſte autem lapſus eſt in regno ſuo vir juris peritiſſimus, cum *Honorium*

B 3 *No-*

(a) *l.8.c.4.* (b) *l.4.c.1.* (c) *l.1.c.17.*

Nobilem conſulem cum Evodio ſub Theodoſio, & Arcadio citat, quamvis id non innuat, proculdubio e codice Theodoſiano. Hic enim non e *Nobilium* familia erat Honorius, ſed ipſius Imperatoris filius, ideoque *Nobiliſſimus*, ut ferebat conſuetudo, appellatus, quo titulo inſcriptæ geminæ leges in memorato codice inveniuntur: *Honorio Nobiliſſimo puero, & Evodio conſulibus*, quemadmodum aliæ: *Valentiniano Nobiliſſimo puero, & Victore conſulibus*, quod notavit vir doctiſſimus æque, ac diligentiſſimus Spanhemius (*a*). Etenim, ut aliquid de Nobiliſſimo etiam dicam, obtinuerat multis ante ſæculis uſus, ut hoc honorario epitheto Imperatorum filii donarentur, tanquam eorum peculiari, & proprio, non eo duntaxat modo, quod bona Spanhemii pace dixerim, quo Claudii tempore talia auguſtæ domus ſubſidia Britannicus, & Nero *nobiles pueri* vocati a Tacito (*b*) ſunt. Tacitus enim non hoc eos tanquam illorum proprio epitheto ab aliis diſcernere videtur, quod *Nobiliſſimi* titulo deinceps eſt factitatum, ſed potius aliis conjungere, & confundere cum cæteris. En ejus verba: *ſeden-*

(a) *Uſ. & præſ. Numiſ. diſ.* 8. (b) *Ann. l.* 11. *c.* 11.

dente Claudio circenſibus cum pueri nobiles *equis ludicrum Trojæ inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus , & L. Domitius mox in imperium, & cognomentum Neronis adſcitus* . Morem autem nobiliſſimos vocandi Imperatorum filios , & potiſſimum Cæſares repetendum , ait Spanhemius (*a*) a Trajano , teſtimonio veterum lapidum , & ab ævo Commodi , quo idem adhuc Cęſar *Pontifex nobiliſſimus* appellatur . Primos certe , qui nobilitatem in nummis ſignare voluerit , ut totius antiquariæ rei promuſcondus Joannes Vaillant (*b*) teſtatur, Commodus idem fuit, cujus circumfertur nummus ex argenteis obvius , ex aureis rariſſimus cum inſcriptione : *Nobilitas Auguſti* . Jure ille quidem , quippe qui, teſte Herodiano, unus omnium ante ſe Imperatorum nobiliſſimus fuit ; at nullo illi jure, qui non humili ſolum , ſed ſordidiſſimo loco nati Thraces , & Arabes , ac ſi Deorum ſanguis fuiſſent , auſi ſunt natalium ſordibus præclariſſimum *nobiliſſimi* epitheton prætendere. Maximini enim filio id tribuit vetus lapis : (*c*) *C. Julius Verus Maximus nobiliſſi-*

(a) *l.c.* (b) *Numiſm. Imper. Roman. l.* 2.
(c) *Spanh. l.c.*

mus Cæſar Princeps Juventutis, & Philippi Junioris nummus, quod nullius ante ipſum nummi proferunt : *M. Jul. Philippus Nobiliſſimus Cæſar* (*a*). Falli propterea apparet Bulengerum, (*b*) qui primum omnium in veteri lapide Licinium Valerianum ait vocatum *nobiliſſimum*, mox Carinum, & Numerianum. Sed & illis antiquior Geta, ut aſſerit Cangius in gloſſario, dicitur, in paſſione SS. Perpetuæ, & Felicitatis, *Geta nobiliſſimus Cæſar*. Conſtat itaque jamdudum in more fuiſſe poſitum, ut Cæſares hoc titulo inſignirentur, quem poſt Philippum paſſim legimus in nummis Q. Herennii, Hoſtiliani, Valeriani Junioris, Carini, Numeriani, Conſtantii, Maximiani Armentarii, Valerii, Severi, Liciniani, Conſtantini, & Criſpi, qui omnes nondum imperii Sede Byzantium translata *nobiliſſimi Cæſares* appellantur, ut ex nummiſmatis Imperatorum Romanorum patet apud Joannem Vaillant. Quin etiam eumdem titulum, tanti nobilitatis laus fiebat, ipſi ſibi ſumpſerunt Imperatores, cum ex citato gloſſario habeamus, id extare in Collatione legis Moſaicæ c. 15. *Diocletianus*, & *Ma-*

(a) *Spanh. l. c.* (b) *de Imperat. Rom. l. 2. c. 9*

Digitized by Google

Maximianus nobiliſſimi Auguſti. Sed poſt reſtitutum etiam Occidentis Imperium Imperatoris ſororem, ac liberos honorario hoc *nobiliſſimi* epitheto donatos invenio, quod ad priorum Imperatorum exemplum factum exiſtimo. Cum enim in literis Giſelæ ſanctimonialis, quæ Caroli Magni ſoror erat, ejus, nepotumque Caroli Magni filiorum nomina ſubſcriberet Cancellarius (ipſi enim non ſua nomina, ſed ſignum crucis tantum ſua manu exaraverant, ut eruditiſſimus Mabillonius (*a*) advertit) Giſelam ipſam, treſque ejus nepotes *nobiliſſimos* appellavit. Ita extat ſubſcriptio apud eumdem Mabillonium: (*b*) ſignum ✠ Giſelæ nobiliſſima Filia Pipini Regis, qui hanc donationem fieri rogavit. Signum ✠ Caroli nobiliſſimi filii Domni Caroli præcellentiſſimi Regis. Signum ✠ Pipini nobiliſſimi filii Domni Caroli præcellentiſſimi Regis. Signum ✠ Chlodoici nobiliſſimi filii Domni Caroli præcellentiſſimi Regis. Verum multo ante diſtincta illa Nobiliſſimi, ac Cæſaris nomina, & peculiaris Nobiliſſimi dignitas ornandis iis, qui propiores erant Auguſtorum faſtigio, inſtituta fuerat

(a) *De re diplom. l. 2. c. 22.* (b) *Ibidem.*

rat eadem dicta Græcis *ἐπιφανεστάτου ἀξία*, ſeu *νωβελισσιμάτου*, ſicut etiam *ἐπιφανέστατοι*, nobiliſſimi, qui tamen & *νοβελίσσιμοι*. Quod ſi recte affirmat Spanhemius (*a*), hoc tandem, poſtquam novam Romam tranſlata eſt imperii ſedes, inter Byzantinæ aulæ honores inventum fuiſſe; oportet, aut affirmet Bulengerus *Nobiliſſimi* dignitatem a *Cæſaris dignitate* diſtinctam vere inſtitutam a Magno Conſtantino fuiſſe poſt translatum imperium, aut Zozimum arguat erroris, non quod alteram cum altera confundit, ſed quod alteram ab altera diſtinguit. Neque enim mihi videtur, ut viſus eſt Bulengero (*b*), Zozimus utramque confudiſſe, ſed alteram potius ab altera diſtinxiſſe, cum Delmatio referat alteram, hoc eſt *Cæſaris*; alteram, hoc eſt *Nobiliſſimi dignitatem* Conſtantio, & Anaballiano collatam a Conſtantino, ſubjiciens etiam quibus veſtibus hi pro hac dignitate induerentur. Ejus verba latine dabo: (*c*) *Erant & imperii quodam modo participes Delmatius a Conſtantino* Cæſar *dictus* & *Conſtantius ejus frater, & Anaballianus, qui purpurea, & aureis ornata limbis veſte utebantur dignitatem* No-

(a) *l.c.* (b) *de Imperat.Rom.l.2.c.9.* (c) *l. 2.*

Nobiliſſimatus, *ut vocant ab ipſo Conſtantino propter adgnationis reverentiam conſequuti*. Crediderim propterea *Nobiliſſimi* dignitatem, ſeu *Nobiliſſimatum* inventum fuiſſe primum a Conſtantino, a quo etiam Patricii dignitatem inſtitutam, eamque Optato collatam idem Zozimus (*a*) refert, & a quo inauditos antea alios titulos, novaſque dignitates, ſcilicet Regis Regum, & Regis Ponticarum nationum, præcipue Anaballianum, ſeu mavis Haniballianum ex Anaballiano fratre nepotem honeſtandi gratia, excogitatas ſcimus, *cujus* pariter *ævo dignitates Illuſtrium, Spectabilium, Clariſſimorum, Perfectiſſimorum natæ ſunt*, ut idem Bulengerus fatetur (*b*). N*obiliſſimatum* tamen infra *Cæſariatum* ſtetiſſe progreſſu temporis, argumento eſt, quod inter Auguſtorum liberos alii *Cæſares*, alii N*obiliſſimi*, iique juniores appellabantur, præterea etiam, quod ii, qui N*obiliſſimi* fuerant, mox Cæſares creabantur, cum propius ad ſpem imperii, & ſuccedendi jura admoverentur, ut in notis ſuis ad Procopii Anecdota, Juſtiniani, & Valentiniani junioris exemplo oſtendit Alemannus, qui propterea

(a) *l.c.* (b) *de Inperio Rom.l.2.c.21.*

ea ait, multos *Nobiliſſimos* dictos; qui numquam Cæſares fuere. *Nobiliſſimorum*, autem uxores *Nobiliſſimæ* vocitatæ ſunt, ut Bulengerus (*a*), & Cangius (*b*) affirmant, qui etiam addit ab his domos ipſas *nobiliſſimas* dictas. Utrumque conſtat ex deſcriptione Conſtantinopoleos, ubi regione prima legitur: *domus* Nobiliſſimæ *Marinæ*, regione nona, & decima: *domus* Nobiliſſimæ *Arcadiæ*, deinde in Collectione civitatis: *habet igitur Urbs Conſtantinopolitana palatia* 5., *Eccleſias* 14., *domos divinas Auguſtarum* 6., domos nobiliſſimas 3. Protonobiliſſimi præterea honor deinceps inventus eſt in aula Byzantina, quo inſignitus fuit Eumathius amorum Nyſminij, & Nyſminiæ ſcriptor, eodem teſte Alemanno. Sed ſatis de his, quæ ad nomen aliquo modo ſpectare viſa ſunt.

CA-

(a) *De Imperat. Rom. l.* 2. *c.* 9. (b) *Gloſſ. lat.*

CAPUT IV.

Nobilitatis finitio. Nobilitas non eſt virtus. Genus honeſtum idem, ac nobile. Nobilitas non ſunt divitiæ. Falſum eſt, nobilitatem unquam emi.

SI nobilitatis tandem, quæ veterum fuit, finitionem quæris, accipe, quam tradit vir genere nobiliſſimus Boetius: (a) *videtur eſſe nobilitas quædam de meritis veniens laus parentum*. Id enim ſemper fuit eſse nobilem a clariſſimis viris genus trahere, magnorum virorum ſobolem prædicari, eaque aſpergi gloria, quam majores non ſibi tantum, ſed poſteris etiam ſuis peperere. Quæ laus igitur de majorum meritis ad eos venit, qui ab ipſis propagantur, ea nobilitas eſt. At inquies, non igitur

— Nobilitas (b) *ſola eſt atque unica virtus?*

multa quidem Tullius, multa Seneca, totque alii ſcriptores tradidere, ut nullam præ-

(a) *Conſol.l.3.pr.6.* (b) *Juv.ſat.8.*

præter virtutem nobilitatem eſse evincerent. Sed hoc inter Stoicorum *παράδοξα* numerandum eſt. Aliquid virtutem eſse tanto nobilitate præclarius, quanto eſt illuſtrius propriis, quam parentum meritis prædicari, ultro concedo; virtutem idem eſſe ac ea, de qua loquimur nobilitate, concedet nemo. Alteram ab altera, ut inter tot unius ſaltem teſtimonio utamur, diſtinguit Cicero, ubi ait: (*a*) *hominum ignobilium virtutem perſæpe nobilitatis inertiæ prætulerunt*. Quicquid igitur contra afferunt auctores, id vel ad elevandam ſui generis obſcuritatem, vel ad ſapientum ſibi nomen parandum artificioſe, & tumide jactant. Si in contentionem virtutem cum nobilitate voces, & ipſe equidem

Malo, pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas, (*b*)
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Cæterum ut ut vulcania arma capeſſas, efficies nunquam, ut Achille ſis genitus, ſi ſibi

(a) *pro Cor. Bal. c.51.* (b) *Juven. ſat.8.*

ſi tibi Therſites pater. Confert igitur hominibus ſplendorem, & claritudinem ſuam, &, ſi hoc mavis, nobilitatem ſuam virtus, generis nobilitatem non confert, nec generis nobilitas ipſa eſt. Id vero etiam concedendum arbitror, hanc generis nobilitatem fuiſſe a virtute non nobilium illa quidem, ſed parentum eorum, his acceptam referendam fuiſſe, horumque fuiſſe opus. Etenim ſi nobilitatem diximus, laudem a meritis parentum venientem, neceſſe eſt, eos tanta floruiſſe virtute, ut nominis amplitudinem ſibi comparatam ad poſteros quoque tranſmittere potuerint. Qui claro propterea, & nobili genere orti dicebantur, iidem a cauſa *honeſto* genere appellati ſunt. Fallitur enim Gebhardus, qui ad quemdam Cornelii Nepotis (*a*) locum inquit: *Latini quorum parentes obſcuros dicere nolunt, ac viles, vocant* honeſtos *gratia quadam ſermonis*. Obſcurum, & vilem Latini *inhoneſtum*, non autem honeſtum dixere: *Quo patre ſit natus, num obſcura matre* inhoneſtus (*b*). Sed male illud eo ſibi perſuaſit Gebhardus, quod Nepos Epaminondam *honeſto genere* natum dicit, cujus patrem Ælia-

(a) *Epam.* (b) *Horat. l.* 1. *Sat.* 6.

Ælianus ſcribit (*a*) fuiſſe ἀφανῆ . Cum enim vocat ille Epaminondæ *genus honeſtum*, in hoc diſſentit ab Æliano , quemadmodum diſſentit a Plutarcho cum Neoclum Themiſtoclis patrem vocat (*b*) *generoſum*, & ab iis , qui referunt , patrem Eumenis ex aurigatione victum ſibi quæſiiſſe , cum ait (*c*), Eumenem *domeſtico ſummo genere fuiſſe* . Nobili autem genere fuiſſe Epaminondam , non unus ſentit Nepos, ſed præterea Plutarchus , (*d*) qui eum genere parem Pelopidæ utique nobiliſſimo facit. Hoc etiam innuit Svidas , qui clypeum ſepulcro ejus impoſitum , clypeo autem draconem inſculptum tradit , ut nimirum pateret , eum ex Spartorum genere eſſe , (ita enim legendum σπαρτῶν non σπαρτιατῶν , optime poſt Wolfium , & Portus (*e*) judicat) hoc eſt eorum , qui e dentibus draconis per Cadmum ſatis orti credebantur. Splendori autem debuit fuiſſe apud Thebanos ab illis Thebarum conditoribus genus ducere , alioqui hoc ad ſepulcri honorem , ſepultique gloriam ſignificare ſymbolo inſculpto, inane, ac ridiculum fuiſſet . Sed ſententiam ſuam

(a) *Variar.l.12.c.23.* (b) *Themiſt.* (c) *in Vit.*
(d) *Pelopid.* (e) *ad Svid.*

ſuam confirmat Gebhardus tullianis verbis: (*a*) *Qui cum eſſet bonis parentibus atque boneſto loco natus*, quæ tamen verba manifeſte contra ipſum faciunt. En integram Tullii ſententiam: *qui* (Dionyſius ſenior) *cum eſſet bonis parentibus atque* honeſto loco *natus* (*etſi id quidem alius alio modo tradidit*) *abundaretque æqualium familiaritatibus*, *&* *conſuetudine propinquorum*, *baberet etiam more Græciæ quoſdam adoleſcentes amore conjunctos*, *credebat eorum nemini*. *Sed iis*, *quos ex familiis locupletum ſervos delegerat*, *quibus nomen ſervitutis ipſe detraxerat*, *&* *quibuſdam convenis*, *&* *feris barbaris corporis cuſtodiam committebat*. Miſerrima hic a timore Dionyſii vita deſcribitur. Atqui ad hanc intelligendam non parum refert, quod ille illuſtri genere, illuſtri ideo etiam genere æqualium, & propinquorum conſuetudinem horrens, ſervis ſe crederet. Certe tenuitas, & obſcuritas generis quid ad hoc pertinere poſſit, non video, ut ejus præſertim dubiæ, & apud aliquos controverſioſæ facienda fuerit mentio. Sed Cicero mentem ſuam ſatis explicat, cum *locum boneſtum* conjungit cum *bonis parentibus*, quæ

C ver-

(a) *Tuſc.5.c.58.*

verba reſpondent græco illi ἀπάτωρ. Sed haud ægre ſibi quiſque perſuadebit Gebhardum falli, qui *boneſtum* gratia ſermonis putat dici pro obſcuro, ac vili; me autem etiam non falli qui *boneſtum* puto, idem eſſe Latinis, ac *nobilem*, ægre fortaſſe ſibi aliquis perſuadebit. Etenim poſtquam etiam nitori ſuo, quam fieri potuit, reſtitutus eſt Latinus ſermo, *boneſtos* ſolemus eos appellare, quos inter humiles, ac nobiles velut medios volumus ſignificare. Nihilominus meæ me ſententiæ non pænitet. Suadet hanc Livius, apud quem *boneſtas* primorum eſt: (*a*) *fautorem infimi generis bominum, ex quo ipſe ſit, odio alienæ* honeſtatis, *ereptum primoribus agrum ſordidiſſimo cuique diviſiſſe*: ſuadet Tranquillus, (*b*) qui Pollam Veſpaſiani Matrem dicit Nurſiæ *boneſto genere* ortam, cum deinde, quæ extabant Veſpaſiorum complura monumenta, vocet *magnum indicium ſplendoris familiæ, & vetuſtatis*: ſuadet Aſconius auguſtæi ævi ſcriptor, ut optime conjectat Gerardus Joannes Voſſius (*c*), qui, quos *boneſtos* vocavit, mox *nobiles* vocat: (*d*) *cum Sul-*

la

(a) *l.* 1. *c.* 47. (b) *Veſpaſ. c.* 1.
(c) *de Hiſt. Lat. l.* 1. *c.* 27. (d) *In Orat. contr. Comp.*

la poſt victoriam circenſes faceret , ita ut honeſti *homines quadrigas agitarent , fuit inter eos C. Antonius*; paulo poſt autem : *diximus jam ſupra Sullæ ludis, quos hic propter victoriam fecerit, quadrigam C. Antonium, & alios quoſdam* nobiles *homines agitaſſe* ; ſuadet ipſe Cicero qui ſæpiſſime *honeſtum* cum *amplo* conjungit, aut cum *nobili* : (*a*) *quas familias* honeſtatis, amplitudiniſque *gratia nomino* : (*b*) *Eſt ipſe* honeſtiſſimi, ac nobiliſſimi *generis* . Porro ſi Tullius *honeſtatem* tribuit Metellorum, Serviliorum, Scipionum, familiis, quos paulo ante omni jure homines *nobiliſſimos* (*c*) appellarat ; parum mihi videtur referre, quod priori loco *honeſtatem*, altero *amplitudinem*, ſicuti alibi prius *honeſtum*, deinde *nobilem* uſurpaverit, tamquam minus ſignificanti majus aliquid ſubjecturus, ut ſolet in oratoriis amplificationibus. *Amplo* tamen idem quoque *honeſtum* ſubjicere non dubitat, ubi, quod animadverſione dignum puto, plebejorum nobilitas cum patriciorum nobilitate confertur: (*d*) *ſi ſunt* amplæ & honeſtæ *familiæ plebejæ* . Alibi etiam *nobili honeſtum* ſubjicitur : (*e*) *Hali-*

(a) *pro Roſc. Amer. c. 15.* (b) *Pro Sull. c. 25.*
(c) *pro Roſc. Amer. c. 15.* (d) *pro Mur. c. 15.*
(e) *l. 5. in ver. c. 15.*

cyenſis Eumenidæ nobilis hominis, & honeſti . Eodem recidit, quod loco nuper citato Dionyſium ait fuiſſe *bonis parentibus*, & *honeſto loco* natum, ubi aut neutra loquendi ratio nobilitatem, aut utraque certe ſignificat. Attamen temere, & inconſiderate hujuſmodi loquutionibus minime utendum, facile intelligunt, qui de Latinæ linguæ ſanitate judicare poſſunt. Conviciantis enim fuiſſet, ſi quis Tullio dixiſſet : nulla tibi honeſtas, cum Arpino egredereris. Id autem accidit ob verbum homonymum, quod virtutem, probitatem, dignitatem, laudem, præcipue cum neque generi, neque familiæ, aut ſimilibus jungitur, frequentius ſignificat. Pro Archia: (*a*) *nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem*, & *honeſtatem*. Pro Flacco (*b*) ironice tamen: *habetis & honeſtatem hominis, & auctoritatem teſtimonii*. *Honeſtus* ideo etiam aliquando animum, & mores reſpicit : tunc autem aliquid ipſa nobilitate prçſtantius ſignificat. Salluſtius: (*c*) *Ea tempeſtate in exercitu noſtro fuere complures novi, atque nobiles, quibus divitiæ bono honeſtoque potiores erant, factioſi, domi potentes, apud ſocios clari magis, quam* ho-

(a) *c.14.* (b) *c.48.* (c) *Jugurt.*

honeſti. Livius: (*a*) *ex juventute quidam Lucanorum pretio aſciti clari magis inter populares, quam* honeſti. Vere autem qui *honeſti* ſint, Tullius docebit: (*b*) *cum honos ſit præmium virtutis, judicio, ſtudioque civium delatum ad aliquem, qui eum ſententiis, qui ſuffragiis adeptus eſt, is mihi & honeſtus*, & honoratus *videtur*. Ab iſtiuſmodi ergo honeſtis viris, ut ad propoſitum tandem revertar, nobilitas, & honeſtum genus proficiſcitur: Horum enim virtus partis ſibi honoribus effecit, ut cum eos ciere poſſent poſteri, illuſtre videretur ab iis originem ducere, & eorum eſſe propaginem. Sicut in novo omni populo, quod Livius de Romano ajebat (*c*); ita & in nova omni familia, *omnis repentina & ex virtute nobilitas fuit*. Neque alia certe apud Romanos veteres ad nobilitatem via, nec temere jactabat illa apud populum Marius (*d*) contra nobilitatem: *ſi jure deſpiciunt me, faciant idem majoribus ſuis, quibus, ut mihi,* ex virtute nobilitas *cœpit*. Qui conſilio apud eos, vel manu potens rempublicam domi, aut foris adminiſtrandam ſuſceperat, hic

(a) *l.8.c.27.* (b) *Brut.c.281.*
(c) *l.1.c.73.* (d) *Salluſt.jugurt.*

tantam laudem conſequutus putabatur, ut poſteris omnibus gloriæ, & magnæ quidem fuerit ab eo genus ſuum trahere. Hoc vero, quod manifeſtius fiet infra de veteribus Romanis, haud aliter ſe habet in omni beneconſtituta republica hac quoque ætate. Aliquem mihi memorate, qui fortitudine, prudentia, caritate in patriam ad rempublicam admotus ſit, & in altiſſimo collocatus honorum faſtigio, hic ſane virtute ſua in totam familiam, in *natos natorum*, & *qui naſcentur ab illis* nobilitatem invehit. Quod utinam meminerintii, qui tantopere nobilitatem ſuam jactant. Profecto hoc fieret, ne vellent ab hac majorum virtute degenerando, quod clariſſimum ab illis acceperunt, vitiorum ſuorum ſordibus nomen obſcurare. Neque enim hanc avitæ gloriæ hæreditatem ſine ſacris adeundam eſſe, credendum eſt, quam poſteri virtute cum avis certando in dies augere, & ſplendidiorem facere debent. Illis, qui ſecus ſentiunt, plautinum illud (*a*) occinere debemus:

Itane tandem majores famam tradiderunt
tibi tui,

Ut

(a) *Trin. act.3.ſc.2.*

Digitized by Google

Ut virtute eorum ante parta per flagitium perderes?

Si quid eſt in nobilitate bonum id eſſe arbitror, ajebat Boetius (*a*), *ut impoſita nobilibus neceſſitudo videatur, ne a majorum virtute degenerent*. Pulcrum quidem ſi de omnibus nobilibus id dici poſſit, quod Brutus Ciceroni de ejus filio ſcribebat: (*b*) *Cicero filius tuus ſic mihi ſe probat, induſtria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, ut prorſus nunquam dimittere videatur cogitationem, cujus ſit filius*. Commodus ille genere quidem nobiliſſimus, ſed inter imperii ſordes flagitiis ſuis numerandus, licet genus vitiis fędaverit, imponere tamen futuræ ætati conatus eſt, cum adverſæ illius nummi parti, quem ad jactandam nobilitatem cudi voluerat, mulierem imprimi juſſit ſtantem, & haſtam dextera tenentem, ut ſcilicet ipſam nobilitatem victoriis ſuis inclareſcere ſignificaret (*c*). Adeo non ignorant, quid debeant facere, & qui minime faciunt, quod debent. Sed meum non eſt officii ſui nobiles admonere: ſatius eſt iis occurrere, qui haud ſcio, an opinari

(a) *Conſ. l. 3. p. 6.* (b) *Brut. German. epiſt. 3.*
(c) *Vaill. Numiſm. Imp. Rom. l. 2.*

poſſint, divitiis veterum nobilitatem contineri. Uſurpant enim illud: (*a*)

— genus, *& formam regina* pecunia *donat*.

Quod ſi his perſuaſum eſt, formam *pecunia* donari, & genus donari credant; ſin autem id a poeta ex ſenſu avarorum dictum eſt, qui omnia pecuniæ deferunt, id potius ſibi perſuaſum velint: (*b*)

Licet ſuperbus ambules pecunia,
Fortuna *non mutat* genus.

Hæc duo itaque optime diſtinguit Hiſtoricus: (*c*) *hunc principem genere*, *&* divitiis; itemque infra: (*d*) *mulier nomine Buſa*, genere *clara*, *ac* divitiis. Tacitus pariter: (*e*) *Plancinæ nobilitate*, & opibus. Nihil enim divitiis unquam fuit, quemadmodum ne modo quidem eſt, cum nobilitate, ſive novæ ſint, ſive a majoribus relictæ, ideoque inter anguſtias fortunæ M. Hortalus dicitur (*f*) retinens *avitæ nobilitatis*, quemadmodum etiam *natalium ſplendor*, quamquam paupertate preſſum, Accium illum Suram (*g*) ad

(a) *Horat.l.p.epiſt.*10. (b) *Horat.epod.od.*4.
(c) *Liv. l.*22.*c.*24. (d) *ibid. c.*52.
(e) *Ann.l.*2. *c.*43. (f) *Tac. ann.*2.*c.*38.
(g) *Plin.l.*10. *epiſt.*7.

ad ſpem præturæ hortabatur. Pro diverſa tamen ſententia citant nonnulli Ariſtotelem, qui ait: (*a*) *genere nobiles videntur eſſe, quibus majorum eſt virtus, & divitiæ*. Verum hæc Philoſophum ex vulgi opinione loquutum, cum patet eo, quod pluribus locis in eodem politicorum opere nobiles, ac divites diſtinguit, tum eo maxime, quod nobilitatem ſupra (*b*) non timide dixerat, *videri*, ſed plane faſſus fuerat *generis eſſe virtutem*, hoc eſt *præſtantiam*, ut Obertus Gyphanius interpretatur. Ex vulgi opinione multo magis loquutos, ne longior ſim ſingulorum auctorum verbis referendis, omnes eos dicam, qui, nulla virtutis mentione ſolis divitiis nobilitari homines, aſſerunt. Vulgus autem, cujus oculos nihil magis præſtringit, quam divitiæ, qui beatum neminem putant præter divites, divitiis etiam nobilitatem definire, cui mirum? præcipue cum divitiis nobilitatem egere ad tuendum locum ſuum, eiſque magis illuſtrari ultro docti etiam fateantur, laudentque Tiberium, qui *nobilitatem opibus juvandam*, (c) aliquando cenſuit, ac Veſpaſianum, qui *conſulares inopes*

(a) *Polit. l.5. cap.1.* (b) *l.3. c.8.*
(c) *Tac. ann. l.2. c.48.*

inopes quingenis ſeſtertiis annuis ſuſtentavit (*a*). Quamquam vero opibus, & divitiis nobilitas minime continetur, fit tamen ſæpiſſime, ut multi nobilitatem divitiis debeant. Prodendæ enim virtutis, ex qua una nobilitas proficiſcitur, animique magnitudinis declarandæ occaſionem ſæpe magnis viris opes ſuppeditarunt, qui obſtante re anguſta domi nunquam forte e ſordibus emerſiſſent. Qua una ratione noſtra etiam hac ætate auro parari poſſe nobilitatem, contendo. Nunquam enim venalis proſcribi nobilitas poteſt, licet vulgo dicamus, aliquos ſibi, ac ſuis nobilitatem pretio emere, eamdemque tanti indicari. Optime hoc quidem ille: (*b*)

Nobilitare hominem non ulla pecunia, nullæ
Divitiæ poſſunt: pretio nam dignior omni
eſt
Nobilitas: hæc non emitur, nec venditur auro.

Cum Principes nobilium loco, titulis, jure illum donant, qui magnam auri vim in ærarium intulit, non ementi nobilitatem addicunt, ſed magno hoc præmio, ob levatum ærarium, civium in patriam amorem

(a) *Sveton. Veſp. c.* 17. (b) *Palingen. Virg.*

rem proſequuntur . Vera autem , & germana hæc , quæ vocatur , patriæ caritas ſit , necne , parum refert , cum præmia Princeps & militibus largiatur fortiter ob honoris ſpem , aut pœnarum metum agentibus , qnorum tamen vera fortitudo non eſt , teſte Ariſtotele (*a*). Si, cum Veneti bello Januenſi ad Clodiam, civitatem ſuam optimo jure , ideoque nobilitatem , quæ apud ipſos optimo civitatis jure continetur , iis largiti ſunt , qui privatis ſumptibus *pecunia , commeatu , militeque , aut claſſem , aut littorales copias juvarunt* (*b*) , nobilitatem tamen eos vendidiſſe , minime dicimus , cur iidem dicendi ſint nobilitatem vendere , cum eam illis largiuntur , qui opes difficillimis reipublicæ temporibus inferunt in ærarium , quibus claſſis parari poſſit , non video . Nempe eadem utrobique mihi videtur in patriam caritas , idem honeſtus , glorioſuſque divitiarum uſus . Nobilitatem itaque unius virtutis eſſe præmium , iterum ajo , virtuti tamen, ut eam promereri poſſit , aliquando divitias , aliquando etiam litterarum ſtudia materiam ſubjectam tantummodo eſſe . Sed

(a) *Ethic.l.3.c.8.* (b) *Sabel.rer.Ven.dec.2. l.6.*

Sed ne diutius de verbis diſputem , quod ad rem ſpectat , illud inter omnes conſtare arbitror , neminem nobilitatem conſequi , niſi qui ſanguinis ſordes , ut ita dicam , eluat , & abſtergat , nobiliumque quæ ſunt , jura , & locum obtineat. Huc autem cum pervenire quis poſſit , civilis prudentiæ , fortitudinis , aliarumque virtutum ſpecimen edendo , opes ad belli ſubſidia , ſeu pacis ornamenta conferendo, eloquentia , juris civilis ſcientia , aliiſque diſciplinis optime de republica merendo , per hæc omnia nobilitatem acquiri poſſe , fateor ; horum ullo nobilitatem contineri, nego . Virtutibus inſigni , divitiis pollenti, litteris inſtructo multæ patent ad nobilitatem viæ, cum tamen, neque virtus, neque divitiæ, neque litteræ ullæ aut ſint modo, aut unquam nobilitas fuerint . Verum qui primus quacumque de cauſa ab iis, ad quos ſpectat , nobilium jure , ac loco donatur, hunc *novum* potius appellabo , quam *nobilem* : qui ab eo deinceps erunt , hos *nobiles* dicam , cum de illius meritis laus ad ipſos ventura ſit . Quæres tamen , cum Princeps homines nec privatim , nec publice utiles nobiles appellat , ac appellari jubet , quænam laus ad eorum poſteros

ve-

venire poſſit, ut nobiles ſint? Licere hoc Principibus quemlibet, inopem, divitem, frugi, nequam, mediocris, infimi generis in nobiles cooptare, ita ut, quo cœteri, qui in eorum ditione ſunt, nobiles, optimo fruatur jure, certiſſimum puto, & veterum etiam exemplo infra docturus ſum. Quoniam vero in Principum facta inquirere eorum reverentia prohibemur, taciti tunc Principis beneficium admiramur virtutemque ejus, qui illud promeritus eſt, dum credere malumus, quam ſcrutari, illaudatos non ſinimus, qui ab eodem ſunt. Plura qui deſiderat de nobilitatis acquirendæ ratione, Tiraquellum conſulat, cum a nobis petenda non ſint, qui de veterum agimus nobilitate.

CA-

Digitized by Google

CAPUT V.

Majorum mentio ad ſignificandam nobilitatem. Terræ filius pro ignobili. Genealogiæ. Imagines. Sine gente ignobilis. Nomen pro nobilitate. Quædam de multiplici Romanorum nomine. Nobilitas non eſt quid alienum.

COnſuetudo obtinet apud auctores, ut majorum mentionem faciant ad ſignificandam nobilitatem. Virgilius: (*a*)

Turnus avis, atavíſque *potens*.

Ovidius: (*b*)

Si modo non cenſus, nec clarum nomen avorum,
Sed probitas magnos, ingeniumque facit.

Martialis ad Gelliam: (*c*)

Dum proavos, atavoſque *refers & nomina magna.*

Cicero: (*d*) *homini ille honorem, non generi: moribus, non* majoribus meis, *virtuti per-*

(a) *7. Æn.* (b) *l. 5. Pon. eleg. 10.*
(c) *l. 5. epig. 17.* (d) *In Piſ. c. 2.*

perſpectæ, non auditæ nobilitati. Plinius: (*a*) *illos ingentium virorum nepotes, illos poſteros libertatis*. Hinc factum eſt, ut qui ignobilis erat, *terræ filius* nuncuparetur, ut pluribus oſtendit Angelus Politianus (*b*). Cum enim ignotis parentibus, & obſcuris ortus eſſet, ita appellabatur, ac ſi bruta terra natus eſſet, cui pudor erat patrem ciere. Ideo apud Ciceronem hoc habemus: (*c*) *Cn. Octavius, an Cn. Cornelius quidam familiaris tuus, ſummo genere natus*, terræ filius. Obſcuriſſimum hominem, de cujus ne nomine quidem conſtabat, poſtquam irridens ſummo genere natum dixit, terræ filium appellat. Hinc ille (*d*) *fraterculos gigantum*, ille (*e*) *terræ progeniem* hujuſmodi ſortis homines vocat. Porro quoties alicujus nobilitatem luculentius oſtendere, & extollere volebant veteres, quid aliud faciebant, quam quod modo facimus? ſcilicet geneologias ordinabant, & a primo generis auctore totam poſterorum ſeriem recenſebant. Virgilius, ut Latini nobilitatem explicaret: (*f*)

Hunc

(a) *Paneg. c.69.* (b) *Miſcell. c.8.*
(c) *l.7. famil. epiſt. 9.* (d) *Juven. Sat. 14.*
(e) *Perſ. ſat. 3.* (f) *Æn. 6.*

Hunc Fauno , & Nympha genitum Laurente Marica
Accipimus . Fauno Picus pater : iſque parentem
Te , Saturne , refert , tu ſanguinis ultimus auctor .

Apud Ovidium Ajax: (*a*)

Nobilitate potens eſſem Telamone creatus ,
Mænia qui forti Trojana ſub Hercule cæpit ,
Littoraque invaſit pegaſæa Cholca carina .
Æacus huic pater eſt , qui jura ſilentibus illic
Reddit , ubi Æolidem ſaxum grave Siſyphon urget .
Æacon agnovit ſummus , prolemque fatetur
Juppiter eſſe ſuam , ſic a Jove tertius Ajax .

Et Ulyſſes pariter, cum de nobilitate certaret , ſimilem profert majorum ſeriem (*b*). Ita etiam Hiſtorici, inter quos Plutarchus Pyrrhi (*c*) , nec non Agidis , & Leo-

(a) *Metam.* 13. (b) *ibidem*.
(c) *in Pyr.*

Digitized by Google

Leonidæ (*a*) majores per gradus commemorat, & quot diſtent gradibus a primo nobilitatis auctore oſtendit. Sed nullo tempore non fuit hoc in uſu, ut ad familiarum ſplendorem prodendum docti viri integras conſcriberent ex profeſſo genealogias, inter quos ſic familiarum originem ſubtexuit Pomponius Atticus, ut, quemadmodum auctor ejus vitæ (*b*) teſtatur, *ex eo*, donec extavit, *clarorum virorum propagines* potuerint omnes cognoſcere. Quoniam autem nemo non ſolitus omnibus ſæculis de ſua nobilitate gloriari, ſolitum quoque fuiſſe veteribus id curare, ut familiarum ſuarum genealogia ab aliquibus conſcriberetur, diſcimus ab eodem auctore, qui hoc rogatum a M. Bruto, a Marcello, a Scipione, a Fabio Maximo eumdem Atticum tradit: (*c*) *Fecit hoc idem* (Pomponius Atticus) *ſeparatim in aliis libris, ut Marci Bruti rogatu Juniam familiam a ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibuſque temporibus cœpiſſet: pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi de Corneliorum, & Fabiorum, & Æmiliorum quoque.*

D Pro-

(a) *In Agid.* (b) *Corn.Nep.in Att.* (c) *l.c.*

Propterea cum, qui nobilitatem jactabat, idem majorum ſuorum ſeriem jactaret, cæperunt majorum imagines domi tanta diligentia ſervari, & oſtentari veriſſimum nobilitatis argumentum, ut ſi quis nullas domi imagines haberet, nobilis nequaquam haberetur. Jus itaque imaginum a Roſino (*a*), & Sigonio (*b*) dicitur idem eſſe, ac jus nobilitatis, ſcilicet, quod qui nobiles erant, hoc ſibi ſumebant, ut imagines ſuorum ponerent, ac per eas vellent ab obſcuris diſcerni, qui minime audebant poſteris cuſtodiendos parentum vultus committere, quorum facta non poterant poſterorum memoriæ mandare. Quare optime metonymicῶς dicitur nobilitas eſſe ab imaginibus, a majoribus ſcilicet, quorùm imagines ſervantur, & imagines pro ipſa nobilitate ſumuntur, quemadmodum Cicero: (*c*) *obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum*. Sed de imaginibus plura alibi. Huc etiam ſpectat, quod præclarum ducebatur apud Romanos gentem habere, & jure gentilitatis frui. Contra ignobiles *ſine gente* dicebantur. Horatius:(*d*) *Qui*

(a) *Antiq.Rom.l.1.c.19.* (b) *de jur.Civ.l.2.c.20.*
(c) *In Piſ.c.1.* (d) *l.2.Sat.5.*

Qui quamvis perjurus erit, ſine gente *cruentus*

Sanguine fraterno .

Gens autem modo late ſumitur pro qualibet cognatione :

—— *Priami de* gente *vetuſta*: (*a*)

—— *Bellum gerimus cum* gente *Deorum* (*b*): *hinc ſacra , hinc* gens, *hinc majorum multa veſtigia* (*c*):*colligere ſparſas* gentilitates (*d*): modo preſſius *gens* ita refertur ad familiam , ut *gens* , quemadmodum ſcribit Sigonius , (*e*) *ad nomen , familia ad cognomen referatur . Itaque illa totum continere videtur , hæc quodammodo partem : exempli cauſa Cornelii omnes unius gentis eſſe dicuntur , quia uno nomine continentur omnes , at vero partes gentis hujus ſunt plures , quæ ex cognominum varietate diſtinctæ ſunt , eæque familię dicuntur , ut Cornelii Dolabellæ , Cornelii Cethegi , Cornelii Scipiones , Cornelii Lentuli , itemque in cæteris . At vero Cornelii omnes unius exiſtunt gentis* . Hæc ille ; ſed tamen hoc diſcrimen non perpetuo ſervari ab auctoribus , obiter notandum ex Livio , qui ſex & trecentos Fabios , patricium illum

D 2 exer-

(a) *Virg. æn.*9. (b) *Idem æn.*11.
(c) *Cic. legg.*2.*c.*3. (d) *Plin.Paneg.c.*39.
(e) *ad Liv. l.*4. *c.*1.

exercitum contra Vejentes profectum modo gentem, modo familiam vocat: *tum Fabia* gens *ſenatum adit, conſul pro* gente *loquitur* (*a*). At deinde: familiam *unam ſubjiciſſe civitatis onus* (*b*), pariterque continua oratione: *ſex & trecenti milites omnes patricii, omnes unius* gentis, *quorum neminem ducem ſperneret egregius quibuslibet temporibus ſenatus, ibant unius* familiæ *viribus Vejenti populo peſtem minitantes* (*c*). A gente autem dicti gentiles, qui ejuſdem gentis inter ſe erant, & gentilitas ipſa inter gentiles cognatio. Sed aliquando gens, & gentilitas ſignificat jus quoddam, quod gentilitatis dicebatur, & quo utebantur gentiles inter ſe. De hoc ſtatim inferiori capite agemus. Id ſolum hìc animadverto, adeo præclarum Romanis viſum, poſſe gentem jactare, ut a nomine, quod præclari viri gentis auctores tradiderant, totam generis gloriam trahentes, *nomen* pro nobilitate ſumerent. Tullius: (*d*) *iſta veſtra* nomina *nunquam ſum admiratus: viros eſſe, qui ea vobis reliquiſſent, magnos arbitrabar*. Idem: (*e*) *eſt tuum* nomen *utraque fa-*

(a) *l.*1.*c.*48. (b) *ibid.c.*49. (c) *ibid. c.*49.
(d) *l.*3.*Epiſt.fam.*7. (e) *pro Planc.c.*18.

familia conſulare, atque alibi : (*a*) *poſteris ſuis amplitudinem* nominis *tradere*. Ita etiam de nobiliſſima Brutorum familia : (*b*) *eſt quaſi Deorum immortalium beneficio, & munere datum Reipublicæ Brutorum genus, & nomen, ad libertatem populi Romani vel conſtituendam, vel recuperandam*. De nova pariter Catonis nobilitate: (*c*) *venit mihi in mentem M. Catonis hominis ſapientiſſimi, qui cum ſe virtute, non genere populo Romano commendari putaret, cum ipſe ſui generis initium, ac* nominis *ab ſe gigni ac propagari vellet, hominum potentiſſimorum ſuſcepit inimicitias*. Plinius Junior: (*d*) *quibus imaginibus oneretur, quæ* nomina, *& quanta ſuſtineat*. Ovidius (*e*)

Credidimus blandis, quorum tibi copia verbis

Credidimus generi, nominibuſque *tuis*

Nomen autem proprie ad gentem refertur. Cum enim Romani, ut viri docti obſervarunt (*f*), multiplici appellarentur nomine; primo, quod & *prænomen*, perſonæ diſtinguebantur, altero, quod proprie *nomen*,

 gen-

(a) *pro Mur. c.16.* (b) *Philip.4. c.7.*
(c) *in Ver. l.5. c.180.* (d) *l.3. epiſt. 3.*
(e) *ep. Phyl. ad demoph.* (f) *Sig. de nom. Rom. c.2.*

gentes, tertio, quod & *cognomen*, familiæ, quibus inſuper addi aliud aliquando ſolebat ex aliqua ratione, vel eventu quæſitum, quod agnomen dicebatur. Hic quærendum mihi eſt, an tot hæc nomina *nobilium* tantummodo fuerint, cujus rei ſuſpicionem movet illud Auſonii de ternario numero: (*a*)

> *Tres equitum turmæ, tria nomina* nobiliorum.

Fere omnes Juvenalis interpretes, inter quos & vetus Scholiaſtes, id affirmant, ad illud poetæ: (*b*)

> *Et ponere foris, ſi quid tentaveris unquam*
> *Hiſcere, tanquam habeas tria nomina.*

Ipſe tamen dicam cum Politiano: (*c*) *tria nomina nec ſoli habebant nobiles, nec univerſi*. Soli certe nobiles non habebant, cum non ignobiles tantum, ut M. Porcius Cato, M. Tullius Cicero ita vocarentur, antequam ullum iniiſſent magiſtratum, ſed & liberti tribus nominibus appellarentur. Prænomen enim inditum ſervis tunc ſtatim, cum manumitterentur, clarum ex Perſio: (*d*)

Ver-

(a) *Edyll.* 11. (b) *Sat.* 5.
(c) *Miſcell.* c. 31. (d) *Sat.* 5.

Digitized by Google

Verterit hunc Dominus, momento temporis exit
Marcus *Dama*.

Patroni autem prænomen imponi libertis ſolebat, licet aliud etiam aliquando ſibi ſumerent, ut tradit idem Politianus (*a*) quandam Ciceronis epiſtolam interpretatus, cum quo ſentit Antonius Auguſtinus (*b*). Ita Cicero ad Atticum: (*c*) *de Eutychide gratum, qui vetere prænomine, novo nomine T. erit Cæcilius ut eſt ex me, & ex te junctus Dionyſius, M. Pomponius*. Eutychides igitur libertate donatus ab Attico, poſtquam hic per adoptionem avunculi non T. Pomponius, ſed Q. Cæcilius vocabatur, maluit tamen vetus patroni prænomen ſumere, & Titus appellari; Dionyſius vero ante adoptionem manumiſſus, non patroni, ſed Ciceronis prænomine Marcus dici maluit, ſive, ut, quæ inter ipſum, patronumque intercedebat, amicitiæ adplauderet, ſive ut ſe utrique obnoxium declararet. Nomen autem ille Cæcilii, hic Pomponii ſumpſit, cum id de patroni gente nemo non ſumeret, cujus nominis novam familiam liberti ordiebantur, vetere eorum nomine,

(a) *l.c.* (b) *emend.l.3.c.8.* (c) *l.4.Att.15.*

mine, quo ante manumiſſionem vocabantur, in familiæ cognomen converſo. Hinc Cæcilia Eutychidum, Pomponia Dionyſiorum, ac Pompeja Theophanum, Tullia Tironum, quarum gentium auctores memorati Eutychides Q. Cæcilii, Dionyſius T. Pomponii, necnon Theophanes Pompeji, ac Ciceronis Tiro liberti. Quoties vero aliquem cum Romano nomine, & barbaro cognomine inveneris; hunc continuo ſervorum genus ne exiſtimes. Et id enim noveris, ſi quis peregrinus Romanam civitatem adipiſceretur, hunc conſueviſſe nomen ſibi ſumere ejus gentis, e qua ille erat, cujus beneficio, aut lege in civitatem Romanam venerat, vetere, quo appellabatur, nomine ad novam familiam, quæ tum primum civitatis jure potiebatur, diſtinguendam ſervato. Obvia duo exempla afferam. Archias Antiochenus auctoritate, & gratia Luculli, ut Tullius teſtatur (*a*), ab Heraclienſibus impetrata civitate, atque hinc Romanam conſequutus, A. Licinius Archias dictus eſt, quoniam e Licinia gente Luculli: Balbus Gaditanus civitate a Pompejo (*b*) lege Cornelia donatus

(a) *pro Arch. c.6.* (b) *Cic. pro Balb. c.19.*

tus L. Cornelius Balbus vocari cœpit. Jam vero neque univerſi nobiles tribus nominibus utebantur. Cognomine enim nullo uſus C. Marius ne poſt ſeptimum quidem conſulatum, nullo Antoniorum familia plebeja, quæ tamen nobiliſſima. Agnomen autem modo aliquorum peculiare fuit, ut Affricanus, Aſiaticus, modo totius familiæ commune, idque præcipue cum alicujus gentis familia in alias familias ſecabatur, ut e Cornelia gente familia Lentulorum, qui in Caudinos, Lupos, Suras, Spintheres, Marcellinos dividebatur. Agitatum eſt aliquando ab eruditiſſimis viris, utrum fœminis Romanis prænomina eſſent, quod neſcio an diverticula quæſiiſſe dicar, ſi iterum ad examen revocavero. Inter alios id affirmat Sigonius (*a*), negat Joſeph Caſtalio brevi ſyntagmate: *Contra aſſertores prænominum fęminarum*, & potiſſimum nititur teſtimonio veterum lapidum, in quibus nullum prænomen fęminarum ait, vidiſſe, præterquam *Cajæ* in duobus lapidibus gentilitio nomini præfixum, quod cum omnium mulierum commune fuerit, contra ſe facere non arbitratur. Ipſe quoque, quas

(a) *De nom. Rom. c. 3.*

quas ille affert, inſcriptiones lapidum ſingulas legi, & præter *Cajæ*, prænomen etiam *Primæ*, & *Tertiæ* inſpexi, quibus nominibus putat ille, ordinem tantum, quo mulieres natæ erant, ſignificari. Verum certo certius eſt, quod Sigonius aſſerit (*a*), *Primam*, *Secundam*, *Tertiam*, *Quartam*, *Quintam*, & his ſimilia fuiſſe fæminarum prænomina. Cur enim *Quintus*, *Sextus*, *Decimus* fuerint marium prænomina, quamvis primum ſic vocari cæperint a numero, quo erant inter fratres, illa vero non fuerint prænomina fæminarum? Ergo illa *Tertia* nullo alio nomine nota, quam Tullius ait, a Verre in Syracuſarum lucum perductam, vere tertia erat Iſidori filia? Cui hoc ex tullianis verbis videbitur? En illa: (*b*) *huc* Tertia *illa perducta per dolum, atque inſidias ab Rhodio tibicine maximas in iſtius caſtris effeciſſe turbas dicitur, cum indigne pateretur uxor Cleomenis Syracuſani nobilis mulier, itemque Æſchirionis honeſto loco nata, in conventum ſuum mimi Iſidori filiam veniſſe. Iſte autem Hannibal, qui in ſuis caſtris virtute putaret oportere, non genere certari, ſic hanc* Tertiam *dilexit, ut eam ſecum ex*

(a) *l.c.* (b) *in Ver. l.5. c.31.*

ex provincia exportaret. Ego vero hoc nomen frequentius etiam, quam alia, quæ a numero deducta ſunt, fæminis impoſitum arbitror. Novimus enim plures *Tertias*, quam Quartas, aut Quintas, ut *Tertiam Æmiliam* L. Paulli filiam, *Tertiam Muciam* Pompeii, *Tertiam Juniam* Caſſii uxores. Sed hujuſmodi nomina vere fuiſſe prænomina, hinc etiam evincitur, quod diminutiva aliquando fiunt, ut cætera nomina fæminarum. Sicut enim *Domitilla* dicebatur, *Claudilla*, *Livilla*, *Druſilla*, quæ omnia diminuta ſunt blandimenti gratia a *Domitia*, *Claudia*, *Livia*, *Druſa*, ſicut *Tulliola*, *Paullina* a *Tullia*, & *Paulla*; ita etiam *Primilla*, quod diminutum puto a *Prima* apparet in lapide, quem refert doctiſſimus Fontaninus in Antiquitatibus Hortæ (*a*), ita Quintilla eſt apud Juvenalem: (*b*)

Quintillæ *quod donet, habet*.

Quintulam etiam pariter a Quinta in veteri lapide Sigonius legit (*c*), & Cicero Juniam Caſſii, quam *Tertiam* vocat ad ejus fratrem epiſtola: (*d*) *quod ſcribis te ad* Tertiam *ſororem ſcripſiſſe*, alibi *Tertullam* appellat per di-

(a) *l. 1. c. 9. in ſcript. 2.* (b) *Sat. 7.* (c) *l. c.*
(d) *Brut. Germ. epiſt. 6.*

diminutionem : (*a*) Tertullæ *nollem abortum : tam enim Caſſii ſunt jam , quam Bruti ſerendi* . An Caſtalionem hoc movet, quod iſtiuſmodi ordinalia gentilitiis nominibus poſtpoſita legit ? Primum hoc & in prænominibus virorum aliquando fieri ſolet a Romanis ſcriptoribus, ut Sigonius monuit (*b*), deinde eadem etiam præpoſita aliquando legimus . Livius : (*c*) *necatus a* Quarta Hoſtilia *uxore dicebatur* . Etſi autem alio loco idem ait : (*d*) *unius* Claudiæ Quintæ *inſigne eſt nomen* ; attamen Cicero: (*e*) *non ne te, ſi noſtræ imagines viriles non commovebant, ne progenies quidem mea*, Q. *illa* Claudia *æmulam domeſticæ laudis in gloria muliebri eſſe admonebat* ? Sed dubitandi locum nemini relinquere debuiſſet luculentum illud Varronis teſtimonium (*f*): *in prænominibus ideo non ſit item , quod hæc inſtituta ad uſum ſingularia, quibus diſcernerentur nomina gentilitia , ut a numero* Prima , Secunda , Tertia, Quinta . De *Caja* autem , quod nomen & Caſtalioni occurrit, cur dubitabimus ? An quod ita omnes mulieres vocabantur ? Antequam nuberent, fortaſſe hoc fal-

(a) *Attic. l. 14. ep. 20.* (b) *l. c.* (c) *l. 40. c. 37.*
(d) *l. 29. c. 14.* (e) *pro Cœl. c. 34.* (f) *Del. L. l. 8.*

falſum. Hoc enim nomine *Dominam*, & *matrem familias* ſignificatam fuiſſe, Plutarchus (*a*) exiſtimat, ſive id honoris, ſive ominis cauſa uſitatum fuerit, quod Caja Cæcilia Tanaquil, inquit Antonius Auguſtinus (*b*), quæ Tarquiniis cum Priſco Damarati Corinthii filio Romam migravit, etruſcæ diſciplinæ perita, viro regnum augurata eſt. Aliam tamen a Tarquinii uxore Cajam hanc Cæciliam Plutarchus facit, & honeſtám, ac probam matronam fuiſſe, ait (*c*), uxorem unius e Tarquinii filiis, cui in Sanci templo ſtatua priſcis temporibus poſita fuerit cum ſandaliis, & fuſo, quæ domi actæ vitæ, induſtriæque erant ſignà. Itaque ſervis *Cajam* dominam appellare in more fuit, ideoque omnes mulierum liberti ſe *Cajæ* libertos nullo alio addito appellabant, quod ſignificatum inverſa plerumque C littera hoc modo Ɔ. L. hoc eſt *Cajæ libertus*, quod ſi viri nomen addendum, hoc modo L. & Ɔ. vel ſine conjunctione L. Ɔ. L. hoc eſt *Lucii & Cajæ* libertus. Sed præter ſervos a juriſconſultis etiam mulieres ſolitas *Cajas* appellari in coemptionibus, diſcimus a Tullio, ubi hujus di-

(a) *Quæſt.Rom.*30. (b) *De Fam.Rom.* (c) *l.c.*

diſciplinæ peritos irridet: (*a*) *quia in alicujus libris, exempli cauſa, id nomen invenerant, putarunt, omnes mulieres quæ coemptionem facerent*, Cajas *vocari*. Quid vero hinc? Nulla fæmina potuit proprio *Cajæ* prænomine uti? Si Cæcilia illa, quæcumque fuerit, priſcis temporibus ita vocata fuerat, cur & aliis id nomen imponi non potuit? Imo imponi conſuevit, ſi juris civilis ſtudioſi illud *in alicujus libris* exempli cauſa *invenerant*, ſcilicet non ut generatim mulier, ſed ut certa mulier ſignificaretur, quod illis uſitatum, etiam præter coemptiones, quoties fæminam intelligi volebant, tradit Plutarchus (*b*). Cum nova ſponſa deduceretur, & novi mariti omnes *Caji* vocabantur, hęc enim ſolemnia novæ nuptæ verba: *ubi tu* Cajus, *ego* Caja (*c*); ergo nemini factum eſt peculiare prænomen *Cajo*? Cum tam bonum ex hac appellatione omen eſſet, nemo filiam ſuam *Cajam* vocavit? Id minime dixerim, & quas in lapidibus *Cajas* dictas reperimus, proprio, & peculiari prænomine *Cajas* puto, & cum illis ſentio, qui *Cajas* permultas appellatas ſcribunt, ut habet Antonius Auguſtinus (*d*). Sed præter

hæc

(a) *pro Mur.c.27.* (b) *l.c.* (c) *Plutar.l.c.*
(a) *Emend.l.3.c.8.*

Digitized by Google

hæc alia etiam fuerunt fæminarum prænomina, ut *Lucia*, *Titia*, *Mania*, quæ Sigonius colligit præcipue ex libro de epigrammatis antiquæ urbis, ut *Fauſta*, quo prænomine filiam appellatam a Sulla omnes ſciunt, quibus adde & Poſtumam ex Varrone: (a) *declarant prænomina mulierum antiqua Mania*, *Lucia*, Poſtuma. Cum itaque pro aſſertoribus prænominum fæminarum & ſcriptorum, & antiquorum monumentorum fides faciat; plumbeum exiſtimandum eſt illud, quo contra pugnant, ſcilicet, quod tam raro fæminæ cum prænominibus a ſcriptoribus memorentur. Etenim his ſatis eſt ſorores inter ſe ætatis ratione diſtinguere, ut *Tullia Major*, & *Minor*, ab aliis autem omnibus fœminis, vel patris nomine, ut *Cæcilia Balearici filia*, vel mariti, ut *Cæcilia Metelli*, ſic enim nullo alio addito ſemper uxor ſignificatur, aliquando & filiorum, ut *Cornelia Gracchorum Mater*. Raro etiam ſcriptores fæminarum cognomen innuunt, cum nihilominus Caſtalio putet, cognominibus fæminas diſtinctas, ſicut mares prænominibus. At ſcio de fæminarum quoque cognomine ab ali-

(a) *l. c.*

Digitized by Google

aliquibus dubitari. Nihilominus quamvis cognomen univerſis fœminis fuiſſe, affirmare minime velim, cum ne univerſis quidem viris, ac familiis fuiſſe, oſtenderim ſupra [1]; earum tamen quamplurimis fuiſſe, certiſſimum eſt. Falſum autem dicere, natu minoribus tantummodo cognomen inditum diſcriminandi cauſa, ut videtur innuere Lipſius, ubi ait: (*a*) *Cn. Domitio duas fuiſſe filias, quarum utraque Domitia gentis nomine dicta*: *Sed* minor *diſcriminandi cauſa cum Lepidæ cognomine*. Primum enim valde incertum eſt, unane, an duæ fuerint Domitiæ, deinde dicendum videretur, quotquot fœminæ occurrunt cum nomine, & cognomine, omnes fuiſſe alia ſorore minores, quod certe dicturum puto neminem, alioqui Vipſania M. Agrippæ filia ex Attica ſuſcepta, minor fuerit Agrippina, quam idem ſuſcepit ex Julia. Et illam enim, quamvis Tacitus Vipſaniam ſolum vocet (*b*); Agrippinam tamen Patris cognomine vocatam diſcimus ex Svetonio: (*c*) Agrippinam *M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici, ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ*,

(a) *Ad Tac. l. 12. ann. c. 64.*
(b) *L. 1. ann. c. 12. & l. 3. c. 19.* (c) *Tiber. c. 7.*

læ, duxit uxorem. Quod ſi & alteram Agrippinam, eamdem Vipſaniam quoque dictam negaverimus, quamquam cognomine notior eſt, jam & de fæminarum nomine incipiet dubitari. Nomen autem, & cognomen fæminæ de patris nomine, & cognomine plerumque ſumebant, ut Viſpania Agrippina Vipſanii Aprippæ; Valeria Meſſalina Valerii Meſſalæ, Veſpaſia Polla Veſpaſii Pollionis filiæ. Magis tamen nonnunquam placuit matris, & avi Materni, ſeu aliorum ex majoribus nomen. Sic M. Agrippa alteram ex Julia filiam *Juliam* Auguſti avi ejus materni nomine appellavit, ſic Claudius Imperator filiam ex Petina M. Antonii avi ſui materni nomine Antoniam nominari voluit. Aliquando utrumque, nomen ſcilicet, & cognomen extra patris familiam petitum. Tacitus: (*a*) *erat in civitate Sabina Poppæa, T. Ollio patre genita, ſed nomen avi materni ſumpſerat illuſtri memoria Poppæi Sabini, conſulari, & triumphali decore præfulgentis*. Sæpius tamen nomen quidem paternæ gentis, ſed cognomen ab alius gentis familia, aut aliunde inditum. Ex marmore apud Caſta-
E lio-

(a) *l.* 15. *c.* 23.

lionem videmus,ſororibus Corneliis alteri ex familia *Proculæ*, alteri extra familiam aliunde ſumptum *Placidæ* cognomen fuiſſe.

CORNELIAE
PROCULA . ET
PLACIDA . FECER
Q. CORNELIO. SENE
CIONI . PROCULO
PRAETORICIO . LE
GATO . PROVIN
CIAE. ASIAE. FRA
TRI . BENE . MEREN
TI

Fortunatæ etiam fuiſſe cuidam Plutiæ cognomen, certum ex illa inſcriptione, quam dedit laudato opere de Antiquitatibus Hortæ Juſtus Fontaninus(*a*), quod certe Plutiæ gentis, ſive hæc eadem cum Plautia, ſive diverſa, proprium fuiſſe, non ita facile crediderim.

PLUTIAE
FORTUNATAE
HELIUS . CONIUG
B. M. FECIT

At

(a) *l.*1. *c.*9. *inſc.*1.

Digitized by Google

At ex alterius gentis familia Juniæ C. Junii Silani filiæ, *Torquatæ* cognomen fuit, quod aliquis Manlius per adoptionem in Juniam familiam inſertus aliquando fuerat, ut videtur Fulvio Urſino, (*a*) apud quem extant duæ veteres inſcriptiones Lipſio etiam cognitæ (*b*), quarum unam afferam.

JUNIAE. C. SILANI. F
TORQUATAE. VIRG. VEST
MAXIMAE
IUVENIO. L

Ita Juliam Germanici filiam *Agrippinam* cognomine matris, ita Domitiam L Domitii Ænobarbi filiam *Lepidam* ob aliquam cum Æmiliis affinitatem, aliave ſimili de cauſa cognominatas invenimus. Duplici autem nomine ſplendidas fæminas appellatas, ut hìc tandem deſinam, unde facilior mihi in orbitam reditus, qui ajunt, ſi obſcuris, & ignobilibus fæminis id negant, falluntur. Liberti uxorem, & filiam ita appellatas, fateantur, oportet, ex hac inſcrip-

E 2

(a) *Fam.Rom.* (b) *ad Tac.ann. l.3.c.69.*

ſcriptione, quæ apud eundem pariter eruditiſſimum Fontaninum: (*a*)

D. M.
I. FLAV. AUG. L. ILIAE
AB. EPISTULIS. LATINISS
CLODIA. SUCCESSA. CONIUG
ET
FLAVIA. MARCELLA. PATRI
OPTIMO. PIISSIMOQUE
FECERUNT

Sed ad propoſitum revertens, ex iis, quæ de *genealogiis*, de *gente* ac *nomine* dicta hoc capite ſunt, ſatis liquere arbitror, nobilitatem etiam apud veteres nihil fuiſſe aliud, quam majorum gloriam, qua eorum poſteri aſpergebantur. Cæterum quamquam hinc probabilis ſatis ſit Boetii definitio, nequaquam tamen cum eo ſentio, cum ex definitione ſua infert, alienum quid eſſe nobilitatem, *quæ*, ait ipſe, (*b*) *ſi ad claritudinem refertur, aliena eſt*. Aqua enim, licet fonti debeatur, ejus tamen alvei eſt, in quem defluit. Eſt aliqua gloriæ hæreditas, ſicut pecuniæ, quæ ſi cui evenit, ejus

(a) *Antiq. Hor. l. 1. c. 8. inſcript. 11.* (b) *l. 3, p. 6.*

ejus eſt . *Optima hæreditas*, teſte Cicerone, (*a*) *traditur liberis , omnique patrimonio præſtantior gloria virtutis, rerumque geſtarum, cui dedecori eſſe nefas, & impium judicandum eſt.* At ſi quis ipſi dedecori eſt , is adhuc maximo ſuo malo nobilis eſt, vel omni nobilium jure multatus. Magno Brutorum generi dedecus fuit in Marco illo, qui tamen adhuc eſſe dicitur Bruto nomine : (*b*) *iiſdem temporibus M. Brutus , in quo magnum fuit , Brute , dedecus generi veſtro , qui cum tanto nomine eſſet , patremque optimum virum habuiſſet , & juris peritiſſimum , accuſationem factitavit , ut Athenis Lycurgus.* Aliquid naturæ imbibitum, atque ita proprium , ut exui minime poſſit, nobilitatem eſſe, ſignificavit pariter Tullius , cum Appiorum, & Lentulorum nobilitatem, licet per contemptum, *Appietatem* vocavit, (*c*) & *Lentulitatem*. Tacitus etiam nobilitatem ingenitam dicit , quam non ſibi peperit Druſus, ſed majoribus debuit, quæ ejus tamen fuit, ſi illi adnata. (*d*) *Druſus*, ait , *quamquam rudis dicendi, tamen nobilitate ingenita incuſat priora , probat præſentia.*

E 3 CA.

(a) *Offic.* 1.*c.*121. (b) *Cic.Brut.c.*130.
(c) *l.*3.*fam.ep.*7. (d) *l.*1.*ann.c.*29.

CAPUT VI.

De jure gentilitatis . Nobiles unde noſtratibus dicti gentiles . Venetorum cognomina omnium antiquiſſima.

DE jure gentilitatis acturum me hoc capite pollicitus ſum . Hoc aliquando proprium tantummodo fuiſſe patriciorum conſtat ex Livio , qui , cum ageretur de connubiis patrum, ac plebis, ait , ratos, Patres , (*a*) *contaminari ſanguinem ſuum* , *confundique jura gentium* , & clarius , ubi plebejus ita patricios alloquitur : (*b*) *ſemper iſta* , *audita ſunt eadem*, *penes vos auſpicia eſſe* , *vos ſolos* gentem *habere* . Fortaſſe enim ſoli patricii prioribus ſaltem temporibus erant , qui etſi in plures familias diſcreti , ſingulos tamen ſingularum gentium auctores, tamquam omnium ramorum ſtipitem, ſeu omnium rivulorum fontem oſtentare , & jactare poterant, unde ſua cujuſque familia diducta ; ſecus vero plebeii gentem habere non poterant, qui obſcuris parentibus orti , a quo quiſque de-

---

(a) *l.*4.*c.*1. (b) *l.*10.*c.*8.

derivaretur, unde quiſque exiſteret, minime poterant oſtendere, ideoque gentem, ſeu gentilitatem ſoli patricii habere dicebantur, ſibique tantum gentilitatis jura ſumebant, quibus frui plebeiis, utpote ignobilibus minime permiſſum. Utrum vero poſtquam plebeiis patuit aditus ad honores, ideoque ad nobilitatem, illi quoque gentem habere dicti ſint, hoc eſt jure gentilitatis ſint uſi, affirmat quidam Sigonius (*a*), ſed ut verum fatear, res non videtur mihi tam facile judicanda. Ad hoc affirmandum adducitur ille verbis Decii apud Livium, (*b*) qui plebejos pares patriciis facit, quod illi ex ingenuis orti ſint, æque ac patricii. Sed hic locus nihil me movet, ubi omnia oratorie a Decio dicuntur, & ex illius verbis non tantum gentem eſſe plebeiis, evincitur, ſed eoſdem etiam eſſe patricios, ut idem Sigonius vidit. En integer Livii locus; *Semper iſta audita ſunt eadem, penes vos auſpicia eſſe, vos ſolos gentem habere, vos ſolos juſtum imperium domi, militiæque. Æque adbuc proſperum plebejum, ac patricium fuit, porroque erit. En unquam fando audiſtis, patricios primo eſse factos, non*

(a) *ad Liv. l. 10. c. 8.* (b) *l. c.*

de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere poſſent, ideſt nihil ultra, quam ingenuos? Conſulem jam patrem ciere poſſum, avumque jam poterit filius meus. Ex hac Decii oratione quid unquam pro Sigonii ſententia efficitur? Si laus enim gentilitatis plebeiis communicata eſt, ecquando hoc fuit, niſi cum communicata ipſis nobilitas? Atqui Decius affirmat tunc fuiſſe nobilitatem plebejis: *jam ne nobilitatis quidem ſuæ plebejos pænitere* (*a*); cum tamen, quamquam nulla re patriciis inferiores plebejos eſſe contendit, palam dicat, eis ſolum gentem fuiſſe: *ſemper iſta audita ſunt eadem, vos ſolos gentem habere*, quam laudem deinde elevaturus, docturuſque, eos inania nomina jactare, ut ſe ſuperiores faciant illis, quibus re pares ſunt, illa ſubjicit, quæ modo attulimus. Tamen rem adhuc dubiam facit, quod Scævola apud Tullium (*b*) gentiles, eos ſcilicet, qui ejuſdem inter ſe gentis erant, ita definit: *Gentiles ſunt, qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum nemo ſervitutem ſervivit, neque capite diminutus eſt*. Ex hac definitione ſatis oſtenditur, inquit Alciatus, (*c*) *id jus*, (gentilitatis) *quod ſolis*

(a) *l. c.* (b) *Topic. c. 29.* (c) *Parerg. jur. l. 1. c. 12.*

lis patriciis competebat, ad plebejos quoque perductum cum ingenui ipſi, majoreſque ſui ſemper fuiſſent. Interpres etiam Ciceronis, non aliunde ait, (*a*) dici gentilitatem, quam ab ingenuorum antiquitate. *Gentiles ſunt qui eodem nomine inter ſe ſunt, ut Scipiones, Bruti, & cæteri. Quid ſi ſervi ſunt? Num ulla gentilitas eſſe poteſt? Minime. Quid ſi libertinorum civium Romanorum eodem nomine nuncuparentur? Num ulla gentilitas eſt? Ne id quidem, quoniam* ab antiquitate ingenuorum *gentilitas dicitur*. Hinc cum gentilitas hæc nihil videatur plus dicere, quam ingenuitatem, & plebejorum nobilium gentilitatem fuiſſe, arbitrati nonnulli, quos non refellit Alciatus, (*b*) *gentiles*, dixerunt, eſſe *clarioris familiæ agnatos*, & Turnebus: (*c*) *gens*, ait, *inter nobiles erat, qui capitis nullam erant diminutionem paſſi*. Mihi etiam non parum momenti pro hac ſententia poſſe addere videtur, quod Boetius (*d*) Brutos commemorat, ut gentilium exempla afferat, qui Bruti ſive a L. Junio illo patriæ liberatore propagati eſſent, ſive non, certe inter plebejos numerabantur. Quamquam Boe-

(a) *Boet. in Top. Cicer.* (b) *com. in ff. tit. de verb. ſign.*
(c) *in Cicer. legg. 2.* (d) *l. c.*

Boetius, ut male, licet vir acerrimo judicio, Scipiones, & Brutos gentiles vocat, cum Scipionum gens Cornelia fuerit, Junia Brutorum; ita etiam falli potuit, cum plebejos gentilibus accenſuit. Falli tamen Tullium non æque mihi probabile eſt, qui M. Pennum M. Bruti gentilem vocat, quoniam & Penni ex eadem gente Junia, qua Bruti: (*a*) *tuus vero gentilis Brute, M. Pennus*. Nihilominus aliud videtur ſuadere alius Ciceronis locus, unde colligi poteſt, nullum plebeiis, quantumvis nobilibus, jus gentilitatis fuiſſe. Ita ille (*b*): *cum Marcelli ab liberti filio ſtirpe, Claudii patricii ejuſdem hominis hæreditatem gente ad ſe rediiſſe dicerent, non ne in ea cauſa fuit oratoribus de toto ſtirpis, ac gentilitatis jure dicendum?* Ex his fluctuat Alciatus, &, *apparet*, inquit, (*c*) *gentiles proprie dictos patricios inter ſe*. *Vellem equidem*, inquam ego cum magni nominis juriſconſulto, (*d*) *illæ orationes de utroque jure, vel etiam ipſum de hac cauſa centumvirale judicium ſententiaque extaret*. Tunc ſane rem ſatis dubiam dijudicare facile poſſemus. Attamen credi adhuc poteſt,

(a) *Brut.c.*109. (b) *De orat.l.*1.*c.*176.
(c) *Parerg.jur.l.*1.*c.*12.
(d) *Balduin in legg.*12.*Tab. c.*30.

Digitized by Google

teſt, quamvis gens dicat ſolum ingenuitatem, multum hinc acceſſiſſe ratos nobilitati ſuæ patricios, ut hoc nomine ſe ab origine ingenuos profiterentur, hancque propterea laudem, & quod ex illa jus, cum cæteris nobilibus ipſos nunquam communicaſſe, quorum ingenüitatem, ut ut antiquam, ab origine non fuiſſe videri voluerint. Contra vero non ita facile omnibus probabitur, quod ex unico Plinii loco Alciatus (*a*) aſſerit, ſcilicet ſervis quoque aliquando, fortaſſe ante leges duodecim tabularum, jus fuiſſe gentilitatis. Hoc Plinius: (*b*) *ſinguli Marcipores, Luciporesque* (ita antiquis ſervi vocabantur Marcipor, Publipor, hoc eſt Marci puer, Publii puer) *dominorum gentiles vitam in promiſcuo babebant.* Alii aliter locum hunc interpretantur. Ego id exiſtimo, ad melius ſignificandam hanc ſervorum, ac dominorum ſimilem, & in promiſcuo vitam, quam ibi Plinius exaggerat, late, & translate eos dominorum gentiles appellatos, quemadmodum Tullius (*c*) homines, dicit, *Deorum agnatione & gente* teneri, atque eo, quod ſimilitudo hominibus cum Deo intercedit, Dei cognatos

(a) *l.c.* (b) *l.33.c.1.* (c) *legg.1.c.23.*

tos homines vocat: (*a*) *eſt homini cum Deo ſimilitudo. Quod cum ita ſit, quæ tandem poteſt eſſe propior, cerciove cognatio?* Sed quæ eſſent jura hæc gentilitatis jam videamus. Erant hæc jura hæreditatum, & tutelarum. Ita Balduinus: (*b*) *ego exiſtimo gentilitatem, cui competunt jura bæreditatum, & tutelarum.* De hoc eodem jure Alciatus: (*c*) *exiſtimatur autem id juris patriciis fuiſse, ut, excluſo fiſco, cujuslibet cognominis ſui bęreditatem gentilitio jure ad ſe traberent.* Hoc duplici duodecim tabularum lege videtur poſſe colligi: *Si pater familias inteſtatus moritur, familia, pecuniaque ejus agnatorum, gentiliumque eſto.* Item alia: *ſi furioſus exiſtat, agnatorum, gentiliumque in eo, pecuniamque ejus poteſtas eſto.* Accedit locus Ciceronis: (*d*) *Minucius quidam mortuus eſt ante iſtum prætorem. Ejus teſtamentum nullum erat: lege bæreditas ad gentem Minuciam veniebat.* Item Svetonius, qui refert, (*e*) Cæſarem multatum *gentilitiis bæreditatibus* a Sulla. Jus tutelarum collige ex joco illo Ciceronis: (*f*) *ſimul illud neſciebat prædiorum nullam eſse gentem: emptio-*

(a) *ibid. c.25.* (b) *l.c.* (c) *l.c.*
(d) *in Ver. l.1. c.115.* (e) *Cæſar. c.1.*
(f) *pro Cor. Bal. c.56.*

ptionibus ea ſolere ſæpe ad alienos homines, ſæpe ad infimos, non legibus, tanquam tutelas, pervenire. Mirum vero videatur nemini, ſi ſatis certum, ſatis firmum nihil de hac gentilitate attulimus, quando nondum conſtat inter juriſconſultos, utrum gentiles inter agnatos, an inter cognatos numerandi ſint. *Res adbuc tota*, inquit Balduinus (*a*), *valde obſcura eſt, & confuſa. Quidam enim putant agnatos, & gentiles fuiſſe eoſdem, quidam ita diverſos, ut neutri teneant, quod quęrimus*. Sed ſatis nondum in his tenebris erravimus. Eſt aliquid, quod adjicere non alienum a propoſito noſtro ſit. *Fuit & alia gentilium in jure interpretatio*, ait Alciatus, (*b*) *nempe ut quemlibet ſignificet Romano imperio non ſubjectum, quia non jure civili, ſed jure gentium vivit, quo fit, ut perinde ſit, cum gentilem dicas, ac ſi barbarum*. Quod deinde probat ex Theodoſiano codice l.1. de Nuptiis. Idem innuit Marcus Velſerus in ſua hiſtoria (*c*), & potiſſimum circa theodoſianum ævum ita appellari cepiſſe barbaros credit, probatque tum auctoritate codicis citati, tum conſtare ait ſæpius ex Notitia.

(a) *l.c.* (b) *Parerg.jur.l.1.c.13.*
(c) *Rer. Auguſt.l.8.*

titia. Huc etiam trahit Claudianum. (*a*)

— cum mixto turbine gentes
Jam deſerta ſuas in nos transfunderet Arctos:

atque illud (*b*):

Diſcite veſanæ Romam non temnere gentes.

His adde tu Caſſiodorum: (*c*) *ibi enim impetus* gentilis *excipitur*, *& tranſmiſſis jaculis ſauciatur furibunda præſumptio*, ac paulo poſt: *ſic* gentilis *impetus veſtra venatio eſt*: Adde & Jornandem: (*d*) *quia tunc Odovacer regnum Italiæ occupaſset, Zenon Imperator cernens jam* gentes *illam patriam poſſidere*. Rurſus paucis interjectis: *ovanſque rex* gentium, *& conſul Romanus Theodoricus Italiam petit*. Sed fortaſſis, & multo ante ita loquuti ſcriptores Romani. Lucanus: (*e*)

— date gentibus *iras*.

Quin ipſe Cicero diſtinxit cives a gentibus: (*f*) *quibus auctoribus, & defenſoribus omnium tum ſalus eſset non civium ſolum, verum etiam* gentium *defenſa, ac retenta*. Oriri itaque hinc poteſt dubium, utrum cum in Italia, Gal-

(a) *de* 4.*Conſul.Honor.* (b) *ibid.*
(c) *Variar.l.*7.*epiſt.*4. (d) *de Reg. ſucc.*
(e) *l.*2. (f) *pro Flac.c.*2.

Gallia, Hiſpania, Britannia quoque *gentiles* pro nobilibus dicuntur, hoc deſumptum ſit ab antiqua illa *gentilium* appellatione, qua nimirum gentiles audiebant ingenui ab origine, & quorum majores nulli ſervitutem ſervierint, an ab hac inferioris etiam longe ævi propria, cum *gentiles* barbari vocabantur. Prioris ſententiæ Budæus fuit, (*a*) cum quo ſentit Tiraquellus: (*b*) ſed alterum venit in mentem citato Velſero, cujus hæc ſunt: (*c*) *Hinc nimirum fluxit, quod cum barbari poſtmodum in devictis provinciis meliori quam Romani jure uterentur* (hoc autem probat quadam ex Ripuariis legibus) *gentilitatis nomen exiſtimationem induerit, paulatimque res eo prolapſa ſit, ut* gentiles homines *pro nobilibus dicerentur, quæ in Italia, Gallia conſuetudo, item Hiſpania quodammodo ad hoc ævi tenet*. In hanc ſententiam ipſe etiam animum inclino. Neque enim, cum hæc loquendi apud noſtrates conſuetudo tunc cęperit certe, cum nullum juris Romani, nullum Romanorum morum, nullum fere Romani ſermonis, qui in alios corruptus abibat, veſtigium, aut vola; adduci poſſum, ut credam, novam hanc no-

(a) *in Pamd.* (b) *c.2.n.53.* (c) *l.c.*

nobilium appellationem ab antiqua illa, & adeo eleganti *gentilium* ſignificatione, quod puram putam ſaperet urbanitatem, fluxiſſe. Neque moveor tantum, quod in provinciis meliori jure uterentur barbari, quam Romani, ſed multo magis, quod in ipſa Italia, atque adeo in urbe ipſa aut omnes revera *gentiles* erant, ac barbari, aut forſitan, ſiqui Romanæ originis ſupererant, hi ad odium declinandum, & vitanda nova mala, quæ certe potiſſimum in nobiliores parabantur, quo nobiliores erant, eo enixius barbaros, ſe & e *gentibus* dici., & credi volebant; turpe hoc nomen ſaluti obtendentes. Jornandes hoc innuit: (*a*) *Beliſarius Romanam urbem ingreſsus eſt, exceptuſque ab illo populo* quondam Romano, *& Senatu*, *jam pene* ipſo nomine *cum virtute ſepulto*. Sed eventus ipſe hoc docet. Adeo Romanum nomen, adeo Romanarum gentium, & familiarum memoria aut omnino deleta, aut barbariæ tenebris obſcurata, ut ſe ipſum nemo noſceret, neque per illa ſæcula cujus gentis eſſet, ſciret aliquis. Cognominum enim, ut modo vocamus, quæ gentem ſignificant, & Romanorum nominibus reſpondent, nullus tota Eu-

(a) *l.c.*

Europa uſus, poſtquam Romanum Imperium, ejuſque quondam ſedem Italiam barbari irruperant. Quæ autem poſt longa tandem intervalla cœperint ſtabili, proprioque cognomiue diſtingui inter ſe, eæ fuerunt veteres, & Tribuniciæ, quas vocant, familiæ Venetorum, quæ omnium Italicarum, & exterarum primæ hujuſmodi cognomina uſurparunt, ut animadvertit Clariſſimus Vir, nullique ſatis laudatus Juſtus Fontaninus (*a*). Hoc vero conſtat ex diplomate anno DCCCCLXXXII confecto (*b*), quo Tribunus Memmus Dux inſulam Sancti Georgii Majoris Beato Joanni Mauroceno donat, ac Monachis Sancti Benedicti, ubi inter cæteros quamplurimos, quorum familiæ modo extinctæ ſunt, ſcribendo adfuiſſe apparet, earum familiarum, quæ modo etiam vigent, ac florent, *Bragadinos*; *Bembos*, *Maurocenos*, *Contarenos*, *Baduarios*, *Aurios*, *Baſilios*, ſeu, ut græcizantes tunc ſcribebant, *Vaſilios*, *Dandulos*, *Gradonicos*, *Marcellos*, *Longos*, *Mauros*, *Barbaros*, *Bonos*, *Magnos*, *Juſtinianos*, *Zenos*, *Capellos*, quos ordine, quo

F illic

(a) *Vind. de re dipl. in app. pag.* 255.
(b) *Apud Ughel. tomo* 5. *col.* 1272.

illic extant, recenſui. Plura ex hoc diplomate erui poſſent ad Venetas antiquitates illuſtrandas; ipſe duo colligo, quæ ad eadem cognomina ſpectant. Primum manifeſtum eſt, quam vetuſta ſit noſtrorum conſuetudo, ut cognomen litera O finitum nulla per caſus flexione ſcriberent, quod ab illis uſque temporibus ad noſtra perpetuum durat, quemadmodum nunc etiam ita publica diplomata, ac nummi inſcribuntur Principis nomine, qui octavum jam annum Reipublicæ præeſt: *Joannes Cornelio Dux Venetiarum*. Omnes fere, qui nomen ſuum diplomati relato ſubſcripſere, ſinguli certe ex illis, quas numeravi, familiis eamdem ſcribendi rationem uſurpant, præter Maurocenos, ac Contarenos, quorum alii aliter ſcribunt. Extat nimirum Dominicus *Mauroceno*: Stephanus *Maurocenus* filius Petri *Mauroceni*: Petrus *Mauroceni* filius Petri *Mauroceni*, pariterque, Ego Dominicus *Contareno*: Signum manus Vitalis *Contareni*, niſi exſcriptorum error ſit, namque ipſe authographum minime vidi, quamvis id facile potuiſſem. Advertendum deinde, aliqua Venetorum cognomina ex propriis nominibus facta. *Baduarii* enim, qui antea *Particiaci*, ſeu *Participatii*, ut an-

annales noſtri teſtantur, ſic dicti ſunt procul dubio a gentilium aliquo, cui *Baduario* fuit nomen. Baduarius autem nomen proprium fuiſſe, eo patet, quod & Bragadinorum aliquis ita vocabatur. Poſt nomen enim Tribuni Ducis ſtatim legitur: ſignum manus *Baduarii Bragadino*, & multis interjacentibus deinde: ego *Leo Bragadino*, ſtatimque: ſignum *Joannis Baduario*. Propterea, cum illinc conſtet etiam, aliquem fuiſſe qui *Fuſcarenus* nomine proprio appellabatur, ſiquidem legitur: *ſignum manus filii* Fuſcareni *Micani*, probabile fit, præclariſſimam *Fuſcarenorum* familiam ab aliquo, cui *Fuſcareno* nomen, cæpiſſe cognominari.

Digitized by Google

CAPUT VII.

Nobilitas apud nationes omnes in pretio. Duplex, ἁπλῶς, & κατά τι. Domi nobilis.

QUamquam de Romanis potiſſimum ſermo mihi fuerit, quoniam & de his mihi propoſitum eſt agere; & eorum res clarioribus monumentis ad nos pervenere; attamen certiſſimum eſt, nullam gentem, nullum toto terrarum orbe populum fuiſſe, apud quem non in aliquo pretio nobilitas fuerit. Primum enim Græcis vel tum ab heroicis temporibus præclarum genus maximi æſtimatum fuiſſe, teſtis eſt Helena Theodecti, quæ ſe ex Diis ab utraque ſtirpe prognatam gloriatur (*a*): teſtes ſunt poetæ omnes, qui heroas ſuos Deorum ſanguine propagatos tradunt, quorum auctoritates afferre non niſi abutentis otio eſſet. Univerſe autem cum apud cæteros Græcos, tum præcipue apud Lacedemonios, & Corinthios opifices ignobiles habitos, generoſiores vero eos, qui

(a) *Ariſt. pol.* 1. *c.* 4.

qui a manuariis operibus abſtinerent, didicimus ex Herodoto (*a*). Dum autem ille dubitat, num id ab Ægyptiis Græci mutuati ſint, certiſſimum ſit, diſcrimen hoc nobilium, & ignobilium apud Ægyptios quoque obtinuiſſe, ac prius fortaſſe, quam apud Græcos obtineret. Quod ſi Aſiæ populos ſcrutari libet, eumdem morem Scythis, Perſis, Lydis fuiſſe, idem Hiſtoricus docet (*b*). De Perſis præterea Curtius (*c*): *quo major proditionis merces eſſet, objicere hoſti parabat gratiorem omni pecunia prædam*, nobiles viros, *prætorum Darii conjuges, liberoſque*, ac paulo poſt: *ille cultus tot* nobilium *virorum, tot* illuſtrium *fæminarum*. Cæteris etiam Afris præter Ægyptios, de quibus teſtatur Herodotus, ſuam nobilitatem fuiſſe, conſtat ex Salluſtio, (*d*) ubi & ignobilitas Jugurtæ, & Maſſagredæ genus memoratur, & Nabdalſa, & Hamilcar ex nobilitate laudantur. Neque hi ejuſdem erant civitatis, ut in aliqua ſolum Africæ parte familiarum diſcrimen ex earum ſplendore fuiſſe, poſſimus credere. Sed ut in Europam tandem tranſeamus, ubi nunc

F 3 ma-

(a) *Euterp.* (b) *Ibid.* (c) *l.3. c.25.*
(d) *Jugurt.*

Digitized by Google

maxima elegantia, tunc mera barbaries, ſi cum Italia tantum quaſdam Græcas civitates excipias; nullus tamen fuit tam ferus, tam Martius populus, apud quem nobiles ab ignobilibus non internoſcerentur. De Gallia fidem facit Cæſar: *ut Gallia omni* nobilitate *ſpoliaretur* (*a*): *omnem* nobilitatem, *omnem ſenatum*, *omnem equitatum amiſiſſe* (*b*). Sed clarius illorum temporum populos recenſendo, omnes quidem barbaros, & vix humanitatis conſcios: *erat in* Carnutibus *ſummo loco natus Taſgeſtius* (*c*): *bujus potentiæ cauſa matrem in* Biturigibus *homini illic nobiliſſimo, ac potentiſſimo collocaſſe* (*d*): *coactos eſſe* Sequanis *obſides dare nobiliſſimos civitatis* (*e*): *de ejus adventu* Helvetii *certiores facti, legatos ad eum mittunt nobiliſſimos civitatis* (*f*). De Hiſpanis præterea certum ex Livio: (*g*) *ætate, & forma florentes circa eam Indibilis filiæ erant aliæque* nobilitate *pari, quæ omnes eam pro parente colebant*. De Germanis Tacitus: (*h*) *inerant fæminæ* nobiles, *inter quas uxor Arminii, eademque filia Segeſtis*. Idem alibi: (*i*) *reges ex* no-

(a) *Bel.Gal.l.5.* (b) *l.1.* (c) *l.5.*
(d) *l.1.* (e) *ibid.* (f) *ibid.*
(g) *l.37.c.37.* (h) *Ann.l.1.c.55.* (i) *Germ.c.7.*

Digitized by Google

nobilitate *duces ex virtute ſumunt*. Subodoramur quædam de Britannis ex eodem: (*a*) *principum filios liberalibus artibus erudire*: itemque: (*b*) *olim regibus parebant, nunc per principes factionibus, & ſtudiis trabuntur*. Quod ſi omnibus populis, ac gentibus nobilitatis nomen innotuit, hanc etiam in pretio apud omnes fuiſſe, certiſſimum puto, quandoquidem, ubi nobiles, ignobiles vulgus ſunt, atque uno omnes ordine habentur, ridiculum eſt nobiles ab ignobilibus diſtinguere. Sed apud ſingulos nobilitatem domi fuiſſe honoratam, teſtatur etiam Philoſophus (*c*). Verum quamvis omnium idem eſſet de nobilitate ſenſus, non tamen eadem erat omnium gentium nobilitas. Ait enim Ariſtoteles, (*d*) nobilitatem fuiſſe aliam ἁπλῶς, aliam κατά τι. Quæ ſimpliciter igitur dicebatur nobilitas, ea tam ſplendida erat, & luculenta, ut talis ab omnibus haberetur, quæ vero κατά τι ea apud aliquas ſolum gentes, & in aliquibus ſolum urbibus, aut regionibus nobilitas habebatur. Res itaque apud veteres eodem modo, quo apud nos his temporibus, ſe ſe habuit. Etenim quam-

F 4 vis

(a) *Agric.c.21.* (b) *ibidem c.12.*
(c) *Pol.l.3.c.8.* (d) *ibid.l.1.c.4.*

vis aliqui in ſuis oppidis, & regionibus nobiles audiant, non tamen ubique gentium ab omnibus eo loco habentur, quo alii nobiles, nimirum, quod vel ſatis parvæ, & inopis civitatis ſint, vel in exigui domini ditione cenſeantur, ut nobiles ſe inter ſuos illi jactent quidem, alii vero neque titulis, neque loco nobilium dignentur. Apud antiquos pariter nobilis ἁπλῶς dicebatur, qui legibus, & moribus omnium gentium nobilis habebatur; cæteri vero *κατά τι*, & *domi nobiles*, quippe qui non ubivis gentium, ſed in ſuis ſedibus, a ſuis tantum, minime vero extra domum, vel patriam ſuam nobiles haberentur. Hæc, aut his ſimilia ſublegiſſe ex Tiraquello Raderum ad quemdam Curtii locum (*a*), notat alius Curtii interpres Freinshemius, procul dubio quod alienis utatur, tacite inſimulans. Sed mihi plagium non eſt iis, quæ publici juris ſunt, uti. Illud potius admiror, quod neque aſſequutus Hiſtorici mentem eſt Raderus, neque loco ſuo hæc attulit, ſeu ex Ariſtotele, ſeu ex Tiraquello de duplici nobilitatis genere. Accipite, ut jacet, Curtii locum: *Mentoris filiæ tres, ac nobiliſſimi ducis*

(a) *l.* 3. *c.* 25.

ducis Memnonis conjux , ac filius, vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis expers . Lacedemonii *quoque &* Athenienſes *ſocietatis fide violata Perſas ſequuti* , *Ariſtogiton* & *Dropides* , *& Iphicrates* inter Athenienſes genere , famaque longe clariſſimi . *Lacedemonii Peraſippus , & Onomaſtorides cum Omaio , & Callicatride , hi quoque* domi nobiles . Ad hæc verba Raderus putat , Curtium Ariſtogitoni , cæteriſque Athenienſibus abſolutam , & ἁπλῶς nobilitatem tribuiſſe, Lacedemoniis vero imminutam illam , & κατά τι, quod eos *domi nobiles* appellat. Hoc eſſet quidem verum ſi hæc κατά τι nobilitas aut ſemper per ea verba *domi nobilis* , aut per ea dumtaxat Latinis ſignificaretur . Atqui aliæ ſunt apud Latinos loquendi rationes , quibus eadem ſubeſt ſignificatio . Cæſar: (*a*) *bujus potentiæ cauſa matrem in Bitugiribus homini* illic nobiliſſimo *collocaſſe*. Cicero : (*b*) *Sextus Roſcius cum genere & nobilitate* , *& pecunia non modo* ſui municipii, verum etiam ejus vicinitatis *facile primus* , & paulo poſt: (*c*) *boneſtiſſimus* inter ſuos *numerabatur*. Hoc autem *inter ſuos* , ne alia perſequamur , uſur-

---

(a) *Bel.Gal.l.*1. (b) *pro Roſc.Amer.c.*15. (c) *c.*16.

uſurpat etiam idem Cæſar: (*a*) *Iacius Rhemus ſumma nobilitate, & gratia* inter ſuos; quin & Curtius: (*b*) *clari*, inter ſuos. Si igitur vocaſſet Curtius, Ariſtogitonem, Dropidem, & Iphicratem Athenienſes *inter ſuos* nobiles, illis κατά τι nobilitatem tribuiſſet; ἁπλῶς autem nobilitatem tribuit, quod *inter Athenienſes* nobiles vocat? Unum idemque mihi videtur, *Athenienſes* dici nobiles *inter Athenienſes*, ac dici nobiles *inter ſuos*. Paulo aliter loquutus Cæſar: (*c*) Apud Helvetios *longe nobiliſſimus, & ditiſſimus fuit Orgetorix*. Non ideo ampliorem tribuit Curtius, bona pace Raderi, nobilitatem Athenienſibus, quam Lacedemoniis, neque adeo Lacedemoni Athenæ præſtabant, ut qui eſſent Athenis nobiles, ubique nobiles haberentur, ſecus vero qui Lacedemone. Numquid autem Athenienſibus æque, ac Lacedemoniis imminutam illam nobilitatem tribuere, eoſque minus, quam Perſas, nobiles, voluit Curtius per ea verba ſignificare? Ne id quidem Hiſtorico in mentem veniſſe puto, ideoque nullus hic videtur fuiſſe doctrinæ a Radero traditæ locus. Neque enim adduci poſſum, ut credam, Athenis,

(a) *Bel.Gal.l.2.* (b) *l.4.c.1.* (c) *Bel.Gal.l.1.*

nis, & Lacedemone, in tam claris ſcilicet civitatibus, quæ univerſæ Græciæ præſidium, & ornamentum, nobiles; non ubique gentium etiam nobiles fuiſſe habitos, cumque Romani tantum Græcis deferrent, ut barbaras omnes gentes præter ipſos vocarent, ac crederent; Romanum certe hominem, quicumque is ſit Curtius, & quocumque floruerit tempore, ac de Græcorum factis ſcribentem, minus nobiles Athenienſes crediſiſſe, ac Lacedemonios, quam Perſas. Innuit igitur ibi Curtius loci, & civitatis tantum diſcrimen, nulla inſtituta nobilitatis comparatione. Hoc autem in uſu eſſe ſolet apud alios ſcriptores Romanos, ut per illud *domi nobilis*, ſimileſque loquendi formas, velint tantum peregrinam nobilitatem a Romana diſtinguere. Hinc propterea fit, ut Freinshemius putet, male a Radero, qui id etiam a Tiraquello ſumpſit, notari Adagiographum, quod *domi nobilem* interpretatur eum, *qui non opibus tantum, & potentia clarus, ſed ex parentibus nobilibus nobilis prognatus eſt* (a). Mihi tamen quoque hæc verba tam bene definire videntur *domi nobilem*, quam bene ipſum

(a) *Chiliad.*4. *cent.*9. 49.

ipſum *domi nobilis* inter proverbia, ut alia id genus multa, relatum eſt ad implendas chiliades. *Domi nobilem* opibus tantum, & potentia clarum nemo vocavit, ut admoneri deberemus, hoc inſuper requiri, ut *nobilis nobilibus parentibus prognatus ſit*. Etſi autem exempla ab Eraſmo allata, ut ait Freinshemius, oſtendant, eam loquendi formam pertinere ad peregrinam nobilitatem; non ideo poteſt *domi nobilis* per id genus tantum definiri, quod & ad Romæ nobilem pertinet, præcipue cum hæc peregrina nobilitas minus ſplendida procul dubio fuerit, quam Romana. Licet enim cum aliquis dicitur *domi nobilis*, diſcrimen duntaxat ſæpe indicetur, atque ille a Romano nobili diſtinguatur, ut apud Salluſtium: (*a*) *eo convenere ſenatorii ordinis L. Lentulus Sura, P. Antronius. Ad hæc ex coloniis, & municipiis domi nobiles*; tamen veriſſimum eſt, hanc domeſticam nobilitatem finibus ejuſdem domi, ſeu loci, ubi aliquis nobilis dicitur, circumſcribi. Patet eo, quod qui extra Romam nobiles erant, aliquando latius, quam *domi* tantum, nobiles prædicantur. Hinc Cicero: (*b*) *Sextus Roſcius ge-*
ne-

(a) *Catil.* (b) *pro Roſ. Am. c. 15.*

nere, nobilitate, & pecunia non modo ſui municipii, verum etiam ejus vicinitatis facile primus: itemque alibi: (*a*) *Archagatum Haluntinum, hominem non ſolum domi ſuæ, ſed tota Sicilia in primis nobilem vocari juſſit*. Sed & idem probat quod de Melitenſi Diodoro Cicero idem ait: (*b*) *homo & domi nobilis, & apud eos, quo ſe contulit, propter virtutem ſplendidus, & gratioſus*. Etenim ſi Diodorus, quia *domi nobilis*, ubique nobilis fuiſſet, non ob virtutem tantum apud alios ſplendidus diceretur. Hoc ſolummodo Romanæ nobilitati, quæ ſine ullo addito ſignificatur, tribuendum eſt, ut Romæ nobiles ubique nobiles haberentur. Verum omnium gentium, ac populorum, præcipue qui opibus, imperio, gloria florerent, fuiſſe, ſuam nobiliorem, ut ita dicam, nobilitatem credere ingenita omnibus ſuperbia, nimioque erga ſua amore, non ægre mihi perſuaſerim. Athenienſes ne viderentur immixti aliis gentibus, indigenas ſe, nullaque cum aliis aut accolis, aut advenis commixtione ex ſe ſe ortos jactabant. *Neque aliud*, hæc de Eumene refert Nepos: (*c*) *ei defuit, quam generoſa ſtirps: etſi ille* domeſtico *ſummo ge-*

(a) *l.4.in Ver.c.53.* (b) *l.4.in Ver.c.38.* (c) *in Vit.*

genere erat, tamen Macedones eum ſibi anteponi indigne ferebant. Nimirum ex Thracia Cardiano homini nullam eſſe nobilitatem, quæ ſatis ipſum commendare poſſet, præ ſua Macedones exiſtimabant. Romanis necdum rerum dominis Tanaquil, quæ *ſummo loco nata* (*a*) Tarquiniis in Etruria, contemptim *peregrina mulier* dicitur (*b*). Mox poſt reges exactos ad regum, qui Romæ fuerant, genus elevandum: *Numam* ajebat quidam (*c*), *non modo non patricium, ſed ne civem quidem Romanum, ex Sabino agro accitum; L. Tarquinium non modo Romanæ, ſed ne Italicæ quidem gentis*. Mirum itaque ſit nemini, ſi poſtquam rerum potiti ſunt, adeo peregrinos cujuſque gentis, ac generis contempſerint, ut conqueſti ſint (*d*), per Claudium *cætus alienigenarum tanquam captivitatem urbi inferri*. Exteros etiam Seneca comparat ſervis: (*e*) *ſive libertini ante vos habentur, ſive ſervi, ſive exterarum gentium homines*. Hinc non Torquatus modo peregrinam originem vetere republica Ciceroni objiciebat (*f*), ſed ipſe quoque

(a) *Liv. l. 1. c. 34.* (b) *ibid. c. 47.*
(c) *Liv. l. 4. c. 3.* (d) *Tac. ann. 11. c. 23.*
(e) *3. Benef. c. 28.* (f) *pro Sul. c. 22.*

que Catilina tanquam magni convicii loco: (*a*) *M. Tullius inquilinus civis urbis Romæ*.

CAPUT VIII.

Parergon de genere Ciceronis. Cicero domi nobilis.

QUoniam Ciceronis incidit mentio, cogit me tanti viri nomen, ut paululum a propoſito divertens pauca de ejus genere diſſeram. Hunc ex Arpino fuiſſe, Romæque hominem novum, dubitat nemo. At num domi ſuæ nobilis? Id ajo enimvero. Neque abſurdum, ita Tullium a nobis appellari, quomodo alios equites Romanos ipſe Tullius appellavit: (*b*) *M. Orſium equitem Romanum noſtrum & perneceſſarium, & quod eſt ex municipio Atellano, quod ſcis eſſe in fide noſtra. Itaque eum tibi commendo in majorem modum, hominem* domi ſplendidum, *gratioſum etiam extra domum*. Primum enim antiquiſſimam fuiſſe Ciceronum familiam, ex qua natus, teſtatur ipſe, ubi ait: (*c*) *hinc orti*

(a) *Sall.Catil.* (b) *2.Quint.epiſt.14.*
(c) *Legg.2.c.3.*

orti ſtirpe antiquiſſima. Deinde hujus antiquiſſimæ ſtirpis auctorem nobiliſſimum fuiſſe, ſcilicet Tullium Volſcorum regem, ejuſdem pariter teſtimonio probatur (*a*): *Fuit* (Pherecydes Syrus) *meo regnante gentili*. Neque enim dicendum eſt, hunc *Tullium* vocari a Cicerone gentilem ſuam ob ſolam nominis ſimilitudinem. Licet enim Feſtus gentiles definiat, *qui ex eodem genere ſunt, & ſimili nomine appellantur*; quamvis & ipſe *vellem*, quod ait Balduinus(*b*), *rem hanc diligentius expoſuiſſet*, tamen certum eſt, præter nominis ſimilitudinem & idem genus requiri, ut aliquis gentilis dicatur, ac per illud *ſimili nomine appellantur* idem voluiſſe Feſtum ſignificare, quod Scævola, cum ajebat: (*c*) *gentiles ſunt, qui eodem nomine inter ſe ſunt*. Quod ſi conſtaret ob ſolam nominis ſimilitudinem gentiles late ſaltem, & laxe dici poſſe, quo ſenſu hac voce utatur Cicero, dubitarem; verum hoc uno Ciceronis loco confirmare, poſſe gentiles ita ſumi, quicquid dicat vir erudítiſſimus (*d*), mihi non placet. Nam & illud addere plinianum, *Marcipores, & Lucipo-*

(a) *Tuſc.1.c.38.* (b) *in legg. 12. tab. c 30.*
(c) *Cic. Topic.c.29.* (d) *Bald.l.c.*

cipores dominorum gentiles non idem probat, ſed aliquid multo abſurdius, ſcilicet & prę-nominis ſimilitudine gentiles poſſe dici. Verum hoc ſupra interpretati ſumus, hoc vero tullianum nullam video poſſe pati interpretationem. Si enim Cicero hujuſmodi æquivocatione aut ludere, quamquam non erat illic locus, aut illuſtris generis ſuſpicionem movere voluiſſet, & ſe alicubi gentilem M. Tullii vocaſſet, qui patricius cum Servio Sulpicio conſul anno decimo poſt exactos reges fuit, quod tamen horret dicere, & ſe ab eo non eſſe, aperte profitetur (*a*). Quare Euſebio, Eutropio, Silio, imo ipſi Ciceroni credo, vere eum regio Volſcorum ſanguine fuiſſe, idque eo magis quod jam tum a Plutarchi temporibus, ut idem aſſerit (*b*), de hoc dubitabatur. Si enim hoc falſum eſſet, Ciceronis inimici, qui ſane neque pauci, neque elingues fuere, hoc neque vulgari unquam, neque ab aliquibus pro vero ſumi, paſſi eſſent. Sed eſt veritas invidia potentior. Hunc autem regem Tulliæ Ciceronum familiæ auctorem non *Tullium*, *ſed Tullum* vocat Silius (*c*).

G *Tul-*

(a) *Bruto c.62.* (b) *Cicer.* (c) *l.8.*

Tullius æratas raptabat in agmina turmas ,
Regia progenies , & Tullo *ſanguis ab alto,*
Indole prob quanta juvenis , quantumque daturus
Auſoniæ populis ventura in ſæcula civem.
Ille ſuper gangem , ſuper exauditus & Indos
Implebit terras voce , & furialia bella
Fulmine compeſcet linguæ, nec deinde relinquet
Par decus eloquii cuiquam ſperare nepotum .

Ab hac clariſſima origine nunquam degeneraſſe majores Marci noſtri , ſed omnes ſemper in Arpinati republica floruiſſe, conſtare puto , quod idem majorum ſuorum cum laude mentionem facit . *Hic* , ait (*a*), *ſacra , hic gens , hic majorum multa veſtigia* . Quæ autem veſtigia cum animi voluptate repetenda , præcipue juxta illam lautiorem patris ſui villam, relinquere potuiſſent majores obſcuri , & inhoneſti ? Sed apertiſſime apud univerſum Romanum populum aſſeruit Tullius ipſe, illis tantum defuiſſe Romanæ Reipublicæ honores , & populi illius ter-

(a) *Legg.* 2. *c.* 3.

terrarum domini laudes : (*a*) *mihi quidem apud vos de meis majoribus dicendi facultas non datur, non quod non tales fuerint, quales nos illorum ſanguine creatos, diſciplinisque inſtitutos videtis, ſed quod laude populari atque honoris veſtri luce caruerunt*. Ad quæ verba ita Lauredanus noſter : (*b*) *Negat ſe de majoribus ſuis aliquid nobilium more eſſe dicturum, & quia objici poterat, iccirco eos præteriri, quia humili, & obſcuro loco erant nati, occurrit quæſtioni, ſed modeſte. Eos enim, ait, liberaliter atque boneſte vixiſſe, cujus rei ſignum ſe ipſum affert, qui eorum ſanguine procreatus, & diſciplinis inſtitutus eſt*. Neque hac laude, ac luce forſitan caruiſſent, ſi egredi municipio ſuo voluiſſent. Marcus certe Marci noſtri avus eum ſe geſſit, nepote teſte (*c*), in municipio ſuo cum Gratidio, cujus ſororem in matrimonio habebat, ferenti legem tabellariam, ut ei, re ad ſe delata, Scaurus conſul : *utinam*, dixerit, *Marce Cicero, iſto animo, atque virtute in ſumma republica nobiſcum verſari, quam in municipali maluiſſes*. Oportet autem Marcum hunc vere egregium virum, civemque fuiſſe,

(a) *pro leg. agr. ad pop. c. 1.*
(b) *Bern. Laur. in or. pro l. ag. ad po.* (c) *Legg. 3. c. 16.*

quique domeſticam Ciceronum gloriam non leviter auxerit, cum noſter ejus mentionem inferat, ubi memorat quo natus ſit tempore: (*a*) *hoc ipſo in loco, cum avus viveret, me ſcito eſſe natum*. Eo etiam facile adducor, ut credam Ciceronum familiam egregiis viris ſemper floruiſſe, quod ævo illi tanto propiores & Silius ex ea finxerit (*b*), fuiſſe qui annibalico interfuerit bello, & Plutarchus aſſerere non dubitarit (*c*), qui primus hujus gentis Cicero dictus eſt, eum certe floruiſſe magna laudum celebritate, quando hoc cognomen, quod ludibrio ab aliquibus vertebatur, ejus poſteri tam avide amplexi ſunt. Verum qui aliter, ac nos, de Ciceronis genere ſentiunt, nituntur potiſſimum illius Q. Caleni maledica oratione, quæ apud Dionem extat (*d*), ubi pater ejus fulloniam feciſſe, ac vites, oleaſque ſemper coluiſſe dicitur. Sed hunc Calenum, imo Dionem, cum totus veneni in Ciceronem plenus ſit, nihil moror. Habeo, quas contra educam auctoritates, & Catilinæ primum apud Salluſtium (*e*), ubi tantus inimicus. aliud nihil illi objicit præter

(d) *Legg.2.c.3.* (b) *l.c.* (c) *Cicer.*
(d) *l.46.* (e) *Catilin.*

ter genus peregrinum: *Cicero inquilinus civis urbis Romæ*, deinde & Salluſtii, cujus nomine qui declamationem illam adornavit, quæ Salluſtii nomine circumfertur, quamvis non obiter genus, & rei familiaris anguſtias exprobet, *Romulum Arpinatem*, omnia in unum velut cogendo, compellat, quod ſane paulo plus ſonat, quam illud, quod ſibi objectum a Torquato ipſe fatetur Cicero (*a*), eum ſcilicet tertium a Tarquinio, & Numa *peregrinum regem* eſſe. Accedit alius non minus fervide carminibus ſuis ſolitus declamitare, qui ut ejus genus contemnat, eum *ignobilem* ſolum vocat, quod procul dubio ad Romanam nobilitatem refertur: (*b*)

Hic novus Arpinas, ignobilis, & modo Romæ
Municipalis eques,

Accedit hiſtoricorum fides, quorum nemo præter Plutarchum, qui (*c*) ex aliorum, invidorum certe, ſermone hoc, ut dubium tamen, retulit, ſimilia de ejus genere tradit. Quare potius quam Caleno, ipſi Ciceroni habenda fides videtur, qui *patrem ſuum*, ait (*d*), *in literis* (quod certe pluſquam te-

G 3

(a) *pro Sul. c.22.* (b) *Juven. ſat.8.*
(c) *in Cic.* (d) *Legg.2.c.3.*

tenuis, ac bene inſtituti hominis eſt) *cum infirma eſſet valitudine*, *vitam egiſſe*. Quod ſi veriora eſſent, quæ Dio Caleni verbis evulgavit, exangui adeo fronte futurum fuiſſe Ciceronem, nequaquam puto, ut viro nobili, qui ei convicium facturus peregrinum appellaverat, ita publice in foro apud Judices in tanta auditorum corona reſponderet: (*a*) *vehementer lætor*, *eum eſſe me*, *in quem tu*, *cum cuperes*, *nullam contumeliam jacere potueris*, *quæ non ad maximam partem civium conveniret*. Cum itaque & antiquitate familiæ, & regia origine, & illuſtri majorum ſerie floruerit domi ſuæ Cicero, quæ tria non nobilitatem tantummodo arguunt, ſed ſplendidiſſimam nobilitatem, eum puto *inter Arpinates nobilem fuiſſe*, & *domi nobilem* poſſe appellari; neque id debere de illo dici, quod de alio Valerius Maximus: (*b*) *Marcus Porcius Cato*, *qui nomen ſuum* Tuſculi ignobile *Romæ nobiliſſimum reddidit*. At inquiunt rurſus: ipſe Cicero valde demiſſe de majoribus ſuis loquitur, & generis humilitatem palam fatetur. Hoc debuit orator callidus, ut populi beneficia augeret, hoc etiam aliquando

(a) *pro Sul. c. 23.* (b) *l. 3. c. 4.*

do voluit homo ſatis tumidus, ut major hinc laus virtuti ſuæ exiſteret. Itaque non illis major fides habenda eſt, quæ orator orationibus ſuis artificioſe permiſcuit, quam illis, quæ philoſophus in aliis operibus multo ſcripta ſimplicius reliquit. Quamquam quæ etiam ex oratoriis operibus colligimus, nihil aliud evincunt, quam eum hominem novum Romæ, primumque ſuorum populi Romani magiſtratus, honoreſque conſequutum fuiſſe.

CAPUT IX.

Quæ ſplendidiſſima nobilitas? Antiquitas originis. Splendor originis a Diis, a regibus, a viris magnæ virtutis. Continua clarorum majorum ſeries.

NOn æque illuſtris omnium nobilitas apud veteres habebatur, quemadmodum ne noſtris quidem temporibus, ſed aliam alia illuſtriorem, ſplendidiorem, & nobiliorem, ut ita dicam, fuiſſe, ſatis id probat, quod & inter reges certamen fuiſſe *de nobilitate generis*, narrat Tranquillus (*a*). Hinc Cicero Sulpicii (*b*),

(a) *Caio.c.22.* (b) *pro Muren.c.6.*

Digitized by Google

ac L. Philippi (*a*), necnon Lepidi (*b*) nobilitatem vocat *ſummam*, C. Cæſaris (*c*) *excellentem*, quo ſignificari arbitror, eos hac laude aliis nobilibus præſtitiſſe. Sed & ignobilium alii aliis ignobiliores: *C. Terentius Varro loco non humili ſolum ſed etiam ſordido ortus* (*d*). Verum ad ſplendorem hunc majoris nobilitatis primum plurimum contulit *antiquitas originis*. Propterea Perſius de eo, qui nobilitate ob antiquam generis originem gloriabatur: (*e*)

— An deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmate quod Tuſco ramum milleſime ducis,

ſcilicet, milleſimus es a primo generis auctore. Videmus propterea hujus antiquitatis mentionem ſæpe fieri ſimul cum nobilitate, ad hanc ſcilicet luculentiorem declarandam. *Cum Ex familia veteri, & illuſtri conſul deſignatus* (*f*): Vetus nobilitas, *majorum facta fortia* (*g*): *hominem veteris proſapiæ, & multarum imaginum* (*h*). Svetonius (*i*): *haud dubie nobiliſſimus, magnaque, & vetere proſapia*. Sed præterea antiquitas ipſa

(a) *pro Planc. c.57.* (b) *Philip.13.c.8.*
(c) *in Vatin. c.15.* (d) *Liv. l.22. c.15.* (e) *Sat.3.*
(f) *Cic. pro Mur. c.17.* (g) *Salluſt. Jugurt.*
(h) *Salluſt. ibid.* (i) *Galb. c.2.*

ipſa ſumitur pro nobilitate. Salluſtius: (*a*) *præter* vetuſtatem familiæ, *alia omnia abunde Mario*. De eodem Mario Valerius maximus: (*b*) *novitatis ſuæ*, *conſcientia* vetuſtati *non ſane propitius*. Cicero: (*c*) *primus* in veterem familiam *conſulatum attuliſſet*. Huc ſpectat illud *longo ſanguine* cenſeri (*d*), quod interpretantur multos habere nobilitatis gradus, quod a Tullio (*e*), & Seneca (*f*) imagines vocantur *fumoſæ*, quod dici credo, non ſolum quia in atrio ſervatæ, ubi focus, ſed etiam quia fuliginem quandam ob diuturnitatem temporis contraxerant: huc etiam ſpectat, quod poeta *veteres ceras*, *quod medios* dicit *Æmilianos*, (*g*) vetuſtate ſcilicet dimidiatos, & alia hujuſmodi. Sed præter vetuſtatem *ſplendor* etiam *originis* non parum auxit nobilitatem, quæ illuſtrior fuit, quo ejus auctor fuerat illuſtrior. Propterea ut patriciorum detraheret nobilitati ille apud Hiſtoricum, (*h*) nihilo majorem dignitatem eorum generi eſſe, ait, quam quod ab ingenuis proficiſcuntur: *En unquam fando audiſtis, patricios pri-*

mo

(a) *Jugurt.* (b) *l.2.c.1.* (c) *pro Mur.c.86.*
(d) *Juven. ſat.8.* (e) *in Piſ. c.1.*
(f) *Epiſt.44.* (g) *Juven. ſat.8.*
(h) *Livius. l.10. c.8.*

mo eſſe factos non de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere poſſent, ideſt nihil ultra, quam ingenuos ? Singillatim vero Claudiis exprobrat *Sabinum advenam principem nobilitatis veſtræ* (*a*). Ita etiam Ajax Ulyſſis genus contemnit, quod a Siſypho infami latrone ortum ducat (*b*), & Satyrographus hinc univerſe omnium Romanorum nobilitatem deprimit, quamvis antiquiſſimam. (*c*)

Et tamen ut longe repetas , longeque revolvas

Nomen, ab infami gentem deducis aſylo .

Attamen hoc more, ac jure ſuo a poeta dictum puto . Etenim patricii omnes majorum ſaltem gentium, utpote ab ingenuis parentibus exorti, præterea Sabini,qui Romulo, Albani, qui Tullo, Latini, qui Anco regnante ſub urbis exordium Romam migrarunt, ab aſylo gentem minime deducebant . Contra vero magnus honor apud Græcos fuit Heraclidis , Æacidis , Pelopidis , Ædontidis ob Herculem , Æacum , ſimileſque eorum progenitores. Sunt autem huic originis ſplendori gradus ſui. Primum enim ſplendidiſſima illa origo, quæ a *Diis*, un-

(a) *Ibidem*. (b) *Ovid. Metam. l.* 13.
(c) *Juven. ſat.* 8.

unde Heroas ſuos progenitos omnes poetæ finxere. Quin nemo non fuit, qui vulgi errore ad hanc gloriam non uteretur, cum poſſet. Hos irridens Seneca: (*a*) *non eſt*, ait, *quod te iſti decipiant, qui cum majores ſuos recenſent, ubicumque deficit nomen illuſtre, illico Deum fingunt*. Proximus originis ſplendor fuit a *Regibus*. Ex utroque amitam Juliam commendat Cæſar, (*b*) ut paternum genus *a Diis*, maternum a *regibus* fuiſſe glorietur: *Amitæ meæ Juliæ maternum genus ab regibus ortum paternum cum Diis immortalibus conjunctum eſt. Nam ab Anco Marcio ſunt Marcii Reges, quo nomine fuit mater, a Venere Julii, cujus gentis familia eſt noſtra*. Hanc ſplendidiſſimam originem Vellejus putavit, cum Lycurgum, & Caranum vocat *generis regii* (*c*), ſed præcipue cum ſtirpem *regiam* opponit *ultimæ*, tanquam illa eſſet inter humanas prima. Ita enim de Pſeudophilippo: (*d*) *Philippum ſe, regiæque ſtirpis ferebat, cum eſſet* ultimæ. Tertio ſplendida putabatur illa origo, quæ a *viro* erat *magnæ virtutis*. Quare licet gens Junia a Trojanis profecta eſſet, & inter patricias numeraretur ante L.Brutum, hunc ta-

(a) *Ben.l.3.c.28.* (b) *Svet.Cæſ.c.6.* (c) *l.1.* (d) *l.c.*

tamen tanquam generis auctorem oſtendit ob ejus præclara in patriam merita, ideoque Tullius (*a*): *L. Brutus patriam liberavit præclarus auctor nobilitatis tuæ*. Alibi etiam: (*b*) *Quis putet celeritatem ingenii L. Bruto illi nobilitatis veſtræ principi defuiſſe*. Apud Romanos propterea illuſtrior nobilitas, nam de omni nobilitate infra negabo, ortum ſumebat ab iis, qui magiſtratum curulem cæpiſſent, quique propterea maxima virtute viri fuiſſe videbantur. Tandem præter vetuſtatem, & ſplendorem originis ad luculentam nobilitatem debuit accedere *ſeries illuſtrium majorum*, continuatique familiæ honores. Nulla non floruit memoratarum laudum apud Romanos Lamiarum familia, cum poetæ teſtimonio (*c*) a Lamo eſſet, qui vetuſtus, qui rex Formiarum, & cujus poſteri omnes in publicis faſtis, & annalibus celebres.

Æli vetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos;
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur

Prin-

(a) *Tuſc.4.c.2.* (b) *Brut.53.* (c) *Horat.l.3.od.17.*

Princeps, & innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim
Late tyrannus,

ut nemini mirum ſit, tanti æſtimatam fuiſſe eorum nobilitatem, ut *Lamiæ* alteri poetæ pro quocunque maxima nobilitate viro, & matrona uſurpentur.

Quædam de numero Lamiarum, *& nominis alti* (a):

— *hoc nocuit* Lamiarum *cæde madenti*. (b)

Ex hac continenti illuſtrium majorum ſerie extollit Xenophon Ageſilai nobilitatem, cujus majores reges fuere omnes (c). Athalaricus etiam Gothorum rex hac regum ſerie ſe propagatum gloriatur, cum eum commendat, qui proſapiæ ſuæ genealogiam conſcripſerat: (d) *tetendit ſe etiam in antiquam proſapiam noſtram lectione diſcens, quod vix majorum notitia cana retinebat. Iſte reges Gothorum longa oblivione celatos latibulo vetuſtatis eduxit. Iſte Amalos cum generis ſui claritate reſtituit, evidenter oſtendens in decimam ſeptimam progeniem ſtirpem nos habere regalem*. Audi etiam, quomodo apud eundem

(a) *Juven. ſat. 6.* (b) *id. ſat. 4.*
(c) *Orat. de Ageſ.* (d) *Caſſiod. variar. l. 9. epiſt. 25.*

dem Caſſiodorum Deciorum nobilitas commendetur: (*a*) *maxime Serenitatis noſtræ luminibus Deciorum ſanguis irradiat, qui tot annis continuis ſimul ſplendet claritate virtutis, & quamvis rara ſit gloria, non agnoſcitur in tam longo ſtemmate variata. Sæculis ſuis producit nobilis vena primarios, neſcit inde aliquid naſci mediocre: tot probati, quot geniti, & quod difficile provenit, electa frequentia.* Sed felicioribus ſæculis notata eſt etiam Paterculo Ceciliæ familiæ claritudo, (*b*) *quippe intra viginti duos annos illius temporis conſules fuere Metelli, aut cenſores, aut triumpharunt amplius duodecim, ut appareat*, ait Hiſtoricus, *quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc ſeneſcere, nunc interire.* Quemadmodum autem florere dicuntur gentes, ac familiæ, cum magnum virorum proventum ferunt, ita ſeneſcere videntur, cum claris viris per longum tempus deſtituuntur. Salluſtius: (*c*) *Sulla gentis patriciæ nobilis fuit familia prope jam extincta majorum ignavia.* Idem teſtatur Vellejus: (*d*) *hic* (Sulla) *natus familia nobili ſextus a Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos erat duces cum familiæ ejus cla-*

(a) *l* 3. *epiſt.*6. (b) *l.*2. (c) *Jugurt.* (d) *l.*2.

Digitized by Google

claritudo intermiſſa eſset, diu ita ſe geſſit, ut nullam petendi conſulatus cogitationem habere videretur. Cicero etiam Sulpicii nobilitati minus defert, quod honoribus aliquando caruerit: (*a*) *tua vero nobilitas, Servi Sulpicii, tametſi ſumma eſt, tamen hominibus litteratis, & hiſtoricis eſt notior, populo vero & ſuffragatoribus obſcurior. Pater enim fuit equeſtri loco, avus nulla illuſtri laude celebratus. Itaque non ex ſermone hominum recenti, ſed ex annalium vetuſtate eruenda eſt memoria nobilitatis tuæ*. Non ideo tamen verum puto, quod Streinnius affirmat, (*b*) patricias familias, poſtquam diu nullis magnis viris floruiſſent, plebejis accenſitas fuiſſe. Hoc enim, quod unus ille, ut puto, aſſeruit, falſum declarat locus Salluſtii citatus, qui Sullarum familiam quamvis prope extinctam majorum ignavia, tamen adhuc patriciam dicit. Neque nobilitatem, ut ut obſcuraretur, amiſiſſe putabantur, cum eandem familiam Sullarum nobilem, & idem Salluſtius, & Paterculus vocent locis citatis. Verum eſt nihilominus, tam difficile poſteris fuiſſe jacentem hanc nobilitatem excitare

---

(a) *pro Mur. c. 16.*
(b) *de gent. & fam. Rom. ad Marcell.*

re iterum, ut æque illis ac ignobilibus videretur intercluſus ad honores aditus. Quare Tullius: (*a*) *Ejuſdem animi, atque ingenii eſt poſteris ſuis, quod Pompejus fecit, amplitudinem nominis, quam non acceperit tradere, & ut Scaurus memoriam prope intermortuam generis ſui virtute renovare*: Qua ratione adductus non dubitat Servium Sulpicium patricium, & antiquæ nobilitatis virum novorum loco habere: (*b*) *quare ego te ſemper in noſtrorum numerum* (hominum novorum) *aggregare ſoleo, quod virtute, induſtriaque perfeciſti, ut cum equitis Romani eſſes filius, ſumma tamen amplitudine dignus putarere*. Hoc idem eſſe in cauſa, Aſconius affirmat (*c*), cur Tullius Scaurum quoque hominem novum appellet, quamvis nobilem, & patricium; nec opus eſt, ultra ſe torqueat Sigonius (*d*), ut hinc inferat patriciorum aliquos non fuiſſe nobiles, quod infra confutabimus.

C A-

(a) *pro Mur. c. 16.* (b) *l. c.*
(c) *in orat. pro Scaur.* (d) *Emend. l. 2.*

CAPUT X.

Nobilitas a patre primum ; ſplendidior tamen ab utroque parente. Nulla notbis, & ſpuriis.

HÆc, quanta quanta erat nobilitas, tota a paterno genere proficiſcebatur, neque maternum genus aliquid faciebat, ut nobilis poſſet aliquis, ac deberet appellari. *Nempe patrem ſequuntur liberi*, ait ille (*a*). Ideo Vellejus: (*b*) quamquam dicit, Sejanum *materno genere clariſſimas, vetereſque & inſignes honoribus complexum familias*; attamen, quod patre, qui tantum princeps equeſtris ordinis fuerat, natus, novum fatetur, excuſatque, antiquo Senatus, & populi Romani more Cæſarem, qui illum in tam altum faſtigium provexerat. Non parum tamen ſplendoris acceſſiſſe, vel a ſola matris nobilitate illinc patet, quod Ancus Marcius Livio dicitur (*c*) nobilis *una imagine Numæ*, qui Numam materno tantum genere ex Pomponia ejus filia natus attingebat. Poeta

H quo-

(a) *Liv. l. 4. c. 4.* (b) *l. 2.* (c) *l. 1. c. 34.*

quoque, quamvis quæ poetarum ſunt adulationem plerumque ſapere videantur: (*a*)

— *Quicquid patrio ceſſatum eſt ſanguine mater*
Reddidit, obſcurumque latus clareſcere vidit
Connubio gaviſa domus.

Quamvis autem matris nobilitate filii nobilitati nunquam ſint, pulcrum tamen ſemper fuit, quando alterum deeſt, poſſe alicui dici: (*b*)

Stemmate materno felix, virtute paterna.

At quæ nullam attulit nobilitatem, ſi nobilis, multum, quæ a patre habebatur, nobilitatem imminuit, ſi ignobilis. Hinc Horatius eos, qui curioſius in genus aliorum inquirunt, quærere ait, (*c*)

Quo patre ſit natus, num ignota *matre inhoneſtus.*

Cicero propterea Piſoni e Calpurnia patricia gente homini matrem præconis Placentini filiam objicere nunquam deſinit: (*d*) *O familiæ non dicam Calpurniæ, ſed* Calventiæ, *neque bujus urbis, ſed* Placentini municipii, *neque paterni generis, ſed* braccatæ cognationis *dedecus*. Mox: (*e*) *o paterni generis* *obli-*

(a) *Stat. l.3. ſyl. 3.* (b) *Id. l.4. ſyl.4.*
(c) *l.1. Sat.6.* (d) *in Piſ.c.53.* (e) *c. 62.*

oblite, materni *vix memor*, ac paulo poſt *inferius etiam*, *quam ut* Mediolanenſi præcone avo tuo *dignum eſſe videatur*. Quin etiam Piſonem ipſum *Inſubrem* (*a*) contemptim vocat, & nova illa nomina *Semiplacentini Calventii* (*b*), ac ſales illos de *calicibus Placentinis*, ac de *gallicinio* (*c*) in ipſum fellis plenus ingerit. Idem Cicero etiam Torquato, par pari relaturus, quod ſe peregrinum appellaſſet, qualis certe ipſe erat ex patre, non dubitat objicere peregrinam matrem: (*d*) *Eſt enim ipſe a* materno genere *municipalis*, *honeſtiſſimi*, *ac nobiliſſimi generis*, *ſed tamen Aſculani*. Tanaquil quoque vel tum ab urbis exordio Anci Marcii genus contemnebat, quod *Sabina matre* ortus (*e*). Converſo vero civitatis ſtatu Cajus *Agrippæ ſe nepotem neque credi*, *neque dici ob ignobilitatem ejus volebat*, idemque *Liviam Auguſtam proaviam ſuam ignobilitatis arguere auſus eſt*, *quaſi avo decurione Fundano ortam* (*f*). Contra vero inclaruit multum nobilitas, ſi maternæ etiam familiæ ſplendor accederet. Utrumque clarum ex Ta-

H 2 cito

(a) *c.* 34. (b) *c.* 14. (c) *c.* 67.
(d) *pro Sul.c.* 25. (e) *Liv.l.*1.*c.*34.
(f) *Svet.Caio.c.*23.

cito (*a*): *Germanico alienatio patrui amorem apud cæteros auxerat: & quia claritudine materni generis anteibat, avum M. Antonium, avunculum Auguſtum ferens. Contra Druſo proavus eques Romanus Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur*. Sed alterum patet etiam ex Juvenale, qui Rubellium Plautum reprehendit (*b*) *materno Druſorum ſtemmate tumentem*: ex Tullio, qui Lateranenſis genus extollens (*c*), *eſt nomen tuum*, *ait*, *utraque familia conſulare*: iterum ex Tacito (*d*): *Piſo M. Craſſo, & Scribonia genitus, nobilis utrinque*. Sic Cæſar in Juliæ laudem (*e*): *amitæ meæ Juliæ maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Diis immortalibus conjunctum eſt*. Svetonius pariter de Galba hæc refert: (*f*) *imperator vero etiam ſtemma in atrio propoſuerit, quo paternam originem ad Jovem, maternam ad Paſiphaen Minois uxorem referret*. Hinc profecta illa certamina apud Romanos, cum ageretur de promiſcuis Patrum, ac plebis connubiis, quibus patres *contaminari ſanguinem ſuum, confundique jura gentium reban-*

(a) *Ann.l.2.c.43.* (b) *Sat.8.*
(c) *pro Planc.c.17.* (d) *Hiſt.l.1.c.14.*
(e) *Svet.Cæſar.c.6.* (f) *Galb.c.2.*

Digitized by Google

bantur (*a*). Turpe enim videbatur, ſi quis *dimidius patrum eſſet, dimidius plebis, ne ſecum quidem ipſe concors* (*b*). Graviter igitur queritur Canulejus, (*c*) quod per connubia plebis *pollui nobilitatem iſtam ſuam* patres exiſtimarent. Cæterum non apud Romanos ſolum tanta erat materni generis æſtimatio, verum & apud Græcos, quibus *μιξοβάρβαροι* dicti ii, qui altero tantummodo Græco parente nati eſſent. Hujuſmodi autem homines e diverſæ gentis, ſortiſve parentibus *hybridæ* a Romanis vocabantur, ſeu quia *Umbri* antiquis erant ſpurii, unde *ibridæ* ſcribunt aliqui, ſeu appellatione translata, ut Plinio placet, ab animalibus ſemiferis, hoc eſt altero fero, altero domeſtico natis. Ita ille: (*d*) *in nullo genere æque facilis*(quam in ſuillo) *mixtura cum fero, qualiter natos antiqui* hybridas *vocabant, ſeu ſemiferos: ad homines quoque, ut in Cajum Antonium Ciceronis in conſulatu collegam appellatione translata*. Hybridam ideo vocat Flaccus Perſium illum, qui matre Romana, patre Græco natus erat. (*e*)

Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus.

(a) *Liv.l.4.c.1.* (b) *id.ibid.* (c) *Liv.l.4.c.4.*
(d) *l.8.c.53.* (e) *l.1.ſat.7.*

Digitized by Google

Ab utroque parente igitur vera nobilitas, per legitimam tamen ab ipſis originem, ut Ariſtoteles docet (*a*). Neque enim unquam ſeu patris, ſeu matris nobilitas aliquo fuit pretio, ni ſimul legitimis nuptiis ſociati eſſent. Fateor, ſi quis incerto altero parente natus fuerat, huic aliquid infamiæ detractum ex alterius nobilitate. Virgilius: (*b*)

——— Antiphatem
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti.

& de Drance illo: (*c*)

—— genus huic materna ſuperbum
Nobilitas dabat, incerto de patre ferebat.

Attamen hujuſmodi hominibus non ſua labes, ita ſemper inhærere communi vulgi opinione viſa eſt, ut nec patris, nec matris nobilitate abſtergi ſatis putaretur, tantum abeſt, ut illi tanquam aviti ſplendoris participes genus jactare unquam poſſent. Servorum numero habitos, qui ex militibus Romanis, & ex mulieribus Hiſpanis, cum quibus connubium non fuerat, natos ſe memorabant, conſtat ex Livio (*d*), qui prop-

(a) *Rhet. l. 1. c. 15.* (b) *Æneid. l. 9.*
(c) *Æneid. l. 12.* (d) *l. 43. c. 3.*

pterea decreviſſe Senatum, refert, uti nomina ſua apud L. Canulejum profiterentur, eorumque ſi quos manumiſiſſet, ii Cartejam ad Oceanum deducerentur. Hinc Martialis (*a*) Quirinalem equitem Romanum, quod filios ex ancilla ſuſceperat, ita irridet;

Domumque & agros implet equitibus vernis.
Pater familiæ verus eſt Quirinalis.

Hoc natalium dedecus exprobrat Pyrrho Agamemnon: (*b*)

Ex virginis concepte furtivo ſtupro.

Eamdem generis infamiam objectam Timotheo ſcimus, qui, ut eam eluderet, Threſſam matrem (hæc erat nobile ſcortum, quæ poſtea modeſtiæ exemplar evaſit) exprobrantibus, at per eam, inquiebat, (*c*) *ſum Cononis Filius*. Leotychidem fratris filium, ut ipſe moriens confeſſus fuerat, in regni contentione ſuperavit Ageſilaus (*d*), quod antea Agis dubitaverat ſuus ne eſſet, nimirum ob ſuſpectum cum Alcibiade Timeæ uxoris adulterium. Sed Athenienſes ne in communi quidem gymnaſio exerceri voluere turpibus natalibus homines, quibus

(a) *l. 1. epig. 80.* (b) *Sen. Troad. a. 2.*
(c) *Athen. l. 15.* (d) *Corn. Nep. Ageſil.*

Cynoſargen alterum gymnaſium, quo illi convenirent, aperuerant. Notam hanc tamen ut elueret Themiſtocles (*a*) ex Abrotano Threicia Neocli filius, huc alliciens ingenuos, & legitime procreatos adoleſcentes, effecit, ut qui non metuerant nothis admiſceri in eorum gymnaſio, eóſdem non dubitarent poſtea in ſuum conventum admittere. Apud Afros etiam maxima labes ex concubina ortis. Jugurtam Maſiniſſa, quod ortus ex concubina erat, privatum reliquerat, ejuſque ignobilitatem, quia materno genere impar erat, Hiempſal deſpiciebat (*b*). Quin hæc ad poſteros etiam derivabatur: (*c*) *Dabar*, inquit Hiſtoricus, *filius ex gente Maſiniſſæ, cæterum materno genere impar, nam pater ejus ex concubina ortus erat*. Hujuſmodi tamen notæ aliquando, poſtquam ſcilicet litteræ omnes, omniſque elegantia totius Europæ finibus ob irrumpentes barbaros exturbata fuerat, adeo ſæcula illa undequaque miſerrima non puduit; ut, cum primum cognomina nominibus propriis addi iterum cæpiſſent, hinc nonnulli *Baſtardi* cognominati in antiquis mo-

(a) *Plutarch. Themiſt.*
(b) *Salluſt. Jug.* (c) *ibid.*

monumentis occurrant (*a*). Quoniam præterea firma paucis cognomina erant, cum multi de patris nomine cognomentum ſibi adſciſcerent; ita aliquos, quod ignoto patre orti eſſent, antiquis chartis ſubſcriptos legit vir immortalitate digniſſimus Joannes Mabillonius: (*b*) *Herluinus filius matris ſuæ: Petrus filius matris ſuæ*. Hos autem & matrem ignoraſſe, ut expoſiti ſolent, probabile arbitror, ſi quidem matrem compellaſſent, ſi potuiſſent, quemadmodum apud eumdem Mabillonium ille *Paganus filius Mariæ* (*c*). Sed hæc ſuorum obſcuritate temporum tegi ſinamus.

CAPUT XI.

Nemo Patriciorum ignobilis. Princeps ignobilis poteſt nobilitare.

EX his, quæ hactenus dicta ſunt, ſatis apparet, quinam generatim fuerint nobiles apud priſcos Romanos; ſed peculiarius aliqua reſtant dicenda de hoc cæterorum domino populo, deque tam illuſtri omnibus ſæculis gente. Cum igi-

(a) *Vid. mabill. de re diplom. l. 2. c. 7.* (b) *ibid.*
(c) *ibid.*

igitur hoc diſcrimen fuerit civium Romanorum ut alii patricii fuerint, alii plebeji, quæritur, cujus generis fuerint nobiles. Advertendum autem eſt primum, plebejos bifariam dici, modo prout opponuntur patriciis, modo pro ut opponuntur Senatui, & equitibus. Prout plebeji patriciis opponuntur, ii omnes ſunt, qui a patribus, ſive majorum, ſive minorum gentium originem minime ducebant, qui enim ducerent, patricii vocabantur, quæ diviſio optime dicitur Roſino (*a*) *diviſio naturæ*. Prout vero plebeji opponuntur Senatui, & equitibus, ii omnes ſunt, qui in ſenatum non aſſumpti, neque inter equites cenſi, & diviſio hæc *juris* dicitur (*b*). Univerſus enim populus Romanus in tres ordines diſcretus erat, *ſenatorium*, *equeſtrem*, *plebejum*. Hoc duplex naturæ, ſeu generis, & juris, ſeu ordinis diſcrimen fortaſſis innuit Tullius cum ait: (*c*) *omnes boni omnium* generum, atque ordinum *ſuam ſalutem cum mea conjungunt*, itemque alibi: (*d*) *ea denique* generum ordinumque *omnium*. Sed omnia notiora ſunt, quam ut his immo-

(a) *Antiq. Rom. l. 1. c. 18.* (b) *Roſ. l. c.*
(c) *pro Sul. c. 29.* (d) *in Piſ. c. 41.*

morari ultra debeam. Cum autem quærimus, utrum plebejorum aliqui nobiles fuerint apud Romanos, non ſumendi plebeji ſunt, prout Senatui opponuntur. Cum enim, & in ampliſſimum ordinem utriuſque generis homines aſſumpti fuerint, & in alterum equeſtrem, in tertio etiam, qui plebejus vocabatur, & patricii, & plebeji genere, & nobiles, & ignobiles hærebant. Hic propterea extremus ordo bifariam rurſus aliquibus dividebatur, *in populum*, & *tribus*. Populi quidem eſt & alia acceptio, ut ſenatui opponatur comprehendatque omnes *tum plebejos tum equites*, hìc vero *populus* primores plebis complectitur, *tribus* viliſſimam turbam.

Dat populus, *dat gratus* eques, *dat thura* ſenatus,
Et ditant Latias tertia dona tribus. (*a*)

Jam vero illorum, qui plebeji genere erant, ulline nobiles? Planius eſt, quam ut probatione indigeat. Quinam vero, mox dicam. Interim quærere libet, utrum & patriciorum aliqui ignobiles: Viſum hoc Lipſio (*b*), quod tamen probari mihi non poteſt. Primum enim hoc certum puto, antequam ple-

(*a*) *Martial.l.8. epig.15.* (b) *elect.l.1.c.29.*

plebejis via eſſet ad nobilitatem, nobilitatem ipſam ita fuiſſe patriciorum, ut nobilis non aliunde aliquis eſſet, niſi qui patricius, ideoque patricium neminem fuiſſe, qui ſimul non eſſet & nobilis. Sub initium enim libertatis cum duæ tantum familiæ honores reipublicæ delibaſſent, certe Vitellii, & Aquilii *nobiliſſimi* juvenes (*a*) dici non poterant, niſi quia patricii, pariterque hac ſola de cauſa C. Mucius *adoleſcens nobilis* (*b*). Sed plebejus homo aperte affirmat, nobilitatem eorum omnium eſſe, qui patricii ſint, hoc uno nomine, quia patricii, nulla habita alia generis, aut ſanguinis ratione: (*c*) *hoc* (ſermo eſt de promiſcuis utriuſque ordinis connubiis) *ſi polluit nobilitatem iſtam veſtram, quam plerique* non genere, nec ſanguine, ſed per cooptationem in patres *habetis, aut a regibus lecti, aut poſt reges exactos juſſu populi*. Cur autem poſtquam plebejis communicata nobilitas, patricii ſuum amitterent? Cum plebs alterum conſulem ex ſuis fieri contenderet, non ſe patriciis nobilitatem adimere, ſed eam participare velle dicebat: (*d*) *quippe ex*

(a) *Liv. l.1.c.5.* (b) *id. l.2.c.12.*
(c) *id. l.4.c.4.* (d) *Liv.l.6.c.37.*

ex illa die in plebem ventura omnia, quibus patricii excellant; imperium, atque honorem, gloriam belli, genus, nobilitatem, *magna ipſis fruenda majora poſteris relinquenda*. At poterant etiam patricii imagines non habere. Verum vel ad nobilitatem nunquam, vel ſemper illis ſuffecit ejus oſtentare imaginem, eumque generis ſui auctorem prodere, qui inter patres virtute ſua vel a Romulo, vel a Tarquinio, vel ab alio quopiam, qui patrum numerum auxit, allectus fuerat. Verum quid opus conjecturis? Etiam cum aliqui plebejorum nobiles eſſent, qui ſcilicet tribunatum militum conſulari poteſtate erant conſequuti, Livius *nobilitatem* pro univerſo patriciorum corpore uſurpat. Certamen erat de altero conſule ex plebe creando, ubi ait Hiſtoricus: (*a*) *comitia conſulum adverſa* nobilitate *habita*, deinde paulo poſt: *Conceſſumque ab* nobilitate *plebi de conſule plebejo: a plebe* nobilitati *de prætore uno, qui jus in urbe diceret, ex patribus creando*. Præterea alibi: (*b*) *non patientibus tacitum tribunis, quod pro conſule uno plebeio tres patricios magiſtratus curulibus ſellis prætextatos tanquam conſules ſedentes*

(a) *l.6.c.42.* (b) *l.7.c.1.*

tes nobilitas *ſibi ſumpſiſſet*. Sed quo tempore patricii ſplendidiores habiti non ſunt plebejis quantumvis nobilibus? Hos etiam illi contempſere, quantum conjicio, & certamen matronarum in ſacello Pudicitiæ patriciæ (*a*) ſatis fortaſſe hoc probat, cum Virginiam Auli filiam patriciam nuptam Volumnio conſuli matronæ patriciæ, quod e patribus enupſiſſet, ſacris arcuerunt. Sed dum timide videtur Cicero Sulpicio exprobare, (*b*) eum ſibi hoc ſumere, ut, niſi quæ patriciæ ſint, bono eſſe genere familiam nullam credat, puto convicii loco, & in Sulpicium, & in cæteros patricios voluiſſe illum ingerere. Hoc enim ægre tuliſſe plebejos nobiles, quod patricii ſuam pluris, quam plebejorum facerent nobilitatem, liquet ex alio Ciceronis loco, ubi Torquatum ita alloquitur: (*c*) *ſed tamen te a me pro magnis cauſis noſtræ neceſſitudinis monendum eſſe etiam atque etiam puto: non poſſunt omnes eſſe patricii, ſi verum quæris, ne curant, quidem, nec ſe æquales tui propter iſtam cauſam abs te anteiri putant*. Addo etiam, nihil fuiſſe plebejis nobilibus, cur inter

(a) *Liv.l.10. c.23.* (b) *pro Mur.c.15.*
(c) *pro Sul. c.23.*

inter patricios legerentur, niſi hinc illuſtrior eorum nobilitas fieri potuiſſet, quod certe non accidiſſet, niſi patricius ordo & nobilis univerſus, & ſplendidiori etiam fuiſſet nobilitate. Legimus autem apud Tacitum hæc: (*a*) *iiſdem diebus aſcivit Cæſar* (Claudius) *vetuſtiſſimum quemque ex ſenatu, aut quibus clari parentes fuerant in numerum patriciorum*. Neque enim credendum eſt illis collatam Patriciatus dignitatem, quæ multo eſt illis temporibus recentior. Ut enim hoc obiter dicam, quod & ſupra innui, inſtituere aliquando imperatores *Patricios* non ordine, non genere, ſed dignitate, ita velut patres principis appellatos. Siquis autem, ut contrarium evincat, objiciat, patricios etiam ſæpe tranſiiſſe ad plebem, ita factum non ibo inficias; attamen hoc aliis de cauſis accidiſſe, ajo, quas hic non refert memorare, non autem ideo, ut ſplendidiorem gradum hac tranſitione conſequerentur. Patet eo, quod familiæ origine plebejæ, modo nominis ſaltem ſimilitudine vulgo hoc poſſent probare, inter plebejas a patriciis tranſiiſſe, pleræque gloriabantur, non aliam ſane ob cauſam, quam

(a) *Ann. l.* 11. *c.* 25.

quam quod illi ſplendidior origo, ſplendidiorque patriciorum nobilitas. Cicero aperte id affirmat: (*a*) *falſa genera, & ad plebem tranſitiones, cum homines humiliores in alienum ejuſdem nominis infunderentur genus*. Sed propoſitum eo etiam firmo, quod ab auctoribus ſæpe, cum plebejorum nobilium ſit mentio, ea ſit cum aliqua diminutione. Apud Livium: (*b*) *minor C. Licinio Stoloni, illuſtri quidem viro tamen plebejo*. Cave autem, ne illuſtrem hic alio ſenſu accipias, quam pro nobili. Confertur enim Licinius cum Servio Sulpicio genere, non virtutibus, totaque hiſtoria illa ſororum Fabiarum de genere maritorum eſt. Vere autem fuit nobilis Stolo, quippe qui C illius Licinii Calvi omnium primi ex plebe tribuni militum conſulari poteſtate ex Lucio filios nepos erat. Sed ſi patriciorum aliqui non nobiles aliquando fuere, cum tamen iis ad nobilitatem per honores via interclusa non eſſet, nonnunquam apud auctores mentio incideret patricii alicujus *novi*. *Novus* enim, ut infra, vocabatur, qui primus nobilitatem ſibi pareret, ac ſuis. Verum quamquam *novos* eorum aliquos dictos

(a) *Brut.c.62.* (b) *l.6.c.34.*

ctos affirmet Sigonius (*a*), non tamen alios memorat, quam Scaurum, qui tantum abeſt, ut vere novus eſſet, ut *nobiliſſimus* dicatur Tullio, opponaturque Q. Pompejo vere homini novo: (*b*) *nec mihi unquam minus in Q. Pompeio novo homine, & fortiſſimo viro virtutis eſſe viſum eſt, quam in homine* nobiliſſimo *M. Æmilio*. Porro cum Tullius ait, (*c*) Scauro ad honores parandos *præſidium fortunæ defuiſſe*, quomodo hoc dicat, dubitat etiam Aſconius, (*d*) *cum Scaurus patricius fuerit, quæ generis claritas etiam inertes homines ad ſummos honores provexit*. Idem tamen quæſtionem ſolvit, ita loquutum Ciceronem affirmans, *quod tribus ſupra hunc Scaurum ætatibus jacuerat domus ejus fortuna*. Quemadmodum igitur, ut ſupra docuimus, *in ſuum* (novorum) *locum aggregare*, ait Tullius, (*e*) *Sulpicium*, ita & Scaurum aggregare poterat. Utrique enim quamvis nobili ob intermortuam familiæ gloriam æque, ac novis laborandum fuit ad parandos honores, quæ una eſt ratio, propter quam patricii aliquando novi videri potuerint. Sed tandem hoc addo,

(a) *Emend.l.2.* (b) *pro Mur.c.16.* (c) *pro Scaur.*
(d) *in orat.pro Scaur.* (e) *pro Mur. c.16.*

Digitized by Google

quoties patriciorum , plebejorumque mentio fit, nunquam in patriciis nobilitatis diſcrimen notari, ſecus vero in plebejis, quod ſane probat , eos omnes fuiſſe nobiles, horum quoſdam tantummodo . Livius: (*a*) *tribus patriciis petentibus P. Cornelio Merenda, L. Manlio Volſone, M. Æmilio Lepido , duobus nobilibus jam familiarum plebei C. Attilio Serrano , & Q. Ælio Pæto* . Citatus Aſconius : (*b*) *ſex competitores in conſulatus petitione Cicero habuit , duos patricios P. Sulpicium Galbam , L. Sergium Catilinam : quatuor plebejos , ex quibus duo nobiles , C. Antonium M. Antonii oratoris filium, L. Caſſium Longinnm*. Neque vero audiendi eſſent,qui dicerent,hoc ideo fieri , quia patricii amiſſa nobilitate plebejis annumerabantur, poſtquam diutius caruiſſet honoribus familia. Primum enim hoc ſupra rejecimus , deinde hoc non probaret eorum, qui vere patricii haberentur, ac dicerentur, aliquos fuiſſe ignobiles, imo contrarium hinc conficeretur , ſcilicet non potuiſſe patricios amittere nobilitatem , niſi ſimul & eſſe patricii deſiiſſent . Omnes ergo patricii nobiles ſemper fuere. At Ancus, qui patricio patre ortus, dicitur *nobilis una* *ima*-

(a) *l.22.c.35.* (b) *in or.cont.Comp.*

imagine Numæ (*a*). Illic vero quæritur nobilitas, quæ regno Romanorum dignos faceret, qualis ſuperbiſſimæ fæminæ patriciorum nobilitas viſa non fuit. Fortaſſe aliquibus majorem poſſent ſuſpicionem movere Macrobii verba, ex quibus colligi videtur diſcrimen fuiſſe inter patricios, eoſque propriis uſos inſignibus, quorum majores magiſtratum curulem geſſiſſent. Ita ille: (*b*) *Alii putant, eumdem Priſcum, cum is ſtatum civium ſolertia providi principis ordinaret, cultum quoque ingenuorum puerorum inter præcipua duxiſſe, inſtituiſſeque, ut patricii bulla aurea cum toga, cui purpura prætexitur, uterentur; duntaxat illi, quorum patres curulem geſſerant magiſtratum. Cæteris autem, ut prætexta tantum uterentur, indultum: ſed uſque ad eos, quorum parentes equo ſtipendia juſta meruiſſent*. Verum mihi crucem nunquam figet hoc Macrobii teſtimonium, cum hìc omnia oſcitanter aliunde congeſta inveniantur. Alibi oſtendam prætextam, & bullam plurimis aliis geſtata, præter patricios: hìc autem quæſo, quem patricii magiſtratum curulem gerere poterant ſub regibus? conſulatumne, prætu-

I 2 ram,

(a) *Liv.l* 1.*c*.34. (b) *Saturn.l*.1.*c*.6.

ram, ædilitatem? An aliquis ſella curuli ſedebat præter regem? Neſcio, an ulli hoc dici poſſit, cum Livius inter regia inſignia & ſellam curulem recenſeat, ubi illa omnia ab Etruſcis ſumpta, ſibi perſuaſum affirmat. (*a*) *Me haud pœnitet eorum ſententiæ eſſe, quibus & apparitores, & hoc genus ab Etruriæ finitimis, unde* ſella curulis, *unde toga prætexta ſumpta eſt, numerum quoque ipſum ſumptum placet*. Qui primi civium ſella curuli ſedere, hi regibus exactis conſules fuere, qui, eodem hiſtorico teſte, (*b*) *omnia jura, omnia inſignia regia primi tenuere*, ideoque prætura, ac ædilitate inſtitutis non patiebantur tacitum tribuni, ut idem ait (*c*), *tres patricios magiſtratus* curulibus ſellis *prætextatos* tanquam conſules *ſedentes*. Hinc apparet, quæ fides haberi Macrobio poſſit, cum a Tarquinio Priſco quinto Romanorum rege propriis inſignibus donatos aſſerit patricios, quorum patres *curulem geſſerant magiſtratum*. Porro cum planum factum ſit, patricios omnes nobiles fuiſſe, addo etiam, quod hinc ſatis conſtare puto, nobilitatem ſtatim eum conſequutum, qui e plebejis inter patricios lectus

(a) *l.1.c.8.* (b) *l.2.c.1.* (c) *l.7.c.1.*

ctus fuiſſet. Licet enim, qui civitate Romana donabantur, plebeji omnes eſſent, non pauci tamen fuere, qui inter patricios a regibus primum, deinde lege lata ad populum, tandem ab imperatoribus tranſducti ſunt. Quapropter non mirari non poſſum, quod ſint aliqui hac noſtra ætate, qui contendant, ſatis id non eſſe, ut dicatur aliquis nobilitatem adeptus, quod eum Princeps in numerum nobilium aggreget, & eſſe nobilem patentibus litteris, vel alia ſanciat ratione. Sicut enim veterum Romanorum exemplo nobilitari eos concedimus (quamquam ne hoc quidem concoquere aliqui ſciant) quibus Princeps ampliſſimos magiſtratus, & dignitates confert; ita eorum exemplo concedendum mihi videtur, illos quoque nobilitari, quos Princeps ex more, ac reipublicæ legibus nobiles vocat. Si enim hoc ſibi ſumpſerunt juris, quicumque Romæ imperarunt, ut quem vellent eſſe patricium, is patricius, ideoque nobilis continuo eſſet; cur nunc etiam Principes hoc ſibi non ſumant, ut continuo nobilis ſit, quem eſſe nobilem jubent? Dederunt hoc priſca ſæcula imperatoribus ſuis, ut natales poſſent reſtituere, quod ne ad jurisperitos abeamus, ſatis patet ex qua-

dam ad Trajanum pliniana epiſtola (*a*), ut nimirum libertis maculam ſervitutis perinde abſtergerent, ac ſi ingenui nati eſſent: hoc nos quoque Principibus damus, quin etiam nobilibus primi faſtigii quamplurimis, ut natales ſpuriis, & nothis reſtituant; id vero illis negabimus eſſe juris, ut ignoti quantumvis, & obſcuri hominis natales honeſtent, ac nobilitent? *Non genere, non ſanguine, ſed per cooptationem in patres*, ut ille ajebat (*b*), habebant nobilitatem Romanorum nonnulli, habeant eandem noſtris quoque temporibus illi, qui a Principibus in eum leguntur ordinem, qui nobilium eſt, ſive hi patricii, ſive Comites, ſive nobiles tantummodo, aut alio quovis nomine pro regionum, ac rerum publicarum diverſitate appellentur. Quicquid enim alii dicant, cum inſtituti mei non ſit pluribus hoc confirmare, Cæſaris primum ut Plinius ait (*c*), deinde omnium Principum eſſe puto, ut *nobiles & conſervent, & efficiant*.

C A-

(a) *l.10.ep.77.* (b) *Liv.l.4.c.4.* (c) *paneg c.69.*

CAPUT XII.

Plebeiis aliqua nobilitas ante magiſtratus curules. Novi qui?

PLebejorum nobilitatem extitiſſe a curulibus magiſtratibus, omnes affirmant, neque ipſe inficior. Animadverto tamen, antequam magiſtratus hujuſmodi communicarentur plebejis, ſuam fuiſſe & ipſis nobilitatem, quæ, licet non æque ſplendida, ac nobilitas erat patriciorum, quod ultro concedo, aliqua tamen fuit. Etenim ſi antequam plebejorum ullus curulem iniiſſet magiſtratum, *novi* aliqui ex illis dicti ſunt ſine curuli magiſtratu, neceſſe eſt & nobiles aliquos, eos ſaltem, qui ab illis *novis* fuere propagati, fuiſſe. *Novi* autem certe memorantur Livio verbis Appii Claudii patricii: (*a*) *facile homines* novos *auctoritate principum de ſententia deduci*. Neque aliud mihi videtur, quam nobilitatem ſonare, cum de quorumdam plebejorum, qui ullum nondum occeperant curulem magiſtratum, familia, ac

(a) *l.*4. *c.*48.

genere *nomen* dicitur, qua loquendi ratione alibi innuimus, nobilitatem ſignificari. Livius: (*a*) *is* (L. Icilius) *tum principio ſtatim anni velut penſum* nominis, familiæque *ſeditiones agrariis legibus promulgandis cieret*. Idem: (*b*) *tribunus plebis C. Trebonius, qui* nomini, ac familiæ *debitum præſtare videretur treboniæ legis patrocinium*. Scio equidem, non ſemper nobilitatem per *nomen* ſignificari; verum quoties familiæ, ac generi jungitur, ſub alia acceptione ſumendum mihi non videtur. Hac loquendi ratione utitur Cicero, cum de nobiliſſima Corneliorum familia mentionem facit: (*c*) *te nunc, P. Scipio, te inquam lectiſſimum, ornatiſſimumque adoleſcentem appello: abs te officium tuum debitum* generi, & nomini *requiro, & flagito:* pariter cum de Marcellorum, ac Marcellinorum: (*d*) *mirificus enim* generis, ac nominis *veſtri fuit erga me ſemper amor*: itemque cum de Brutorum: (*e*) *datum reipublicæ Brutorum* genus, & nomen: tandem cum de nova Catonis nobilitate: (*f*) *ipſe ſui* generis *initium*, ac nominis *ab ſe gigni ac propa-*

(a) *l.4.c.52.* (b) *l.5.c.11.* (c) *in Ver.l.4.c.79.*
(d) *Fam.l.15.epiſt.10.* (e) *Philip.4.c.7.*
(f) *in Ver.l.5 c.180.*

pagari vellet. Verum mihi dubium omne tollit, quod Livius Icilios, nondum certe ad curules magiſtratus admotos vocat *generoſos*, quod idem eſt ac nobiles: (*a*) *tres erant acerrimi viri*, generoſique etiam, *ut inter plebejos*. Neque enim hic *generoſus* poteſt *elato animo* ſignificare, frigeret enim oratio, ſi magno animo diceret, poſtquam acerrimos appellavit. Præterea quid referret illud *ut inter plebejos*, perinde ac inter plebejos, ac patricios, ne dum generis, ſed animorum etiam diſcrimen eſſet? Vidit Joannes Franciſcus Gronovius, non aliud poſſe ſignificari, cum Icilii dicuntur *generoſi*, quam eos fuiſſe nobiles, ideoque ita legendum putat Livii locum: (*b*) *acerrimi viri, generoſique jam, ut inter plebejos*, & conjecturam ſuam firmat alio Liviano loco, quem ſupra adduximus, *duobus nobilibus jam familiarum plebei*, eadem utrobique particula *jam* oſtendente, hos utpote plebejos, aliquando nobiles non fuiſſe, ſed tandem nobilitatem aſſequutos. Hæc Gronovii interpretatio omnibus certe non arridebit; mihi tamen ſatis eſt hujus viri judicio ſententiæ meæ calculum addidiſſe. Sed quî, dices, no-

(a) *l.4.c.55.* (b) *ad Liv. l.c.c.*

nobilitas ulla præterquam a curulibus magiſtratibus, cum verba Ciceronis evincant, nullius imaginis prodendæ jus alicui fuiſſe, præterquam ejus, qui curulem geſſerat magiſtratum? (a) *Ego me ob ædilitatem mihi delatam adeptum eſſe intelligo antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem*, jus imaginis *ad memoriam, poſteritatemque prodendæ*. Verum oſtendam inferius, & aliorum poſitas fuiſſe imagines; Cicero autem, cui ab ædilitate ejus ponendæ jus fuit, hoc memorat, cum aliud non poſſit. Nunquam tamen negarim, notiorem, clariorem, luculentiorem fuiſſe eorum nobilitatem, quæ ab iis cępit, qui curules geſſerant magiſtratus, & fortaſſe (ut me aliis conciliem, velim hoc addere) ab iis ſolum, vetere tamen republica tantummodo, poſt communicatos plebi omnes magiſtratus. Cæpit tamen aliquando & aliunde nobilitas, ac primum a tribunatu plebis. Si enim hoc quicquam refert, tribunorum poſitas fuiſſe imagines, probabile alibi faciam. Sed ad hoc affirmandum eo magis moveor, quod & qui Appio dicti ſunt novi, tribuni erant, ut legen-

(a) *in ver. l. 5. c. 36.*

gentibus totum Livii locum patet, & tribuni etiam, ac tribunorum ſanguis Trebonius, & Icilii. Contra tendet aliquis illo Livii teſtimonio: (*a*) *hoc tribuno comitia quæſtorum habente, petentibuſque inter aliquos plebejos filio Antiſtii tribunis plebis, & fratre alterius tribuni plebis Sexti Pompilii, nec poteſtas, nec ſuffragatio horum valuit, quin quorum patres avoſque conſules viderant, eos nobilitate præferrent*. Hinc enim videtur colligi, qui a tribunis eſſent, eos minime fuiſſe nobiles, cum illis alii prælati ſint ob nobilitatem. Melius tamen argui poteſt, quamquam & illis ſua erat nobilitas, ſplendidiorem tamen iis fuiſſe, quorum patres, & avi conſules fuerant, ideoque ex majori nobilitate, non ex abſoluta nobilitate hos illis prælatos. Quod etiam reſponderem, ſi quis objiceret, plebejos promiſcuum voluiſſe conſulatum, ut nobilitatem (*b*) adipiſcerentur, quod argumento eſſe poteſt, ad eam nullum alium aditum fuiſſe plebi. Luculentam enim illam conſulum nobilitatem, non abſolutam nobilitatem ſibi communicari plebs volebat. En Livius, qui appetentes *majoris honoris*, non abſolute *honoris* vo-

(a) *l.4.c.44.* (b) *Liv.l.6.c.37.*

vocat, qui ad conſulatum adſpirabant: (*a*) *principes plebis* (hi certe tribunicii, aliique ejuſdem ordinis) *jam diu nequicquàm imminentes ſpei majoris honoris*. Sed præter tribunatum plebis quæſtura fortaſſe nobilitatis initium fuit, ſaltem ante communicatos plebi majores magiſtratus, & ſub ipſius quæſturæ initium, cum nondum aucto magiſtratuum numero, ſplendidior ipſa propter novitatem ſuam habebatur. Creatis enim primum quæſtoribus plebejis: *pro ingenti*, ait Livius (*b*), *victoria id fuit plebi, quæſturamque jam non honoris ipſius fine æſtimabant, ſed patefactus ad conſulatum, ac triumphos locus novis hominibus videbatur*. Si autem hic quæſtores ipſi *novi* dicuntur, eorum poſteri neceſſario nobiles dicendi fuere. Tertio videri poſſunt ſuis nobilitatem plebeji paraſſe, quoties manu, aut conſilio optime de republica meriti fuiſſent. Video mentionem *nominis*, & *imaginis* cum ſermo eſt conſulibus de Scaptio illo homine de plebe magno natu, qui agrum de quo apud populum Romanum Ardeates, Aricinique contendebant, populi Romani eſſe affirmabat: (*c*) *Clarum hac fore imagine Scaptium no-*

(a) *l.4.c.25.* (b) *l.4.c.54.* (c) *l.3.c.72.*

nomen ? Licet vero ſine curulibus magiſtratibus plebejorum aliquos nobiles fuiſſe, aſſeram ; non illis tamen clariorem tribuo nobilitatem, quam quæ eos ſupra plebeculam, ac vulgus eveheret, ut inter *principes plebis, ac primores plebis*, quomodo ſæpe auctores loquuntur, numerari poſſent. Sane iſtiuſmodi hominum nobilitas patriciorum nobilitatem minime æquabat, ut clarum ex Livio, cum ait, (*a*) *primores plebis nobilium amici*, ubi primores plebis a nobilibus diſtinguuntur, quo nomine hìc ſignificantur patricii. Quin id quoque affirmo, poſtquam e plebe creari cæperunt curules magiſtratus, contemptui tanquam ignobiles illos omnes habitos, quorum majores ſella curuli nunquam ſediſſent. Sub imperatoribus vero tandem conſequendæ nobilitatis via alia recluſa eſt, ſi quis nempe procurator Cæſaris fuiſſet, quod muneris equitibus potiſſimum mandabatur, qui propterea hinc nobiles, niſi & aliunde eſſent. Tacitus (*b*): *utrumque avum procuratorem Cæſarum habuit*, *quæ* equeſtris nobilitas *eſt*. Sed de equeſtri nobilitate capite ſequenti videbimus, nunc qui *novi* dicerentur Romanis, vi-

(a) *l.4.c.60.* (b) *Agric.c.4.*

videamus. Qui primus in familiam magiſtratum attuliſſet, qui ipſi nobilitandæ ſatis eſſet, is non continuo nobilis, ſed *novus* dicebatur, qui vero ab eo propagabantur filii, ac nepotes, hi nobiles audiebant. Ita Cicero pater, ut ipſe ſe appellat, homo *novus*, Cicero filius *nobilis* fuit. Utrumque, quamquam apud omnes in confeſso eſt, firmo uno Livii loco: (*a*) *nec finem ante belli habituros, quam conſulem vere plebejum, ideſt hominem novum feciſſent. Nam plebejos nobiles iiſdem initiatos eſſe ſacris, & contemnere plebem, ex quo contemni deſierint a patribus, cæpiſſe*. Advertendum tamen, quod iis, quorum parentes primi magiſtratus geſserant, huicque nobilitatis initio proximi nimium erant, tam obſcura, utpote nimium recens, nobilitas erat, ut quamvis novi dici non poſsent, timide tamen nobiles dicerentur. Colligitur hoc ex Pediano, qui hujuſmodi homines a nobilibus diſtinguit: (*b*) *ſex competitores in conſulatus petitione Cicero habuit, duos patricios P. Sulpicium Galbam, L. Sergium Catilinam: quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, C. Antonium M. Antonii oratoris filium, L. Caſſium Longinum*, *duos*

(a) *l.22.c.34.* (b) *in orat contr.Compet.*

duos qui tantum non primi ex familiis ſuis magiſtratum adepti erant , Q. Cornificium , & C Licinium Sacerdotem . Eſt & alia *novi hominis* acceptio, ut putat Sigonius,cujus hæc ſunt (*a*): Novus homo *apud Livium dicitur & is , qui magiſtratum cæpit , quem non antea geſſit , & qui primus ex familia curulem magiſtratum cæpit*. Hoc ſecundum minime hìc impugno, ſupra enim oſtendi apud Livium *novos* dictos & eos qui magiſtratum etiam non curulem cępiſſent. Priori autem ſignificatione *novum* accepiſse Livium, Sigonius putat hoc ſingulari loco, quem ita legit, cum depravatum inveniſſet : (*b*) *nec cuiquam eorum pręter Terentium conſulem erat mandatus honos, quem non jam antea geſſiſset, præteritis aliquot fortibus , ac ſtrenuis viris , quia in tali tempore* nullus novis magiſtratus *videbatur mandandus*. Verum parum feliciter , ut alia multa , hunc locum emendaſſe Sigonium , arbitror, eo maxime, quod emendatio tota nititur hac nova *novi* hominis acceptione , quæ nemini ante ipſum cognita , quamque comminiſci opus non fuiſſet, ſi ita legiſſet ,ut poſtea Gronovius (*c*): *nulli novus magiſtratus videbatur mandandus*.

No-

(a) *ad Liv.l.22.c.35.* (b) *Liv.l.c.* (c) *ad Liv.l.c.*

Novus igitur dictus ille eſt tantummodo, qui primus e ſua familia magiſtratum cepiſset.

CAPUT XIII.

An equites Romani nobiles?

POſtquam vidimus, patricios omnes nobiles fuiſse, nobiles etiam nonnullos ex plebe, non eſset, cur quæreremus alia de equitibus, niſi huc nos aliquis vocaſſet. Diviſio enim equitum non naturæ eſt, ſed juris, ac ſicut in infimo civium ordine, hoc eſt plebejo, multi erant non nobiles dumtaxat, ſed patricii, ita etiam in ſecundo, ſeu equeſtri. Equites enim ex cenſu lecti, non ex genere, ideoque equitum patricii alii, alii plebeji, nobiles item alii, alii ignobiles. Hæc certa adeo ſunt, ut non mirari non poſſim, quod Tiraquello in mentem venerit id quærere, (*a*) utrum equites Romani nobiles fuerint, quodque id ipſum ſatis illi probabile fuerit viſum. Quid enim refert, quod Hirtius dicat: *cecidere eo prælio*, ſplendidi & illuſtres

(a) c.37.n.164.

ſtres viri *nonnulli equites Romani*, quod Plinius Junior: (*a*) *Sertorium Severum prætorium virum, alioſque equites Romanos* ſplendidos, quod idem alibi: (*b*) *Robuſtum* ſplendidum *equitem Romanum*, quod Cicero: (*c*) *rogatum a C.Pktio equite Romano* ſplendido, *Nurſino*; quod idem etiam, potuit enim hoc quoque Tiraquellus adjicere: (*d*) *equitibus Romanis*, honeſtiſſimis viris *afferuntur ex Aſia quotidie litteræ*. Ut enim hoc dem Tiraquello, his, & hujuſmodi aliis epithetis nobilitatem ſemper, & nihil aliud ſignificari; hæc omnia aliaque multa, quæ afferri poſſent teſtimonia aliud non evincunt, quam qui ita appellantur, fuiſſe nobiles, nequaquam vero univerſum equitum ordinem ex ſolis nobilibus conſtitiſſe. Rem dubiam facere potius poterant, quæ leguntur apud Tranquillum, & Tacitum, qui *equeſtre faſtigium* (*e*), *ſummum equeſtrem gradum* (*f*), *ordines ampliſſimos* (*g*), ſenatorium ſcilicet, & equeſtrem vocant, equiteſque *illuſtres*, *inſignes ſplendidos notos*, hoc eſt nobiles, paſſim memorant. Sed mutata re-

(a) *l.5.epiſt.1.* (b) *l.6.epiſt.25.*
(c) *Fin.2.c.58.* (d) *proleg.Man.c.4.*
(e) *Tac.ann.4.c.40.* (f) *Svet.Galb.c.14.*
(g) *id.Veſpaſ.c.9.*

publica, certum eſt, equeſtrem ordinem nobilibus abundaſſe. Scimus enim Julium Cæſarem, (*a*) quum ordo equeſter diminutus eſſet, ex omni ſuo, etiam extra Italiam, imperio multos affinitatibus, & opibus primarios accerſitos in eum allegiſſe. Quod idem præſtitit Veſpaſianus, qui (*b*) *ampliſſimos ordines, exhauſtos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia purgavit, ſupplevitque recenſito ſenatu, & equite, ſubmotis indigniſſimis, & honeſtiſſimo quoque Italicorum, ac provincialium allecto*. Præterea & qui ignobiles erant, imo & libertini, ac liberti, & muneribus, quæ illis mandabantur a Principe, & opibus, quas illinc conflabant, non nobilitabantur dumtaxat, ſed auctoritate etiam ſenatoribus præſtabant ſæpius. Hæc habemus de L. Veſtino: (*c*) *Curam reſtituendi Capitolii in L. Veſtinum confert equeſtris ordinis virum, ſed auctoritate famaque inter proceres*. Erant autem hæc munera præcipue præfectura prætorii ab Auguſto uſque, deinde procurationes principis, neque illæ ſolum, quibus loco præſidum provinciis præeſſe jubebantur, de quibus Lipſium

(a) *Dio. l. 43.* (b) *Suet. Veſpaſ. c. 9.*
(c) *Tacit. ann. l. 4. c 53.*

pſium conſule ad Tacitum (*a*), ſed etiam quæ privatis principum negotiis agitandis inſtitutæ erant. Hinc præter immenſas opes extitiſſe etiam equitum nobilitatem Tacitus aperte affirmat loco alibi citato: (*b*) *utrumque avum procuratorem Cæſarum babuit, quæ* equeſtris nobilitas *eſt*. Pater Pompejæ Macrinæ certe dicitur ab eodem Tacito, eques illuſtris: (*c*) *etiam in Pompejam Macrinam exilium ſtatuitur. Pater quoque illuſtris eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio inſtaret, ſe ipſi interfecere*. At unde hic libertini generis homo continuo nobilis, & illuſtris? nempe M. Pompejo Theophane genitus, qui, ut ex Strabone (*d*), Aſiæ procurator ſub Tiberio, cui ex intimis amicis, fuerat. Ut omnia magis eluceant, accipe horum Pompejorum Stemma.

K 2 Theo-

(a) *ad l.12. Exc.B.* (b) *Agric.c.4.*
(c) *ann.l.6.c.18.* (d) *l.13.*

Theophanes Mitylenæus Pompeii libertus.

M. Pompejus Theophanes Aſiæ procurator.

Pompejus Theophanes *eques illuſtris*.

Pompeja Macrina. Pompejus Theophanes prætorius.

Idem manifeſtius fit adhuc his, quæ de duobus equitibus Romanis leguntur: (*a*) *Mella, & Criſpinus equites Romani dignitate ſenatoria*. Lipſius hìc optime: *non enim revera ſenatores, ſed opibus, & ſplendore cuivis ſenatorum pares*. At unde opes, & ſplendor? *Nam hic* (Criſpinus) *quondam* præfectus prætorii, *& conſularibus inſignibus donatus*: *Mella, quibus Gallio; & Seneca parentibus natus, petitione bonorum abſtinuerat per ambitionem præpoſteram, ut eques Romanus conſularibus potentia equaretur, ſimul acquirendæ pecuniæ brevius iter credebat* per procurationes *adminiſtrandis principis negotiis*. Quare conſtat, neque priſca, neque recentiori republica ulli nobilitatem fuiſſe, eo quod ordine eſſet equeſtri, in quem non igno-

(a) *Tac.ann.16.c.17.*

ignobiles ſolum cives, ſed libertini, ac liberti beneficio principis, converſo ſtatu civitatis, allecti ſunt; verum inter equites multos fuiſſe nobiles, vel ob antiquam majorum dignitatem, vel muneribus nobilitatos, quibus præficiebantur a Principe. Sed Tiraquellum hominem Gallum proculdubio decepit vernacula loquendi conſuetudo, qua modo Galli, Hiſpani, Itali viros nobiliſſimo loco natos *Equites* dicimus, unde etiam non dubitavit aſſerere, (*a*) Romanorum equitum velut veſtigia eſſe, quos *milites auratos*, aut *equites torquatos* dicimus, quæ falſiſſima, imo & ridicula puto. Hinc tamen deceptus certe & Hiſpanus quidam, qui quæſtionem inſtituens, *utrum apud Romanos nobilior eſſet annulus in digito, an luna in calceis*: (*b*) *annulus*, ait, *maximum dignitatis, ſive nobilitatis argumentum apud Romanos paſſim, inſigne ordinis equeſtris.* Sed cum annulus ordinis equeſtris inſigne fuerit, nullum fuit nobilitatis argumentum, neque cum calceorum lunulis conferendus, quæ vere nobilitatem arguebant, ut mox oſtendam.

(a) *l.c.* (b) *Mendoza. Virid. erud. l. 1 5. probl. 76*

CAPUT XIV.

An antiquis gentilitia inſignia? Stemma quid?

QUoniam eo deveni, ut agendum ſit de nobilium inſignibus, inveſtigare libet, utrum apud antiquos ea fuerint ſingulis nobilium familiis inſignia propria ad eam rationem, qua noſtris temporibus uſurpamus, quæque gentilitia inſignia, ſeu *arma* vocamus, *ideo fortaſſe non inepte*, ut ait Tiraquellus, (*a*) *quoniam plerumque hæc inſignia in* armis *inſculpi, & antiquis, & noſtris temporibus ſolebant*. Hoc idem auctor affirmat illo Ovidii teſtimonio: (*b*)

Sumpſerat ignara Theſeus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladii conſpexit eburno
Signa ſui generis ——

Sed & Aventinus ad Maronem (*c*)

—— *clypeoque inſigne paternum*
Centum angues cinctamque gerit ſerpentibus hydram.

Tur-

(a) *c.6.n.19.* (b) *Metam.7.* (c) *Æn.7.*

Turnus etiam, cui, (*a*)

— ſi prima domus repetatur origo,
Inachus, Acriſiuſque patres, mediæque Mycenæ,

clypeum geſtabat, quem (*b*)

— ſublatis cornibus Jo
Auro inſignibat jam ſetis obſita, jam bos:

Addi poterat & Senecæ (*c*) Hyppolitus, in cujus enſe

Regale parvis aſperum ſignis ebur
Capulo refulget, gentis Ætbææ decus.

Accedat Svidæ auctoritas aſſerentis, ut alio loco vidimus, apud Thebanos, qui σπαρτῶν progenies eſſent, eorum clypeo ſolitum inſculpi draconem. Neque ſpernendus alius Virgilii locus, qui ideo videri poteſt, Helenori illi Mæonii Regis notho puram, & nullis imaginibus inſignitam parmam dediſſe, quia furtivo concubitu ex ſerva editus paternam originem jactare non poterat, & quaſi ſervilis generis habebatur: (*d*)

— quorum primævus Helenor,
Mæonio regi quem ſerva Lycimnia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Trojam miſerat armis:

(a) *ibid.* (b) *ibid.*
(c) *Hyp. a. 3. ſc. 2.* (d) *Æn. 9.*

Enſe levis nudo, parmaque *inglorius* alba.
Hæc vero, & alia poetarum teſtimonia levem fidem mereri, ſi heroica tempora reſpiciamus, fatetur Silveſter Petraſancta, (*a*) *quoniam dicere quis poſſet iſthæc fingi a poetis ad commendationem ævi ſui, atque antiquitati conſecrari recens inventum*. Eadem tamen propterea, inquam ego, rem valde ſuſpicioſam facere poſſunt, ſi ad illa tempora referantur, quibus poetæ ſcripſere, ſæpiſſime adumbrata ab illis, & præcipue a Marone, qui omnis, quæ apud Romanos obtinebat, conſuetudinis veſtigia quædam illis etiam Herouṃ temporibus oſtendit, ut tacite ab illis ad Romanos deductam ſignificet. Sed hæc mera nugamenta mihi erunt, donec validius aliquid afferatur. Quod autem inſuper affert Tiraquellus ex Svetonio: (*b*) *cætera familiarum* inſignia *nobiliſſimo cuique ademit*, *Torquato torquem*, *Cincinnato crinem*, nihil omnino ad rem. Hæc enim inſignia non ejus rationis erant, de quibus quærimus. Torques enim collo circumdabatur Torquatis, ut clarum ex nummis, non clypeo inſculpebatur: cirros etiam deferebant Cin-

cin-

(a) *Teſſer.gentil.c.*3. (b) *Cai.c.*35.

cinnati, non clypeo inſculpebant, quod licet ad majorum ſuorum morem, eorumque memoriam facerent, non magis gentis inſignia erant illa, quam Cethegorum bracchium exertum. Illos, qui has inanias captant, mirum etiam non affirmaſſe, in uſu quoque antiquis fuiſſe & litteras ſignare, & monetam cudere gentilitiis ſymbolis; ut noſtro ævo faciunt viri principes, quibus ejus cudendæ jus. Affert Fulvius Urſinus (*a*) Sullæ denarium traditione Jugurthæ ſignatum, quam & annulo ſignatorio ſcalptam habuiſſe, Plinius tradit. (*b*) Innuere alterum morem, videtur etiam Plautus (*c*)

Sed epiſtolas quando obſignatas afferet,
Siquidem obſignatas attulerit epiſtolas,
Nonne arbitraris eum adoleſcentem annuli
Paterni ſignum noviſſe?

Verum hæc, aliaque plurima, quæ hìc referri poſſent, nullius unquam roboris erunt. Nemo enim hoc evincet, proprium, perpetuum, & tanquam hæreditario jure a majoribus tranſmiſſum morem ſingulis gentibus, & familiis fuiſſe, ut iiſdem gentiles

(a) *Fam.Rom.* (b) *l.37.c.1.*
(c) *Trin. a.3.ſc.3.*

tiles omnes inſignibus clypeos, aliave arma ornarent, litteras ſignarent, ac nummos. Arma ornaſſe, annulo ſignatorio uſos eſſe, denariis ſymbolum aliquod excudiſſe, nequaquam diffiteor, his etiam aliquando gentium, & familiarum originem, quamquam ſæpius propria facta, ſignificaſſe, ut cum idem Sulla Sibylla denarium alium ſignavit, quo oſtenderet, ut explicat Urſinus *(a)*, cognomen a Sibylla familiæ ſuæ factum, cujus libris interpretandis unus majorum X-Vir ſacris faciundis præfuerit, ab eo munere Sibulla primum, poſtea Sulla dictus. Verum hæc ſinguli pro arbitrio variare ſoliti fuere: nihil apud omnes certum, ac ne apud ſingulos quidem, cum id liberet. Si enim par videtur ratio de cæteris, ac de annulis ſigillaribus, illud argumento eſt, ſingulos pluribus aliquando uſos, quod majoris fidei gratia, quo annulo, & imagine litteras ſignaverant, amicis ſignificabant. Hinc Plinius: *(b) ſignata eſt annulo meo, cujus eſt apoſphragiſma quadriga*. Præterea ut intelligas, id nihil ad poſteros pertinuiſſe, conſtat quidem, Julium Cæſarem annulo uſum cum imagine Veneris

(a) *l.c.* (b) *l.*10.*epiſt.*16.

ris Victricis, a qua per Æneam genus trahere gloriabatur. Verum Auguſtus hac, quæ videri poterat propria Juliæ gentis teſſera, minime eſt uſus, qui primo ſphingen, dein Alexandri imaginem, tandem ſuam adhibuit. Qui autem Auguſtum ſequuti ſunt Principes, quidam Auguſti ipſius, quidam ſuomet vultu, quidam alia imagine pro libito ſignarunt. Adi Abrahami Gorlæi *in Dactyliothecam ſuam Præloquium*, ſi plura de his quæris. Fateor equidem, in Macrianorum familia tam viris, quam fæminis Alexandri imaginem cum alibi, tum maxime in annulis ſemper geſtatam, quemadmodum Trebellius Pollio, non vero Spartianus, ut habet Leonardus Auguſtinus (*a*), refert. Hoc tamen in more apud ipſos fuit non quod hoc eſſet ejus familiæ ſymbolum, verum quia illa imagine juvari in negotiis, conſiliiſque, qui eam ferret, perſuaſum erat. Clarum ex Pollione: (*b*) *quod idcirco poſui, quia dicuntur juvari in omni actu ſuo, qui Alexandrum expreſſum auro geſtitant, vel argento*. Propterea hi quoque, qui ferendorum inſignium morem a vetuſtiſſimis ſæculis, & a priſcis Ro-

(a) *Diſſert. de Gen. Antiq.* (b) *in Quiet.*

Romanis repetunt, hunc non ab illis, quæ antiqui ferebant, inſignibus fluxiſſe aſſerunt, ſed *a veſtium ornatu (a)*. Hæc autem ſententia minime abſurda videri fortaſſe poteſt, ſiquidem noſtra, *ut nunc uſus habet, inſignia non tam rebus, quam coloribus conſtant, quibus & clypeorum areæ, & ſymbolorum imagines diſtingui ſolent*, ut harum rerum periti ajunt (*b*), ideoque heraldicæ artis illud circumfertur tanquam præcipuum axioma, *ne color colori, aut metallo metallum ſuperaddatur*. Id tamen ſi quis etiam animadvertat, illi forte magis probabitur aliorum ſententia, qui a veſtium quidem ornatu noſtrum hunc morem deducunt, verum non eo, qui a priſcis Romanis repetendus ſit, ſed quo multis poſt ſæculis induebantur viri nobiles in haſtiludiis, ſeu torneamentis, ut vocant. Cæterum mihi præ omnibus arridet Velſeri opinio (*c*), quam Hoepingius etiam amplectitur (*d*), ferendorum inſignium morem natura duce, ejuſque inſtinctu inventum, arbitrantis. Hoc ſatis probabile fit tot illis exemplis, quibus docemur, clypeos

cum

(a) *Petraſanc. c.* 10. (b) *Velſer. rer. Aug. vind. l.* 4. (c) *l. c.* (d) *de jur. Inſign. c.* 3.

imaginibus vel ab heroicis temporibus in uſu fuiſſe. Verum hinc nihil contra ſententiam noſtram conficitur. Neque enim ideo colligi poteſt, Romanorum, totiuſque ante eos antiquitatis inſignia certa, perpetua, genti cuique, & familiæ propria, ordinis jure, principum favore uſurpata, iiſque circumſcripta legibus fuiſſe, quibus heraldica ars noſtris temporibus innititur. Inſignia igitur ſua antiquis fuere ad cujuſque arbitrium: noſtra nobis ſunt ad earum legum normam, quas ipſi condidimus nullo antiquitatis exemplo præeunte. Optime ad hanc rem Velſerus: (a) *hæc* (antiquorum inſignia) *ad unum aliquod idem præſcriptum cum noſtri ævi inſignibus non exigenda ſunt: falluntur admodum, qui exigunt, & res, quas ex eodem fonte naturæ parentis inſtinctu hauſtas fatemur ſed alio, atque alio ritu, pro ut temporum ferebant conſuetudines, conſtitutas fuiſſe videmus, imperite confundunt. Quin leges, quæ hodie opinione, an certo jure inſignia circumſcribunt; ut antiquiſſimæ ſint, Carolum Magnum non prævertunt, a quo primum adumbratas, ſub Henrico demum Aucupe, & poſteris perpolitas arbitror*. Sed multo recentius initium his noſtris gentilitiis inſignibus tri.

(a) *l.c.*

tribuit Papebrochius (*a*), quippe quæ putat ex probatorum auctorum conjecturis tandem ſæculo decimo tertio inventa, qualia nunc conſuetudo habet, fuiſſe. Sed Tiraquellus, dum antiquitati deberi gentilitia hæc, ſeu familiaria inſignia, contendit, eo lapſus eſt, ut *ſtemmatis* nomine putaret ea apud antiquos ſignificata: *Stemma*, ait, (*b*) *quaſi* ϛεφάνωμα, *nam & hæc inſignia gentilitia, ut & nunc quoque videmus, inſigi* | *depingique ſolebant in medio coronæ ex multis floribus compoſitæ*. *Stemma* quidem quaſi ϛεφάνωμα omnes interpretantur, ſed *ſtemma* pro gentilitiis inſignibus nemo adhuc, qui quidem latine ſciret, uſurpavit. Falſus circa ſtemma & alius magni nominis juriſconſultus Alciatus, (*c*) dum credit idem proprie eſſe, ac imaginem, quod tamen dum putat, ſatis acute *ſchema* ubique legendum apud auctores ſuſpicatur pro *ſtemma*. Sed quamvis ſtemma proprie imaginem non ſignificet, aliquid tamen ſignificat, quod proprie ad imagines pertinebat, propterea & pro ipſis imaginibus aliquando, & ſicut ipſæ imagines, ita & ſtemma ſumitur pro nobilitate.

Stem-

(a) *Tom.4.Maii.pag.12.* (b) *c.6.n.14.*
(c) *Parerg.jur.l.2.c.30.*

Stemmata *quid faciunt ?* (a)

Stemmate *materno felix*. (b)

Erat autem ſtemma corona quædam, ſeu circulus, quo incluſæ imagines pictæ inter ſe jungebantur lineis ad earum ſingulas diſcurrentibus. Docet hoc Plinius: (c) *ſtemmata vero lineis diſcurrebant ad imagines pictas*. Has lineas, quibus ſtemmata, ideoque imagines illis incluſæ inter ſe jungebantur, vocat Seneca *flexuras*: (d) *nomina familiæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata* flexuris *in parte prima ędium collocant*. Ramos vocat Perſius: (e)

Stemmate, quod Tuſco ramum milleſime ducis.

Itaque ſtemma pro ſerie illa imaginum inter ſe junctarum ab auctoribus ſumitur. Caſſiodorus, (f) *ſtemmate longo* dixit, hoc eſt longa ſerie imaginum. Sed clarius Svetonius: (g) *imperator vero etiam ſtemma in atrio propoſuit, quo paternam originem ad Jovem, maternam ad Paſiphaen Minois uxorem referret*. Optime propterea recentioribus *ſtemma* ſignificat *arborem genealogicam*, quam vo-

(a) *Juven. ſat.* 8. (b) *Stat. l. 4. egl. 4.*
(c) *l. 35. c. 2.* (d) *Ben. l. 3. c. 28.* (e) *Sat.* 3.
(f) *Variar. l. 3. epiſt. 6.* (g) *Galb. c. 2.*

vocant, ubi videmus, nomina, aliquando & effigies majorum omnium circulis incluſas, lineiſque diſcurrentibus inter ſe junctas.

CAPUT XV.

Imagines in atrio: earum uſus: paternæ, & maternæ: aliorum præterquam magiſtratuum curulium.

DIcendum jam eſt de imaginibus, quæ non ſignum ſolum, ſed potiſſimum ac lucùlentiſſimum nobilitatis ſignum fuere. *Eſt autem imago* inquit Polybius (*a*), cujus verba toto hoc capite ex Iſaaci Cauſaboni verſione dabo, *vultus ſimilitudo, quam accuratiſſime expreſſa tum deformatione figuræ, tum & pigmentis.* Ut igitur aliquis in gente, aut familia claruerat, eo mortuo ſimulacrum ejus ſolo tamen vultu, quam fieri poterat viventi ſimile, a poſteris excitabatur, ſervabaturque, appoſito nomine tituliſque, quibus inclaruerat. Has autem imagines e cera fuiſſe præter Juvenalis teſtimonium, qui *veteres ceras* (*b*) pro imaginibus dixit, ex Pli-

(a) *l.6.* (b) *Sat.8.*

Plinio etiam certum: (*a*) *expreſſi cera vultus*. Nomen autem, & dignitatem, geſtorumque honorum titulos apponi ſolitos, & infra certum fiet auctorum locis, quos ad aliud probandum citabimus, & ſatis interea firmatur hoc Livii teſtimonio (*b*): *cujus imaginis* titulo *conſulatus*, *cenſuraque*, *& triumphus æquo animo legetur*, *ſi auguratum*, *aut pontificatum adjeceritis*, *non ſuſtinebunt legentium oculi*? Servabantur autem imagines in *celeberrima ædium parte*, ut Polybius (*c*), hoc eſt in atrio, ut aperte indicant auctores:

Tota licet veteres exornent atria *ceræ* (*d*): Seneca: (*e*) atrium *plenum fumoſis imaginibus*. Neque ullum decipiat, quod habet Tacitus: (*f*) *in* veſtibulo *effigiem patris Silii demonſtrat*. Proculdubio enim hìc Hiſtoricus *veſtibulum* pro atrio ſumit, quod aliis ſcriptoribus Latinis aliquando uſitatum, etiam poſtquam veſtibulum ab atrio quid erat diverſum, unde Agellius: (*g*) *animadverti*, *quoſdam haud indoctos viros opinari*, veſtibulum *eſſe partem domus priorem*, *quam*

L *vul.*

(a) *l.35.c.2.* (b) *l.10.c.7.* (c) *l.c.*
(d) *Juven.ſat.8.* (e) *epiſt.44.*
(f) *Ann.l.12.c.35.* (g) *l.16.c.5.*

vulgus atrium *vocat* . Sed manifeſtum eſt , veſtibulum ibi a Tacito pro atrio ſumi , quod illam effigiem non demonſtratam ait, niſi patefacta domo . *Veſtibulum* enim proprie dictum ante ædes erat , ut ex Macrobio clarum (*a*), intra ædes *atrium*, quo ut perveniretur, fores recludi oportebat : *pateſieri domum adulteri, atque illuc deduci imperatorem jubet, ac primum in veſtibulo effigiem patris Silii conſulto ſenatus abolitam demonſtrat.* Servabantur porro cereæ imagines in armariis, ut ex Plinio : (*b*) *expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur* armariis . Polybius etiam : (*c*) *imaginem defuncti in celeberrima ædium parte ponunt*, lignea quadam ædicula *circumtectam*. Verum quoniam non tam frequenter hæc patebant armaria , neque cereæ imagines proferebantur ; extrinſecus, quæ intus latebant, armariorum poſtibus , ſeu thecis illis ligneis depictæ erant, diſcurrentibuſque lineis inter ſe jungebantur, hæque ſunt , quas *ſtemmatis* incluſas fuiſſe ſuperiori capite diximus . Plinius:(*d*) *expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur armariis . Stemmata vero lineis diſcurrebant ad imagines pictas* . Cauſa ſervandarum imaginum videri

(a) *Saturn.l.6.c.8.* (b) *l.c.* (c) *l.c.* (d) *l.c.*

deri potuit ad oſtentationem nobilitatis, tanquam illæ eſſent *generis*, *ac nominis*, ut Tullius vocat, (*a*) *inſignia*, & *ornamenta*, cum nobilis nemini videretur, qui nullas haberet, ut apud Svetonium: (*b*) *gens Flavia obſcura illa quidem, ac ſine ullis majorum imaginibus*; is autem aliis nobilior, qui plures, ſicuti apud Salluſtium: (*c*) *hominem veteris proſapiæ, ac multarum imaginum*. Hinc adventantibus aliquis, forte ſervus, qui atrii cuſtodiæ præpoſitus, ideoque atrienſis dictus, quot gradibus alter ab altero diſtaret, aut ſpeciatim alicujus inter cæteros clariſſimi imaginem ad familiæ decus elata virga oſtendebat. Huc reſpexit Juvenalis, aut ego cum aliis fallor: (*d*)

— multa contingere virga
Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros.

Servari tamen cæperunt imagines primum optimo conſilio, ut poſteri ad virtutem majorum exemplo excitarentur. Ita Valerius Maximus: (*e*) *prudentiſſimo viro ſuccurrebat effigies majorum cum titulis ſuis iccirco in prima ædium parte poni ſolere, ut eorum virtutes poſteri non legerent ſolum, ſed imitarentur.*

L 2

(a) *pro Sul.c.88.* (b) *Veſpaſ. c.1.*
(c) *Jugurt.* (d) *Sat.8.* (e) *l.5.c.8.*

tur. Neque fruſtra fuit aliquando hoc inſtitutum. Nam præter id, quod refert ibi Valerius, ait etiam Salluſtius, (*a*) *maximos, Scipiones, præterea Romanæ reipublicæ præclaros viros ſolitos eſſe dicere, cum majorum imagines intuerentur, vehementiſſime animum ſibi ad virtutem accendi*. Qui autem videri poteſt præcipuus imaginum uſus is fuit, ut in funerum pompa proferrentur. Etenim ait Plinius (*b*), ut tandem locum integrum afferam, *expreſſi cera vultus ſingulis diſponebantur armariis, ut eſſent imagines, quæ comitarentur gentilitia funera, ſemperque defuncto aliquo totus aderat familiæ ejus, qui unquam fuerat populus*. Cum igitur aliquis nobilium deceſſerat, toto gentilium ſuorum populo, ut pliniana verba uſurpem, comitante efferebatur. Namque apertis armariis depromptæ imagines, longiſque perticis, ſeu haſtis impoſitæ, ut fercula ſolent triumphorum, longo ordine, & pompa ante cadaver ferebantur. Hanc ferendarum imaginum rationem fuiſſe, Lipſius (*c*) docuit ex Silio (*d*)

aut

(a) *Jugurt.proem.* (b) *l.c.*
(c) *elect.l.1.c.29.* (d) *l.10.*

— aut celſis, de more pheretris
Præcedens priſca exequias decorabat imago.

Aliam vero longe auguſtiorem fuiſſe, accepimus ex Polybio (*a*), qua fortaſſe tamen latæ tantummodo, quæ inſigniores cæteris erant. *Cum illuſtris vir aliquis ex eadem gente vel familia diem clauſit ultimum, ad funeris elationem eas* (imagines) *proferunt, & ut quam ſimillime ſint defuncto, reliquum etiam corporis truncum adjiciunt. Hęc porro ſimulacra togas aſſumunt, ſi vir conſularis, aut prætorius quis fuerit, prætextas: ſi cenſorius, purpureas: ſi triumphalis, aut ſimili quo honore functus, auro radiantes. Et hi quidem curru vecti procedunt: at faſces, & ſecures, & quæcumque alia magiſtratus comitari ſolent inſignia, ibi quoque præcedunt pro honore & dignitate, quam quiſque in republica, dum viveret, obtinuit. Ad roſtra ut ventum, ordine omnes ſellis inſident eburnis.* Aliqui tradiderunt in funeribus imagines quaſdam etiam foris, & circa limina domus expoſitas fuiſſe, neque omnes funus comitatas. Sed hos decepit certe Plinius curſim nimis lectus. Ait ille quidem, fuiſſe foris, & circa limina imagines, ſive hæ majorum fuerint, ſive aliorum, quod mox examinabimus,

(a) *l.c.*

affixis etiam hoſtium ſpoliis; attamen hujuſmodi imagines non in funeribus ſolum inſpiciebantur, ſed nunquam non patebant, atque illinc refigere ne emptor quidem ædium poterat. (a) *Aliæ foris, & circa limina domitarum gentium imagines erant, affixis hoſtium ſpoliis, quæ nec emptori refigere liceret: triumphabantque etiam dominis mutatis ipſæ domus*. Innuit multo ante & Livius: (b) *quorum domos ſpoliis hoſtium affixis inſignes inter alias feceritis*. Magnum quidem & hæ imagines, quamvis alius generis, nobilitatis argumentum, cum ædium domini magnorum virorum ſoboles non videri non poſſent, quorum facta præclara ſpolia hoſtica, & devictarum gentium ſimulacra teſtabantur. Ex allatis Plinii verbis aſſerit quidam (c), in veſtibulo, & in ipſis foribus atrii magnorum virorum, eorum ſcilicet, quorum cereæ imagines in atrio, fuiſſe ſtatuas collocatas. Hoc ſignificare videri potuit fortaſſe Plinius, donec non ſine mendo ejus ita legebatur locus: *aliç foris, & circa limina* animorum ingentium *imagines erant*; verum poſtquam recentiores critici haud

(a) *Plin. l.c.* (b) *l.* 10. *c.* 7.
(c) *Nicol. Abr. in phil.* 2. *Cicer.*

haud dubiis conjecturis legendum judicarunt : *domitarum gentium imagines erant* , idem argui ex plinianis verbis minime poteſt . Nihilominus tamen mihi quoque probabile eſt , non domitarum tantum gentium, ſed ducum etiam , qui eas devicerant , conſpicuas imagines fuiſſe , haſque etiam aut pugnantium , aut triumphantium habitu . Nec dubitarim huc & ipſe trahere Juvenalem , qui cum imaginibus pictis , ſolumque vultum referentibus, quæ certe in atrio , ac extima armariorum ſuperficie, ſtatuas triumphales, aliaſque incerti generis conjungit , ſimulque cum illis & has oſtentatas a nobilibus , ſignificat : (*a*)

— pictoſque oſtendere vultus
Majorum , & ſtantes in curribus Æmilianos ,
Et Curios jam dimidios , humeroſque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis , naſoque carentem.

Morem utrumque imagines majorum in atrio ſervandi , ſpoliaque hoſtium foribus, & liminibus affigendi adumbravit Virgilius, cum regiam Latini deſcriberet, quamquam

(a) *Sat. 8.*

pro imaginibus cereis ſtatuas cedrinas finxit aptius ad carminis dignitatem : (*a*)

Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
Antiqua e cedro; Italuſque, paterque Sabinus
Vitiſator, curvam ſervans ſub imagine falcem,
Saturnuſque ſenex, Janique bifrontis imago
Veſtibulo adſtabant, aliique ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando vulnera paſſi.
Multaque præterea ſacris in poſtibus arma,
Captivi pendent currus, curvæque ſecures,
Et criſtæ capitum, & portarum ingentia clauſtra,
Spiculaque, clipeique, ereptaque roſtra carinis.

Sed revertamur tandem, unde digreſſi ſumus. Armaria illa, ubi imagines e cera, non in gentilium tantum funeribus reſerata. Quamvis enim imagines non proferrentur, recludebantur tamen armaria per ſolemnitates publicas, & imagines tunc conſpiciebantur cum ſtudio etiam exornatæ. Teſtatur Polybius (*b*). Quin lætis etiam

(a) *Æn.l.7.* (b) *l.c.*

etiam rebus privatis in familiæ gratulatione pariter apertas, clare indicat hæc Tullii ironia: (*a*) *domus erit, credo, exornata: aperientur majorum imagines: ipſe ornatum, ac veſtitum recuperabit. Omnia, judices, hæc amiſſa ſunt: omnia generis, nominis, honoris inſignia, atque ornamenta unius judicii calamitate occiderunt*. Scimus etiam ex eodem ſolitas per hujuſmodi tempora imagines laurea coronari: (*b*) *eam imaginem clariſſimi viri parentis ſui, quam* laureatam *in ſua gratulatione conſpexit*. Hic imaginum uſus. Nunquid vero apud omnes nobiles hujuſmodi imagines? Probabile id quidem, donec ſaltem nobilitatis ratio habita fuit, quamquam id libere, ſiquidem Catoni Stoico paterni generis unam imaginem fuiſſe, cum plures habere poſſet, Valerius Maximus affirmat: (*c*) *exiguum viri patrimonium, adſtricti continentia mores, modicæ clientelæ, domus ambitioni clauſa, paterni generis una imago, minime blanda frons, ſed omnibus numeris perfecta virtus*. Plinius (*d*) ſuo ævo ſublatam hanc conſuetudinem, queritur, quod proculdubio contigit, cum omnia ex unius

(a) *pro Sul.c.88.* (b) *pro Mur.c.88.*
(c) *l.2.c.10.* (d) *l.c.*

unius nutu pendere cæperunt, & per imperatorum vim, ac ſuperbiam nobiles, ignobiles uno ordine habebantur. Qui vero imagines majorum ad poſteritatem prodebant, hos utriuſque familiæ, paternæ ſcilicet, & maternæ prodidiſſe, omnes affirmant; neque ulli licet dubitare. Svetonius de Galba: (*a*) *ſtemma in atrio propoſuit, quo* paternam originem *ad Jovem*, maternam *ad Paſiphaen Minois uxorem referret*. Præterea cum elato cadavere delatæ ſint utræque, clarum, & utraſque domi fuiſſe. Tacitus autem de Druſi funere: (*b*) *circumfuſas lecto Claudiorum, Juliorumque* (Lipſius (*c*) emendat *Liviorumque*) *imagines, defletum in foro, laudatum pro roſtris*. Sed cum deinde aviæ imagines non frangeret nepos, matris autem adderet, factum puto, ut ad veritatem ſint expreſſa illa: *atrium* plenum *fumoſis imaginibus* (*d*): *imagines, quæ implevere cæſareum atrium* (*e*):

Atriaque immodicis arctat *imaginibus*(*f*). Sane in Juniæ funere *viginti* (*g*) *clariſſimarum familiarum imagines antelatæ ſunt*, *Manlii*,

(a) *Galb.c.2.* (b) *ann.l.3.c.5*
(c) *quæſt.epiſt.l.4 epiſt.3.* (d) *Sen. epiſt.44.*
(e) *id conſol.ad Pol.c.33.* (f) *Martial.l.2.epigr.90.*
(g) *Tac.ann.l.3.c.76.*

lii, *Quinctii*, *aliaque ejuſdem nobilitatis nomina*. Hìc quærendum tandem eſt, quorum virorum imagines ponere liceret. Uno ore omnes, quos offendi, auctores, eorum ajunt, qui magiſtratum curulem cæpiſſent, ædilitatem, præturam, cenſuram, conſulatum, tribunatum militum conſulari poteſtate, decemviratum ferendarum legum, dictaturam, magiſterium equitum. Horum omnium ſervatas imagines, certius eſt, quam ut firmari ullius auctoritate debeat. Liceat tamen ea afferre, quibus mihi videor, bona magnorum virorum aliter opinantium venia, poſſe affirmare, non eorum tantummodo imagines poſitas fuiſſe. Primum autem nihil me movent verba Ciceronis, (*a*) qui ab ædilitate ſe conſequutum, inquit, *jus imaginis ad poſteros prodendæ*. Ibi enim Cicero id refert, quod juris illi fuit, non id etiam, quod aliis eſſe potuit, ut alibi innui. Neque pariter contrarium evincunt illa alterius loci: (*b*) *qui beneficio veſtro imagines familiæ conſequuti ſunt*. Cum enim non magiſtratus tantum curulis, ſed quilibet magiſtratus, imo & ſacerdotium poſt legem domitiam, de qua Tullio fit mentio

(a) *in Ver. l. 5. c. 36.* (b) *de leg. Agr. ad pop. c. 1.*

tio (*a*), beneficium populi fuerit, illinc conficeretur, cujuſcumque magiſtratus, & ſacerdotis imagines eſſe poſitas. Sed præter magiſtratus curules, Deorum imagines habuere primum, qui ab iis ſe credi volebant propagatos. Hinc Jupiter in Galbæ ſtemmate, ut ex Svetonio (*b*). Deinde Heroum, & Indigetum, tertio regum. Clare Tacitus: (*c*) *funus imaginum pompa maxime illuſtre fuit, cum origo Juliæ gentis Æneas, omneſque Albanorum reges, & conditor urbis Romulus, longo ordine ſpectarentur.* Regum etiam imagines memorantur Livio: (*d*) *Ancum nobilem una imagine Numæ*, pariterque ubi Tullia Tarquinio: (*e*) *Dii te penates, patriique, & patris imago, & domus regia, & in domo regale ſolium.* Converſo vero reipublicæ ſtatu imperatorum imagines ſervatas quidem domi, arbitror, minime tamen prolatas in funere poſterorũ, diſcimus ex Dione (*f*), qui in funere Auguſti tradit, Julii Cæſaris non viſam imaginem, quia inter ſemideos relatus. Sed o novum adulationis genus! Num ſuperioris ſub-

(a) *Brut.epiſt.5.* (b) *Galb.c.1.*
(c) *Ann.l.4.c.9.* (d) *l.1.c.34.*
(e) *ibid. c.47.* (f) *l.56.*

ſubſellii Deus Cæſar, quam Æneas, aut Romulus? Ita quiſque nova ſomniabat, ut dominis gratius blandiretur. Poſt regum imagines non dubito clariſſimas fuiſſe eorum, qui magiſtratus curules cæpiſſent. Poſt has quidni etiam imagines eorum, qui ſacerdotio functi, aut tribunatum plebis geſſere, ſive ne abrumperentur ſucceſſionum gradus, ſive quia & hi inter familiæ decora? Si enim imaginis titulis adjiciebatur etiam poſt alios honores auguratus, & pontificatus, ut ex Livio clarum (*a*), ad magis honeſtandam viri memoriam, neſcio, quare, ſi pontifex tantum hic fuiſſet, ut nonnulli fuere de honorum curriculo immatura morte ſubmoti, dignus videri non debuerit, cujus nomen imagine poſita poſteritati proderetur. Tantumne pugnaſſent plebeji, ut ſecum etiam ſacerdotia communicarentur, niſi ſacerdotum nomen, ut conſulum familiæ ornamentum futurum fuiſſet? Eo magis dubito, quod Cicero inter nobilitatis decora ſacerdotia etiam numerat, atque hæc tanquam ad imagines ſpectantia: (*b*) *delectat ampliſſimus civitatis gradus, ſella curulis, faſces, imperia, provin-*

(a) *l.10.c.7.* (b) *pro Rab. Poſt. c. 16.*

vinciæ, ſacerdotia, *triumphi*, *denique imago ipſa ad poſteritatis memoriam prodita*. De tribunis vero plebis rem ſatis manifeſtam affero. L. Minucii illius, qui præfectus annonæ Sp. Mælii ambitionem deprehendit, & ad ſenatum detulit, imago fuit apud Minucios tribuni plebis titulo inſcripta, falſo quidem, ut obſervat Livius (*a*), ſed tamen hoc titulo inſcripta. Non video autem, cur patricii Minucii id mentiri voluerint; niſi quod ſpecioſior tribuni titulus illis viſus, quam tantum præfecti annonæ, cumque tribunorum imagines poni ſolerent, illinc petitum a minoribus jus imaginis illius ponendæ, quæ ob tanti viri virtutem, ejuſque in rempublicam merita, in laudem familiæ digna viſa eſt, quæ ſervaretur. Præterea Sex. illum Titium damnatum ſcimus, (*b*) quod Saturnini imaginem domi haberet. Hic vero Saturninus tribunus plebis itidem fuerat, & in eo magiſtratu ob motam ſeditionem occiſus. Sed & cujuslibet ſenatoris imaginem ſervatam dicam poſt Svetonium, apud quem habemus: (*c*) *multis in familia* ſenatoriis *imaginibus*. Quin cujuſ-

(a) *l.4.c.16.* (b) *pro C.Rab.perd.c.24.*
(c) *Aug.c.4.*

juſcumque, modo vir egregius fuerit, & patriam juvarit, imaginem ſervatam, arbitror. Si enim cujus imaginis titulus a prætura poterat ſumi, & a conſulatu, hujus imagini non alius apponitur, quam qui generatim virtutem indicet, mihi videor poſſe affirmare, futurum fuiſſe, ut ejus imaginem ponerent poſteri, etiam ſi ſemper privatus, prætor, aut conſul non fuiſſet, quando horum honorum nulla in titulo mentio. Fuit autem Caſſii imago ita inſcripta: (*a*) *C.Caſſius dux partium*, quamvis hic prætor fuiſſet, & conſul deſignatus. Præterea quo ſpectant illa de Scaptio? (*b*) *clarum hac fore* imagine *Scaptium nomen*? Certe hunc nullum geſſiſſe magiſtratum, memorat Livius, cum conſul affirmet, nihilominus poſituros ejus imaginem poſteros, quod patriam prolatis finibus juvarit. Cum autem hujuſmodi optime de republica meritis civibus ſtatuas publice poſitas aliquando, ignoret nemo, privatim ipſorum imaginem ab eorum poſteris non poſitam, nunquam credam. Quid vero dicendum, ſi nebulonis alicujus imago oſtendatur? Extabat apud Cornelios, ut tradit

Pli-

(a) *ann.l.16.c.7.* (b) *Liv. l.3.c.72.*

Plinius: (*a*) *ſimilis cauſa Meſsalæ ſeni expreſſit volumina illa , quæ de familiis condidit , cum Scipionis Pomponiani* (ita legendum, non *Affricani* viri docti viderunt) *tranſiſſet atrium , vidiſſetque adoptione teſtamentaria Salutiones* (*hoc enim ei fuerat cognomen*) *Affricanorum dedecore irrepentes Scipionum nomini* . Ad hæc verba ita eruditiſſimus Plinii interpres (*b*) : *id ei cognomen* (Pomponiani) *a Pomponio Salutione mimo obtigiſse ſignificat homine prædivite , cujus teſtamento factus hæres Scipio fuerat , ut Pomponiani nomen aſſumeret , quod Romæ ſolemne fuit : ſic enim Scipio Æmilianus appellatus : ſic alii permulti . Eidem autem Scipioni Pomponiani , & Salutionis cognomen hæſit , ob affinitatem eam , & vultus quoque ſimilitudinem* . Propoſitum ſatis firmo, modo hic, cujus imago, ſtomachum Meſſalæ movit , fuerit Scipio cognomento Salutio , vel Salatto, ut Dio illum vocat (*c*) . Quantus enim hic vir , accipe ex Svetonio: (*d*) *ad eludendas vaticinationes , quibus felix , & invictum in ea provincia Scipionum nomen ferebatur, deſpectiſſimum quendam ex Corneliorum gente , cui ad opprobrium vitæ,*

(a) *l.35.c.2.* (b) *Harduin.in Plin.l.c.*
(c) *l.42.* (d) *Jul.Cæſ.c.59.*

vitæ Salutioni cognomen erat, in caſtris ſecum habuit. Verum illa imago non Scipionis, qui Salutio dictus, ſed ipſius Pomponii Salutionis erat, qui propterea dicitur *irrepſiſſe* Scipionum nomini, in quod ille Scipio quantumvis deſpectiſſimus hominum jure ſuo venerat, nec dici poterat irrepſiſſe. Scipio autem Pomponianus, qui alius eſſe poterat, quam Pomponius ipſe teſtamento in nomen, ac familiam Scipionum adoptatus? Neque mirum e Cornelia quidem gente, ſed tamen deſpectiſſimum hominem in filium ſibi mimum illum Pomponiorum forte libertum, libertini certe generis, adſciviſſe, ob oris, unde & illi viventi Salutioni cognomen factum (*a*), & fortaſſe multo etiam magis ob morum ſimilitudinem ſibi antea ſatis conciliatum. Hoc Romæ ſolemne fuit, ut quod nomen levi commutatione aliter flecteretur, hoc adoptati, non adoptantis eſſet, ita Æmilius, Scipio Æmilianus, ita Pomponius, Scipio Pomponianus dictus eſt, uterque a Scipionibus adoptatus. Quod ſi verum eſt, ut Antonio Auguſtino viſum (*b*), hinc etiam fluxiſſe morem, ut adoptatus adoptivi patris

M no-

(a) *Plin.l.7.c.14* (b) *Emend.l.3.c.8.*

nomen ita inflexum ſumeret, hoc nonniſi a Salutionis temporibus perquam longe in uſu eſſe cæpit. Juſtinianus enim, ſi ita appellatus fuit a Juſtini, qui eum adoptavit, nomine, ſcimus quot ſæculis diſtet a Julio Cæſare, ſub quo Salutio vixit, a quo etiam, licet propius, multum abeſt tamen & Paulus juriſconſultus Alexandri Severi temporibus clarus, qui, ſi locus ejus ſanus eſt, ut Auguſtino, non autem mendoſus, ut aliis videtur, Titianum quendam memorat Titii filium legitimum, hoc eſt adoptivum, ut juriſconſulti interpretantur. Cæterum, ut optime docet ex Dione Sigonius, (*a*) illud certum eſt, *qui adoptarentur ab aliquo, eos nomina illorum omnia, a quibus adoptarentur, ferre conſueviſſe, ſuum vero gentilitium nomen retinuiſſe illud quidem, ſed aliquo modo commutaſſe*. Non erit abs re aliqua hìc de adoptatorum nominibus addere, ut planius fiat Pomponium a Scipione, non Scipionem a Pomponio adoptatum. Nomen gentilitium ita commutabant, qui adoptabantur, ut tanquam aliud ab illo derivatum adjectivorum more in *Anus* defineret, cognomen vero familiæ, in qua nati

erant,

(a) *De nomin. Rom. c.* 3.

erant, poſt illud nulla mutatione uſurpabant. Ideo Cicero, alterius enim Pomponii ſubit recordatio, T. Pomponio Attico, poſtquam a Q. Cæcilio avunculo adoptatus fuerat, ita litteras inſcribit: (a) *Cicero S. D. Q. Cæcilio Q. F. Pomponiano Attico*. Hoc autem omnibus ſolemne fuit, qui adoptarentur, neque de nominis gentilitii mutatione dubitare Sigonium (b), æquum eſt, quamvis Aurelium Oreſtem a Cn. Aufidio adoptatum, Cn. Aufidium Oreſtem, Calpurnium Piſonem a M. Pupio, M. Pupium Piſonem nominatos invenerit. Tam enim illi erant Aufidius Aurelianus Oreſtes, Pupius Calpurnianus Piſo, ac pariter alii Q. Metellus Pius Cornelianus Scipio, Q. Cæpio Junianus Brutus; quam T. olim Pomponius, Q. Cæcilius Pomponianus Atticus, licet *Attico* tantummodo inſcribat alias epiſtolas Cicero, idemque Cæcilius Atticus vocetur ſolum a Svetonio (c): *Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii Attici, ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ, duxit uxorem*, ut certiſſimum ſit, quoties gentis nullum nomen invenitur, id omitti, quia ex familiæ cognomine gentis

(a) *l.* 3. *Attic.ep.*20. (b) *l.c.* (c) *Tib.c.*7.

nomen facile intelligitur. Etenim ne tot nominum tam longa ſerie uterentur, non dubito aliqua aliquando præteriiſſe. Aliquos autem uſitatius fuit gentis nomine vocari, ut Scipionem Æmilianum potius, quam Paullum, aliquos familiæ cognomine, ut Cæpionem Brutum potius, quam Junianum, ut omnibus conſtaret, ex qua Juniorum familia eſſet. Familiæ tamen cognomen aliquo modo commutatum aliquando, ſenſit citatus Auguſtinus in ſuis emendationibus, (*a*) cum ait; *a Juliis Juliani, a Marcellis Marcellini, a Domitiis Domitiani*, quod apertius etiam aſſerit alibi, (*b*) ubi ait, Marcellum, qui per adoptionem in familiam tranſit Lentulorum, fuiſſe appellatum P. Lentulum Marcellinum, & ab eo originem Marcellinos duxiſſe. Lentulos Marcellinos a Marcellorum aliquo, qui a Lentulo adoptatus fuerat, propagatos, certiſſimum puto vel eo ſolum, quod ejuſdem generis Marcelli, ac Marcellini dicuntur a Cicerone: (*c*) *omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam* (*mirificus enim generis, ac nominis veſtri fuit erga me ſemper ani-*

(a) *l.c.* (b) *Famil.Rom. ad Corn. Lentul.*
(c) *l.15.fam.ep.*10.

animus). Verum qui Marcellorum primus in Lentulorum familiam adſcitus, eum aliter ac Lentulum Marcellum, ſive Lentulum Clodianum Marcellum vocatum eſſe, ut affirmem, non ita facile adducar. Falſo enim hujus rei citatur teſtis Cicero, qui nihil ait aliud (*a*), quam P. Lentulum fuiſſe M. Marcelli filium. Sed ipſe Auguſtinus parum ſibi conſtans, cum meminit Cn. Lentuli Cn. F. Clodiani qui conſul fuit anno DCLXXXI. cum L. Gellio, hæc habet: (*b*) *hic Lentulus ex cognomine videtur a Clodia in Corneliam familiam tranſiiſſe, cujus rei incerta hiſtoria eſt, niſi forte primus Marcellinorum ſit*. Primus autem Marcellinorum hic puto idem eſſe ac *auctor ipſe Marcellinorum*. Attamen ne hoc quidem verum eſſe poteſt, cum anno urbis DCXCVII conſul fuerit Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus, qui P. F. dicitur, unde apparet Marcellinos a Cn. Lentulo Clodiano minime eſſe profectos. Quare potius aſſentior Sigonio, qui ait, (*c*) P. Lentulum, qui Cn. hujus Marcellini pater fuit, P. illius Lentuli filium fuiſſe, qui M. Marcello natus erat. Puto itaque P. Lentulum P. Len-

M 3 tuli

(a) *Brut.* 136 (b) *l.c.*
(c) *com. in faſt. ad an.* DCXCVII

tuli Marcelli filium ſtatim appellatum Marcellinum, quo nomine deinde Cn. filius, totaque ejus poſteritas Marcellini ſint appellati. Eſt autem hic Cn. conſul Marcellinus appellatus non Clodianus, non *ut omnes intelligerent ex qua Claudiorum familia ortus eſſet*, quemadmodum ait Sigonius (*a*), ſed ut omnes intelligerent ortum ab eo, qui a Claudiis Marcellis ad Cornelios Lentulos tranſierat, neque *ut ab altero Lentulo Clodiano tum vivente internoſceretur*, ſed quia inter Lentulos natus, non in eorum nomen per adoptionem adſcitus, *Clodianus* vocari non poterat, quo tamen nomine Publius avus ejus vocatus fuerat. Sed id dum contendo, cognomina familiæ nulla unquam ratione commutata fuiſſe, ne putes, aliquando hoc etiam accidiſſe gentilitio nomini, ut non aliter flecteretur. Scio, M. Terentium Varronem Lucullum, qui conſul fuit cum C. Caſſio Varo anno DCLXXX non *Licinianum* Lucullum, ſed *Licinium* Lucullum appellatum inveniri, ita enim plumbeus tubulus Romæ, ut Sigonius refert (*b*), inventus: *C. Caſſio Varo M. Licinio Lucullo Cos.* Novum tamen hoc minime eſ-
ſe

(a) *l.c.* (b) *com. in faſt. ad an.* DCLXXX

ſe animadverte, ut etiam poſt adoptionem eo, quod ante adoptionem eorum fuerat, vetere nomine adoptati vocarentur, ſeu quia ita libebat, ſeu quia eo notiores fortaſſe erant. Ita Cicero, qui *Pomponiano Attico* literas dederat IIII non. Octob. (*a*), idem recentiſſima adhuc adoptione VI Kal. & prid. Kal. Decemb. *Pomponium* appellat: (*b*) *Mi Pomponi, pugna*: (*c*) *Tertium caput, mi Pomponi*. Varro etiam innuit: (*d*) *Atticus, qui nunc T. Pomponius, nunc Q. Cæcilius cognomine eodem*. Quare cum *Licinium Lucullum*, *cum Pomponium Atticum* legis, eos ſcito, naturæ, & quo nati ſunt, non legum, aut conſuetudinis, & adoptionis nomine appellari, ſimulque id certum ſit, utro libuiſſet, eos licitum, & uſitatum nomine appellare. Neque illud credas, quoties cognomina aliquorum in *Anus* deſinentia invenis, per ea adoptionem ſemper ſignificari. Neque enim a Veſpaſiis Veſpaſianus, neque a Domitiis Domitianus ad Flavios tranſierant. Verum cum liberum eſſet, cognomina majorum relinquere, ac nova ſibi ſumere (quod Cn. Pompeii exem-

(a) *l.3.Attic.ep.*20. (b) *epiſt.*22.
(c) *epiſt.*23. (d) *l.2.de re ruſt.c.*2.

plo ſatis probatur, qui Pompeii *Strabonis* filius, *Strabo* nunquam dici voluit) alteri non *Flavio Sabino* patris cognomine, ſed *Flavio Veſpaſiano* à matre Veſpaſia Polla, alteri a matre Domitilla *Domitiano* cognomen eſt inditum. Sic etiam, teſte Plinio (*a*) *Catonum alii* Liciniani *ex Licinia priore Catonis Cenſorii uxore*, *alii* Saloniani *ex Salonia altera uxore dicti ſunt*. Sed iterum ad Scipionem illum Salutionem, cujus imago inter Africanos, poſtquam ex Pomponio mimo Scipio Pomponianus Affricanorum dedecore factus fuerat, ſatis oſtendit, nullius vetitum nobilibus ſaltem fuiſſe imaginem ſervare præterquam eorum, qui judicio damnati fuerant, cujus rei cauſam colligere poſſumus ex Cicerone, ubi Titium damnatum ob ſervatam Saturnini imaginem refert: (*b*) *ſtatuerunt equites Romani illo judicio, improbum civem eſse, & non retinendum in civitate, qui hominis hoſtilem in modum ſeditioſi imagine, aut mortem ejus honeſtaret, aut deſideria imperitorum miſericordia commoveret, aut ſuam ſignificaret imitandæ improbitatis voluntatem*. Damnatorum autem imagines vetitas, & abolitas tacite ipſa

(a) *l.7.c.14.* (b) *pro Rab.perd.c.24.*

ipſa hominis damnatione, veriſſimum puto, aliquando tamen & in ipſas imagines ſententiam dictas, reperimus. *Tum Cotta Meſsalinus*, (*a*) *ne imago Libonis exequias poſterorum comitaretur*, *cenſuit*. Attamen & has ſervabant, niſi animadverteret accuſator aliquis, unde Titio vetere republica crimini fuit Saturnini imago (*b*), deinde & Silio imago patris (*c*), & Caſſio Longino Caſſii percuſſoris Cæſaris imago (*d*). Quin poſtquam deflagraverat civium odium, judiciique memoria facta erat obſcurior, horum etiam imagines proferebant, quemadmodum legimus, (*e*) C. Cæſarem auſum omnium primum imagines Marii in Juliæ funere proferre. Sed præter imagines majorum, quod obiter dictum ſit, aliorum etiam in atrio ſervatas, invenio, non has ſane ad nobilitatis oſtentationem, ſed alicujus, quem valde admirabantur, religioſum veluti cultum, & amoris ſignificationem. Has vero non ex cera, ſed ex ære, aliave materia). Ita Brutus ob Demoſthenis amorem ejus imaginem in atrio habuit. Cicero:

(*a*)

(a) *Tac. ann. l. 2. c. 32.* (b) *Cic. l. c.*
(c) *Tac. ann. l. 11. c. 35.* (d) *id. ann. l. 16. c. 7.*
(e) *Plutarch. Cæſ.*

(a) *Demoſthenes quidem, cujus nuper inter imagines tuas, ac tuorum (quod eum, credo, amares) cum ad te in Tuſculanum veniſſem, imaginem ex ære vidi*. Plinius alter etiam de Titinio Capitone: (b) *mirum eſt qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum domi, ubi poteſt, habeat*.

CAPUT XVI.

De calceis lunatis Romanorum. Nobiles omnes geſtabant. Nec prætexta, nec bulla aurea, nec phaleræ, nec annuli aurei erant nobilitatis inſignia. Alia apud alias nationes inſignia nobilitatis.

SIcut imagines domi habere, ita lunulam gerere calceis adſutam ſignum erat nobilitatis apud Romanos. Hac promiſcue nobiles omnes & patricios, & plebejos uſos fuiſſe, ajo. Erat autem hæc lunula *fibula eburnea ad inſtar lunæ corniculantis*. Calcei, quibus hæc fibula adſuta, lunati dicebantur. Hanc patriciam lunam vocat Statius: (c)

geni-

(a) *orat. ad Br. c.* 110. (b) *l.* 1. *epiſt.* 17.
(c) *l.* 4. *Syl.* 2.

Digitized by Google

— *genitum ſibi Curia ſenſit*
Primaque patricia *clauſit veſtigia* luna
Patriciorum etiam fuiſſe tantummodo nota videtur innuere vetus Juvenalis Scholiaſtes: (*a*) *lunula adſuta calceis diſcernebantur* patricii *a novitiis*. Plane hoc affirmat Iſidorus, qui etiam ait eam notam fuiſſe centenarii numeri, quia quos patres adſcivit Romulus, hi centum numero fuere: *patricios calceos Romulus reperit quatuor corrigiarum*, *aſſutaque luna*. *Iis ſoli* patricii *utebantur*. *Luna autem in iis non ſideris formam, ſed notam centenarii numeri ſignificabat, quod initio patricii ſenatores centum fuerint*. Melius dixiſſet, *quod initio patricii a centum ſenatoribus fuerint propagati*. Sed tamen fallitur dubio procul Iſidorus. Quicquid enim luna illa ſignificaret, initio patriciorum ſolum fuit, verum ſequentibus temporibus, cum plebeis parta ſibi nobilitate *iiſdem ſacris initiati ſunt*, ea uſi promiſcue nobiles omnes. Hinc ortum proverbium: nobilitatem geſtare in pedum malleolis, ἐν τοῖς ἀςραγάλοις, in eos, qui nobilitatem jactant, quo proverbio Bradeam quendam vellicavit Herodes Sophiſta (*b*). Quoniam autem Sta-

(a) *ad Sat. 7.* (b) *Philoſt. Vit. Soph. l. 2. Her.*

Statius vocat *patriciam lunam*, non dubito aut ab iis, qui primum geſſere, ſumpto nomine, ita ſemper appellatam, aut illum ſaltem illuſtriori nomine voluiſſe appellare. Scholiaſtem vero Juvenalis, ſatis apparet, patricios pro quibuſcunque nobilibus accepiſſe, cum eos novitiis opponat. Proprie enim patricii plebejis, nobiles novis opponuntur. Sed ipſe ſatyrographus, Quintilianum lunam geſſiſſe affirmat, quod nobilis, non quod etiam patricius, qualem certe eum nemo dixerit: (*a*)

— nobilis, & generoſus

Adpoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.

Philoſtratus etiam: (*b*) *Bradeas celeberrimus inter conſules, &* nobilitatis *notam appoſitam calceis geſtans. Hoc vero ſignum talare eburneum eſt lunulæ inſtar.* Ne hìc quidem ullam patricii generis mentionem invenio, neque Bradeam patricium puto. Addo Plutarchum, qui quærit: (*c*) *cur qui* nobilitatis *genere aliis præſtare videbantur* (non ait,

(a) *Juven. Sat.* 7.

(b) *l.c.* Βραδείας ἀδοκιμώτατος ὢν ἐν ὑπάτοις, καὶ τὸ ξύμβολον τῆς ἀγενείας περιηρτημένος τῷ ὑποδήματι. τοῦτο δέ ἐστιν ἐπισφύριον ἐλεφάντινον, μηνοειδές.

(c) *quæſt. Rom.* 76. Διὰ τί τὰς ἐν τοῖς ὑποδήμασι σεληνίδας οἱ διαφέρειν δοκοῦντες εὐγενείᾳ φοροῦσιν.

ait, *qui patricii*), *lunulas calceis geſtabant*. Quas vero rationes ad ſolvendam quæſtionem affert, quamquam omnes ingenioſas verius, quam probabiles fateor, nulla tamen eſt, quæ in ſolos patricios cadere poſſit. Quid vero hæc lunula ſignificaret, ad rem noſtram nihil facit. Satis mihi eſt oſtendiſſe, hoc nobilium omnium inſigne fuiſſe, non patriciorum tantummodo. Hæc autem vera eſt ratio, quam aliis quærendam reliquit Octavius Ferrarius (*a*), cur qui nec patricii, nec ſenatores, lunulam calceis appoſuerint. Alia porro ad calceos patricios ſpectantia, ut de eorum colore, de numero corrigiarum, de aſſuendæ lunulæ loco apud eundem auctorem, alioſque invenies, quæ tamen de omnium nobilium calceis dicta, ſemper ipſe credam. Poſtquam enim, iterum repeto, plebeji ſunt *iiſdem initiati ſacris*, quibus patricii, quæ eorum aliquando propria fuere, jure, injuria ſibi etiam vindicaſſe, nemini non probabile puto. Præter calceorum lunulas nobilitatis inſignia apud Romanos fuiſſe *bullam auream*, *phaleras*, *aureos annulos*, & *prætextam* Tiraquellus docet (*b*). Contra ego

(a) *Analect. de re Veſt. c.* 34. (b) *c.* 37. *n.* 160.

ego horum nullum nobilitatis inſigne fuiſſe, aſſero. *Prætexta*, ut ſingula hinc incipiam judicio doctorum virorum ſubjicere, geſtabatur ab adultis ſimul, & pueris. Ex adultis geſtabant magiſtratus, & ſacerdotes, hæcque honoris, & dignitatis, non nobilitatis inſigne erat. Dubium exoritur utrum e pueris nobiles ſolum geſtarent. Sane de puerorum prætexta, quæ tam marium erat, quam fæminarum loquitur Aſconius (*a*), cujus una auctoritate nititur Tiraquelli ſententia. Pueri prætexta ſimul cum bulla collo ſuſpenſa uti ſolebant ab eo tempore, cum Tarquinius Priſcus bello ſabino filium ſuum, quod annos quatuordecim natus hoſtem manu percuſſerat, pro concione laudatum bulla aurea, prætextaque donavit. Ferebant autem eam pueri, donec togam puram, quæ & virilis, ſumerent, hoc eſt uſque ad annum decimum quintum, vel decimum ſeptimum, ut alii arbitrantur, quo tempore ex ephæbis egreſſi prætextam exuebant bullamque laribus appendebant. Sed de iis tandem quibus prætextæ jus fuerat, hæc Macrobius alibi etiam citatus. (*b*) *Alii putant, eundem Priſcum,*

a) *ad l.1. in Ver.* (b) *Satur. l.1.c.6.*

ſcum , cum is ſtatum civium ſolertia providi principis ordinaret , cultum quoque ingenuorum puerorum inter præcipua duxiſſe, inſtituiſſeque, ut patricii bulla aurea cum toga , cui purpura prætexitur , uterentur : dumtaxat illi quorum patres curulem geſſerant magiſtratum . Cæteris autem , ut prætexta tantum uterentur indultum , ſed uſque ad eos , quorum parentes equo ſtipendia meruiſsent . Deinde aliquibus interjectis : *conceſſum , ut libertinorum quoque filii, qui juſta dumtaxat matrefamilias nati fuiſsent , togam prætextam , & lorum in collo pro bullæ decore geſtarent*. Verum quanti facienda ſit hæc Macrobii auctoritas , cum patet ex iis , quibus illam alibi rejecimus ; quod ſub regibus nullus eſſet magiſtratus curulis , quem patricii gererent , tum etiam, quod Plinium, qui certe ſcribenti Macrobio eſt obverſatus, male idem tranſcripſit . Plinius enim bullam auream illis quoque tradiderat , quibus Macrobius prætextam duntaxat . Ita Plinius: (*a*) *A Priſco Tarquinio omnium primo filium , cum in prætextæ annis occidiſſet hoſtem , bulla aurea donatum conſtat : unde mos bullæ duravit, ut eorum , qui equo meruiſsent , filii inſigne id ba-*

(a) *l.*33.*c.*8.

haberent, *cæteri lorum*. Aliquid clarius, & tutius ut de iis ferri judicium poſſit, affert Tullius, ubi ait: (*a*) *eripies igitur pupillæ togam prætextam? detrahes ornamenta non ſolum fortunæ, ſed etiam ingenuitatis?* (ſcilicet eamdem prætextam). Idem aliquanto poſt. (*b*) *Neque te tam commovebat, quod ille cum toga prætexta, quam quod ſine bulla venerat. Veſtitus enim neminem commovebat is, quem illi mos & jus ingenuitatis dabat, quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium, atque inſigne fortunæ*, (nempe bullam) *hoc ab iſto prædone ereptum eſſe, graviter, & acerbe homines ferebant*. Patet igitur prætextam ingenuorum propriam fuiſſe, & jure *ingenuitatis* ferri ſolitam, ideoque nobilitatis ex ea nullum argumentum. Aliud enim ingenuitas, aliud nobilitas fuerat, atque ingenui, qui libertinis opponuntur, multo plures, quam nobiles, ut innuit Appius apud Livium: (*c*) *An hoc ſi Claudiæ familiæ non ſim, nec ex patricio ſanguine ortus, ſed unus Quiritium quilibet qui modo me duobus ingenuis ortum, & vivere in libertate ſciam reticere poſſim?* Diſtinguit etiam Ci-

(a) *l.1.in Ver.c.113.* (b) *c.152.*
(c) *l.6.c.40.*

Cicero ingenuitatem a nobilitate : (*a*) *hominem ingenuum, domi nobilem* . Aſconius tamen, cui multum deferendum fateor, contrarium videtur ſentire, qui de puerili prætexta inquit : (*b*) *toga communis habitus fuit & marium , & fœminarum , ſed prætexta* honeſtorum , *toga* viliorum, *quod etiam circa fœminas ſervabatur* . Verum aut hìc *honeſtus* idem non eſt , ac *nobilis* , aut probabilius *honeſti* , ſeu *nobiles* laxe ſumuntur pro *ingenuis* propter eam , quæ inter illos , teſte Ariſtotele (*c*) , eſt , affinitatem , nimirum quia , ut ejuſdem interpres , (*d*) *utrique natalibus æſtimantur*. Si aliter Aſconium accipimus , non a Cicerone tantum, ſed a ſe ipſo etiam diſſidebit , cum ad alterum ex citatis tullianis locis id habeat : (*e*) *ſimul cum prætexta etiam bulla ſuſpendi in collo infantibus* ingenuis *ſolet aurea , libertinis ſcortea* . Qui igitur hìc *ingenui* proprie appellantur, ii ſunt , quos ſupra *honeſtos* dixit , quique *libertini* , iidem, quos ſupra *viliores*. Videtur autem idem Aſconius *honeſtos* opponere *libertinis*, ubi ait (*f*) : *quorum* (li-

N ber-

(a) *l.1. in ver. c.45.* (b) *in lib.1. in Ver. ad c.115.*
(c) *Polit. l.3. c.8.* (d) *Ob. Gypb. ibid.*
(e) *ad c.152.* (f) *ibid. ad c.124.*

bertinorum) *non conditionem*, *ſed more ſuo*, *quaſi* honeſtorum *ordinem vocat*. Sed non *honeſtos* tantum, verum & *generoſos*, quamvis certum ſit, quod capite ſecundo oſtendi, *generoſum* idem eſſe, ac *nobilis*, ob eam, quam *nobilitas* cum *ingenuitate* habet affinitatem, opponit Livius libertinis : (*a*) *ne qua exprobratio cuiquam veteris fortunæ diſcordiam inter ordines ſereret : vetus miles tironi, liber voloni ſeſe æquari ſineret : omnes ſatis* honeſtos, generoſoſque *ducerent*, *quibus arma ſua*, *ſignaque populus Romanus commiſiſſet*. Hinc etiam, ſi *bullas has aureas* poſt prætextam in manus ſumamus, apparet, ne illis quidem nobilitatem ſignificatam, earumdemque ferendarum morem ab ingenuitate fuiſſe, quemadmodum ferendæ prætextæ. Plinius quoque nullum nobilitatis argumentum in illis deprehendit, cum ait : (*b*) *mos bullæ duravit*, *ut eorum*, *qui equo meruiſſent*, *filii id inſigne haberent*, *cæteri lorum*. Neque enim ſoli nobiles equo merebant, neque equeſtris militia initium erat nobilitatis. Verum fortaſſe Tullius rem acu tangit, ut nemo melius. Aſſerit ille, ut ex nuper citatis locis ex libro primo

(a) *l.23.c.35.* (b) *l.c.*

mo actionis ſecundæ in Verrem aperte colligitur, *prætexta* quidem *ingenuitatem* argui, *bulla autem aurea* tantum *divitias*, ideoque hanc vocat *ornamentum fortunæ*, *ornamentum pueritiæ*, *indicium*, *atque inſigne fortunæ*, quodque animadverſione dignum eſt, *prætextam* dari, ait, *more*, *& jure ingenuitatis*, *bullam auream non niſi patris voluntate*: (*a*) *veſtitus* (hic prætexta), *quem illi* mos, & jus ingenuitatis *dabat*: *quod ornamentum pueritiæ* (hoc bulla) pater *dederat indicium*, *atque inſigne fortunæ*. Itaque hoc certum ſtatuere tandem poſſe mihi videor, ingenuos omnes pueros jure ſuo prætexta uſos, cui etiam bullam auream addebant, ſi, unde emeretur, ſuppeteret, ita tamen ut ab eadem ingenuitate jus etiam bullæ aureæ ferendæ iiſdem eſſet, ſi per rem familiarem liceret ſumere, cum libertini, ut ut divites nunquam bullam auream ferre poſſent, ſed *bullam ſcorteam*, nimirum *lorum* tantummodo. Quapropter qui ob paupertatem, ſive fortaſſe etiam aliquando ob patris avaritiam, bulla aurea inſigniri minime poterant, hi adhuc collo circumdabant lorum, ideſt ligamentum

(a) *loc.cit.*

cum nodo, unde debuiſſet bulla pendere, quod Plinio viſum moris fuiſse eorum filiis, qui pedibus meruerant (*a*), cum tamen non quia eorum patres pedibus meruerant, id haberent in more poſitum, ſed quia hujuſmodi homines tenuiores, & pauperiores erant. Jus itaque aureæ bullæ ingenuorum omnium fuit, bulla ipſa divitum. Propoſitum firmo Juvenalis teſtimonio: (*b*)

> — *Quis enim tam nudus, ut illum*
> *Bis ferat*, etruſcum *puero ſi contigit* aurum,
> *Vel* nodus *tantum*, & ſignum de paupere loro,

ubi vides, lorum vocari pauper, quia pauperum erat e collo ſuſpendere nodum hunc e loro, tanquam ſignum bullæ, quæ appendi debuiſſet. *Signum itaque de paupere loro* vetus poetæ Scholiaſtes interpretatur eſſe (*c*), *corrigiam parthicam, unde ſolet bulla pendere ſignum ingenuitatis*. Statius in Epicedio patris prætextam quoque divitibus ſolum geſtatam, ait: (*d*)

Nec

(a) *l.c.* (b) *Sat.5.* (c) *ibid.*
(d) *l.5.Syl.3.*

Nec ſine luce genus (quamquam fortuna parentum
Arctior expenſis) etenim te divite ritu
Ponere purpureos infantia adegit amictus
Stirpis honore datos, & nobile pectoris aurum.

Locum hunc, quem ſatis implicatum fateor, primum ita explicat Emericus Cruceus, ut velit *ponere* accipiendum hic eſſe pro *ſumere*, probarique his ſplendidum Statii genus, quoniam prætextam *divite ritu* induerat: ita deinde, ut *ponere* idem concedat eſſe, ac *deponere, relinquere, abjicere*, hiſque probari, dicat, arctiorem fortunam parentum, quoniam reliquerit Statius *una cum divite ritu*, ut ipſe Cruceus exponit, purpuram, ſeu prætextam. Mihi quidem violenta eſt prior interpretatio præcipue ob verbum illud *adegit*, quod invitum feciſſe ſignificat. Invitum autem prætextam ſumpſiſſe, ridiculum eſt, invitum reliquiſſe facile intelligimus. Illud autem *divite ritu*, quod moleſtiam creat, jungam cum *purpureos*, ut ſententia ſit: *paupertas coegit deponere amictum, cui prætexta purpura, qualem ſolent divites ferre*; vel etiam jungi poteſt cum ſequentibus *ſtirpis honore datos*, ut hic ſit ſenſus: *pau-*

pertas coegit deponere purpuram ad ſtirpis honorem conceſſam, modo eam ferre per fortunam liceret, quemadmodum mos eſt divitum. Facile vero adducor, ut credam, pauperibus licet ingenuis nullam aliquando fuiſſe prætextam, ſed tamen hoc rarius eveniſſe puto, ac non niſi maxima premerentur egeſtate, ne unquam cum libertinis confunderentur. Video autem novum poſſe ſcrupulum injici ex allatis poetæ verbis, ut hinc aliquis iterum velit, nobilitati prætextam, & auream bullam vindicare. Sed quam aliam credis, hominis Epirotæ generi lucem fuiſſe, quam præſertim Statius Romæ jactaret, niſi quod ingenuus civis Romanus? Non aliam ipſe puto fuiſſe, quamvis credam, hanc in Epiro maximi æſtimatam, atque hujuſce ſtirpis honore Statio patri prætextam, & bullam conveniſſe, mihi perſuadeo. Cum vero poeta bullam vocat *nobile pectoris aurum*, idem hic eſt *nobile*, ac ubi ait: (*a*)

Nobile *gemmato ſpeculum portaverat auro*

Sed jam de *phaleris*. Has virorum fortium fuiſſe, certiſſimum eſt, ideoque inter dona militaria recenſentur ab Aſconio: (*b*) *que-*

(a) *l. 3. Syl. 4.* (b) *in l. 2. in Ver.*

quædam præmia & honori, & lucro ſunt, ut baſtæ, vexilla, faleræ, coronæ civicæ. Nobilitati dumtaxat phaleras tribuit tanquam ejus inſigne Tiraquellus, non alia fretus auctoritate, quam illis Perſii verbis: (*a*)

Ad populum phaleras.

Fortaſſe melius uſus eſſet liviano loco, qui illi perſuaſit, annulos aureos nobilium tantum proprios fuiſſe, cum ibi phaleræ annulis jungantur ab hiſtorico: (*b*) *tantumque Flavii comitia indignitatis habuerunt, ut plerique nobilium* annulos aureos, & phaleras *deponerent.* Verum quid ſibi velit his verbis Livius, infra explicabo, cum mentio de annulis fiet, quando pro annulis illa affert juriſconſultus; interim Perſii locum nihil ad propoſitum facere, ajo. Neque enim *phaleras* propria ſignificatione poeta uſurpat, cum inquit:

Ad populum phaleras: ego tê intus, & in cute novi;

ſed phaleras bona aut corporis, aut externa vocavit, quæ quia populus miratur, ideo ea populo jactari poſſe, concedit, cum tamen viri ſapientes animi tantum bona æſtiment, quibus parum inſtructus eſt ille,

(a) *Sat.* 3. (b) *l.* 9. *c.* 46.

le, quem poeta alloquitur. Hæc eſt vera Perſii mens, ut doctiſſimus ejus interpres Iſaacus Cauſabonus exponit, cujus de phaleris hic eſt ſenſus: (*a*) *Inter ornamenta virorum fortium fuerunt* phaleræ, *ut omnes ſciunt: hæc qui erant conſecuti, cum inſolentius jactarent, proverbiali locutioni locum fecerunt, qua res inanes, & faſtuoſæ appellantur* phaleræ. Cæterum, qui phaleras nobilium tantum fuiſſe dicet, ſi cum phaleris & curſores apud Petronium offendimus? *Hinc involutus coccina gauſapa lecticæ impoſitus eſt, præcedentibus* phaleratis *curſoribus*. Quin etiam apud Svetonium: (*b*) *armillata, &* phalerata *cum Mazacum turba, atque curſorum*. Num & id genus homines nobiles erant, qui rhedam, aut equos vel per urbem, vel in itinere præcederent? Servos duntaxat hoc fungi curſorum munere Alexander Severus juſſit, eoſque eodem loco, ac viliſſimos hominum cocos, piſcatores, fullones, balneatores habuit: (*c*) *curſorem nunquam niſi ſervum ſuum, dicens ingenuum currere niſi in ſacro certamine non licere. Cocos, piſcatores, ful-*

(a) *ad Perſ. l c.* (b) *Ner. c. 30.*
(c) *Lamprid. in Vit.*

fullones, & balneatores niſi ſervos ſuos habuit. Supereſt, ut de *annulis* videamus. Annulos phaleris junxiſſe Livium, nuper allatus locus oſtendit, verum ejus verbis neutrum ſatis probatur nobilitatis inſigne fuiſſe. Nobiles enim geſtabant procul dubio annulos aureos, ſi, quod in luctu fieri conſueverat, C. Flavio Cnei hominis libertini filio ædili curuli creato, eos depoſuere, at ſi ſoli nobiles depoſuere, hoc argumento nequaquam eſt, ſolos nobiles geſtaſſe. Geſtabat annulos aureos Flavii temporibus, quibus, teſte Plinio, (*a*) *frequentior eorum uſus deprebenditur*, univerſus ſenatus, geſtabant equites, quandoquidem alii, ut idem docet Plinius (*b*), ob Flavii comitia univerſum ſenatum, alii & equeſtrem ordinem, alii nobiles ſolos depoſuiſſe tradiderunt. Quamvis & ſervis annulos aureos aliquando uſurpatos, auctor idem Plinius ſit (*c*), tamen videntur annuli aurei peculiare fuiſſe equitum ornamentum, iiſque diſtinctum equeſtrem ordinem fuiſſe a plebe. Quod tamen non niſi ſero conſtitutum, credam. Ex Cicerone (*d*) intelligi-

(a) *l.33.c.1.* (b) *l.c.* (c) *l.c.*
(d) *l.1.in Ver.c.157.*

ligimus, annulo aureo uſum Verris ſcribam: ſed ab eodem, ſcimus quoque, Verrem increpari, quod amicos ſuos viliſſimos ſcilicet homines in concione annulis aureis (*a*) donaſſet. Aſconius etiam ſæpius citatus non plus annulis aureis tribuit, (*b*) quam ut eſſent *ingenuitatis* ſigna. Quapropter tandem Tiberii principatus anno nono puto hoc certum obtinuiſſe, ut ſoli equites aureis annulis ornarentur, cum ſcilicet, quemadmodum refert Plinius., (*c*) *conſtitutum eſt, ne cui jus id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri, avoque paterno ſeſtertia* CCCC *cenſus fuiſset, & lege Julia theatrali in XVI ordinibus ſedendi*. Sed hoc iterum quam cito abolitum? eodem (*d*) aſſerente, *poſtea gregatim inſigne id appeti cœptum*. Sed qui plura de annulis deſiderat, Plinium ipſum adeat, eoſque qui hoc argumentum ex profeſſo tractant: mihi ſatis eſt declaraſſe, nullam ex illis unquam, tanquam ex proprio inſigni nobilitatem argui potuiſſe apud Romanos. Aliis gentibus alia fuere nobilitatis inſignia. Aliqua ex

(a) *l.2. in Ver.c.29.* (b) *in l.2. in Ver.*
(c) *l.2.c.2.* (d) *ibid.*

ex Tiraquello (*a*) de hac re juvat exſcribere, omiſſis auctorum locis, quos ipſe citat. *Apud Indos byſſum non niſi nobilis induebat: apud Parthos nobiles anaxpridem triplam, & manicatam tunicam apud Germanos viri nobiles non fluctuante veſte, ſed ſtricta, & ſingulos artus exprimente utebantur, contra Libyorum principes ſagis. Ipſis Indis, Perſis, Athenienſibus in auribus aurum ferre nobilitatem deſignabat: Thracibus punctos eſſe in facie nobiles ſignificabat. Britannis, Gelonis, & Agatyrſis nobiliores ceruleo pingebantur: Apud Ægyptios coma prolixa ſignum erat nobilitatis.* Quorum omnium fides penes eorum auctores ſit.

C A-

(a) *c.*37.*n.*161.

CAPUT ULTIMUM.

Impoſturæ ex nobilium inſignibus: eorum mores.

MUltas ex nobilitatis inſignibus impoſturas factas apud gentes omnes puto, cum nunquam, & nuſquam defuerint, qui videri nobiles vellent, cum minime eſſent, aut ſplendidiori ſaltem nobilitate, quam vere eſſent.

Quilibet hanc hodie ſibi vult, ſibi dicit ineſſe,
Plus licet inde abſit quam diſtet Iberus ab Indo (*a*).

Hoc apud Romanos uſitatum, certe ſcio. De ſtigmatia illo Martialis: (*b*)

Non heſterna ſedet lunata *lingula planta*,

Nimirum ut nobilis videretur *lunatos* calceos induerat. Imagines vero mentitos, alienas aliquando ſuis inſerendo, colligimus ex illo Plinii: (*c*) *extat Meſſalæ oratoris indignatio, qua probibuit inſeri genti ſuæ Levino-*

(a) *Palingen.Virg.* (b) *l.2.epig.29.*
(c) *l.35.c.2.*

norum alienam *imaginem*, inertium etiam, & deſpectorum aliquando imagines excitando, ex iis, quæ de Salutione idem Plinius tradidit. Eos tamen, qui hoc agerent, eidem auctori excuſantur: (*a*) *ſed pace Meſſalarum dixiſſe liceat, etiam mentiri clarorum imagines erat aliquis virtutum amor multoque boneſtius, quam mereri ne quis ſuas expeteret.* Auxiſſe aliquando titulum imaginis poſteros, patet ex Livio (*b*), quin falſos etiam titulos imaginibus inſcriptos, ex iis, quæ de Minucio tradidimus, *dum ad ſe familia quæque famam rerum geſtarum, bonorumque trabit.* (*c*) Hinc *vitiatam antiquitatis memoriam* Hiſtoricus queritur (*d*). Huc ſpectant etiam mortuorum laudationes, quas, ait Tullius, (*e*) *familiæ ſua quaſi ornamenta, & monumenta ſervabant, & ad uſum, ſi quis ejuſdem generis occidiſſet, & ad memoriam laudum domeſticarum, & ad illuſtrandam nobilitatem ſuam.* Verum dum quiſque cupit laudes domeſticas amplificare, & illuſtrare nobilitatem ſuam, hiſtoria rerum Romanarum *facta eſt mendoſior. Multa enim ſcripta ſunt in illis, quæ*

fa-

(a) *l.c.* (b) *l.22.c.31.* (c) *Liv.l.4.c.16.*
(d) *id.l.8.c.40.* (e) *Brut.c.62.*

facta non ſunt, falſi triumphi, plures conſulatus, genera etiam falſa, & ad plebem tranſitiones, cum homines humiliores in alienum ejuſdem nominis infunderentur genus. Liquet ideo, quanti facta ſit omnibus temporibus nobilitas, cum ei qui haberent, eam oſtentare omni ratione niterentur, & qui minime haberent, omni arte mentiri. Præterquam quod enim homines, *dum pleraque oratione majores ſuos extollunt eorum fortia facta commemorando clariores ſe eſſe putant* (*a*), exiguo, ſæpe etiam nullo labore, qui imaginum commendationem afferunt, honores, quorum humanum genus avidiſſimum eſt, conſequuntur. Fatetur Cicero: (*b*) *non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati ſunt, quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus afferuntur*. Qui fuerint veteribus ſæculis nobilitati mores, Ariſtoteles docuit (*c*), neque de illis dubitandum. Honorum maxime appetentes ſemper nobiles fuere, ut jure queſtus ſit Marius, (*d*) *omnes honores non ex merito, ſed quaſi debitos repetiiſſe nobilitatem, & bonorum præmia ereptum ire*. Ignobilium contem-

(a) *Salluſt. Jugurt.* (b) *in ver. l. 5. c. 180.*
(c) *Rhetoric. l. 2. c. 18.* (d) *Salluſt. Jugurt.*

temptores deſcribit Livius: (*a*) *plebejos nobiles jam eiſdem initiatos eſſe ſacris (* quibus patricii *) ac contemnere plebem, ex quo contemni deſierint a patribus*; quin & novorum hominum, qui ſcilicet id nuperrime conſequuti, quod olim eorum majores, ſignificat Marius: (*b*) *contemnunt novitatem meam*. Sed luculentiſſimis verbis teſtatur etiam Cicero odium nobilium in novos: (*c*) *videmus quanta ſit in invidia, quantoque in odio apud quoſdam homines nobiles novorum hominum virtus, & induſtria: ſi tantulum oculos dejecerimus, præſto eſſe inſidias: Si ullum locum aperuerimus ſuſpicioni, aut crimini, accipiendum eſſe ſtatim vulnus: eſſe nobis ſemper vigilandum, ſemper laborandum videmus*. Plura de veterum nobilitate quæ colligerem, non occurrerunt. Hæc autem ſi quis cum iis velit, quæ noſtris temporibus obtinere videmus, comparare, facili negotio poſſit.

F I N I S.

(a) *l.22.c.34.* (b) *Salluſt.jugurt.*
(c) *in Ver.l.5.c.181.*

Digitized by Google

INDEX RERUM,

Quæ in hac diſsertatione continentur.

A

ADoptati omnia adoptantis nomina ſumebant, 178. ſuum gentilitium quomodo inflecterent, ibid. cognomen nunquam commutabant, ibid. & ſeq. aliquando priori, quo ante adoptionem, nomine appellabantur, 182.
Ageſilai nobilitas, 109.
Agnomen quid proprie? 54. hominum, & familiarum, 57.
Alexandri imago, 155.
Amplæ, & honeſtæ familiæ, 35.
Annuli ſignatorii, 153. ſinguli pluribus utebantur, 154.
Annuli aurei quorum? 201.
Antiquitas originis commendat nobilitatem, 104.
Antonia Claudii filia cur ſic nominata, 65.
Appietas, & Lentulitas h.e. Appiorum, & Lentulorum nobilitas, 69.
Arma cur inſignia gentilitia appellentur? 150.
Athalarici Gothorum regis nobilitas, 109.
Athenienſes ſe indigenas prædicabant, 93.

eo-

eorum nobilitas minime illuſtrior, quam Lacedemoniorum, 89.
Auguſtus qua imagine litteras ſignaret? 155.

B

Baduariæ familię unde cognomen factum? 82
Baſtardi nonnulli cognominati, 120.
Barbari meliori jure aliquando uſi in provinciis, quam Romani, 79.
Bonum genus, boni parentes idem, ac nobiles, 13. 30.
Bulla aurea divitum, 195. & ſeq. ejus jus ingenuorum, ibid.

C

Ɔ. L. quid ſignificet, 61.
Cæſares nobiliſſimi qui dicantur in nummis? 24.
Caja Cæcilia, 61.
Caja prænomen fæminarum, 60. 62.
Cajæ mulieres omnes vocantur a ſervis, 61. & a juriſconſultis, 62.
Caroli Magni filii nobiliſſimi appellantur, 25.
Ciceronum familia antiquiſſima, 95. a Tullio Volſcorum rege, 96.
Ciceronis majores illuſtres, 98. 100.
Cicero cur demiſſe de majoribus ſuis loquatur? 102.
Cognomen apud veteres Romanos quid? 54.

aliqui nullum uſurparunt, 57. licuit ſingulis pro libito ſumere, 183. fæminæ plures uſurpabant, 64. etiam ignobiles, 67. unde illis inditum, 65. recentioribus temporibus quid? 80. nemo per aliqua tempora uſurpavit, ibid. 121. qui primum uſurpare cæperint? 81. ſumpta de patris nomine, 121. aliquando & de matris, ibid.

D

Deciorum nobilitas, 100.

Dei cognatus homo, 75.

Dio Ciceroni infenſus, 100.

Dionyſii ſenioris timor, 33.

Dionyſius T. Pomponii libertus cur dictus M. Pomponius? 55.

Divitiæ non ſunt nobilitas, 40. & ſeq. quomodo ſint aliquando cauſa nobilitatis, 42.

Domi nobilis male definitur ab Eraſmo, 91. ſumitur ad diſtinguendum locum, ubi quis eſt nobilis, ibid. ſignificat nobilitatem finibus alicujus regionis circumſcriptam, 92. aliæ loquendi rationes, quæ idem ſignificant, ac domi nobilis, 89.

E

Equeſter ordo non ex nobilibus tantum, 145.

Equites majori auctoritate, quam Senatores, 146.

Equitum nobilitas unde? 141. 146.

Epa-

Epaminondas genere nobilis, 31.
Eumenis genus, 32.93.
Eutychides Q. Cæcilii libertus cur dictus T. Cæcilius, 55.

F

Familia cognomento nobiliorum apud Romanos, 21. an ulla cognomento Nobiliũ? ib.
Familia differt a gente, 51. idem, ac gens, ibid.
Filii per patrem nobilitantur, 113.
Fęminæ Romanæ prænomine utebantur, 57. raro cum prænomine memorantur ab auctoribus, cur? 63. unde nomen, & cognomen ſumerent? 65. cognomine etiam ignobiles utebantur, 67.
Fuſcarenæ familiæ unde cognomen inditum? 83.

G

Genealogiæ, 47.
Generoſus idem, ac nobilis, 15. 137. in quo differat aliquando a nobili, 18.
Gens pro qualibet cognatione, 51. differt a familia, ibid.
Gentiles qui proprie? 72. 96. idem ac barbari 77. nobiles appellantur gentiles homines, cur? 79.
Gentilitatis jus, 52. aliquando patriciorum tantummodo, 70. an poſtea & plebejorum nobilium? 71. & ſeq. quid proprie? 76.

Digitized by Google

Marcipor, Lucipor nomina ſervorum, 75.
Marcus Cicero oratoris avus, 99.
Mater ignobilis obſcurat filiorum nobilitatem, 114. nobilis eamdem auget, 115.

N

Nobiles cur dicti gentiles, 79. honorum appetentes, 206. ignobilium, ac novorum contemptores, 207.
Nobilis a noſco, 8. dicitur de quacumque re. 10. ſæpius de hominibus, 12. ſignificet proſtantem genere, ibid. & ſeq. pro ingenuo, 193.
Nobiliſſimi dicti imperatorum filii. 22. quis primum ſic appellatus? 23. & ſeq.
Nobiliſſimæ dictæ Nobiliſſimorum uxores, 28. earumque domus, ibid.
Nobiliſſimatus a quo inſtitutus? 26. infra Cęſariatum, 27.
Nobilitas quid? 29. ab imaginibus apud Romanos, 14.90. magni æſtimata vel ab heroicis temporibus, 84. apud nationes omnes in pretio, ib. & ſeq non eadem tamen apud omnes, 87. eſt ejus propria, qui habet, 68. emi, aut vendi non poteſt, 42. non obſcuranda vitiis, 38.
Nobilitatem mentiti ſunt nonnulli, 204.
Nomen pro nobilitate, 52. 136. Romanis multiplex, 53. quid proprie? ibid.

Nothis, & ſpuriis aliquid notæ detractum ex alterius parentis nobilitate, 118. nec per patrem, nec per matrem nobilitantur, ibid. & ſeq. & 151. aliquando nullus eis pudor ex hac nota, 120.
Notus pro nobili, 12.
Novi qui? 44. 128. 142. & ſeq.
Nummis quis primum nobilitatem ſignaverit, 23. quod ſymbolum eis ſoleret excudi. 154.

O

Ordines civium Romanorum tres, 122.
Originis ſplendor unde? 105. & ſeq.
Origo ſplendidior, ideoque major nobilitas a magiſtratibus curulibus, 108.

P

Patriciatus dignitas, 127. a quo inſtituta, 27.
Patriciæ familiæ deſtitutæ magnis viris non ideo plebeijs accenſebantur, 111. 130.
Patricii nobiles hoc uno, quia patricii, 124.
Peregrini, qui civitatem adipiſcebantur, cujus gentis ſe dicerent, 56.
Phaleræ quid? 198. quorum eſſent, ibid.
Plebejorum nobilitas a tribunatu plebis, 138. & ſeq.
Plebis duplex acceptio, 122.
Pompejæ Macrinæ ſtemma, 148.
Pomponius Salutio adoptatus a Scipione, 17.

Populus quid ſignificet? 123.
Prænomen quid? 54. unde inditum libertis? 55. fœminæ uſurpabant, 57. & ſeq. fœminarum diminutivum, 59.
Prætexta quorum? 190. ſignum ingenuitatis, 192.
Principes plebis, primores plebis, 141.
Princeps nobilitare poteſt ignobiles. 45. 133. & ſeq.
Procuratores Cæſarum, 141. 146.
Protonobiliſſimi, 28.

R

Reſtituere natales quid ſignificet? 133.
Rex regum, rex ponticarum nationum quis appellatus? 28.
Romani peregrinos contemnebant, 94.

S

Sella curulis inter regum inſignia, 132. hac primum conſules uſi exactis regibus, ibid.
Servi cur dicti dominorum gentiles, 75.
Stemma, 158.
Stoicorum ſententia de nobilitate, 3. 19. 29.

T

Terræ filius quis? 47.
Tertia prænomen fœminarum, 58. frequentius, quam alia, 59.
Tullius Volſcorum rex an vere Ciceronis gentilis? 96.

V

Venetorum cognomina omnium antiquiſſima, 81. deſinentia in O. 82. facta ex nominibus propriis, ibid.

Vipſania eadem aliis dicta Agrippina, 64.

Virtus non eſt nobilitas, 13. 19. 29 cauſa nobilitatis, 31. 37. 43. præclarior nobilitate, 30.

ERRATA CORRIGE

pag.	lin.	ERRATA	CORRIGE
7	15	quoque?	quoque,
61	20	Ↄ.L.	Ↄ.L.
67	12	JUVENIO	IVVENIO
96	7	ſuam	ſuum
121	16	*ignobilis*	*ignobiles*
128	19	filios	filio
150	20	ad	apud